This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Dette er en digital kopi af en bog, der har været bevaret i generationer på bibliotekshylder, før den omhyggeligt er scannet af Google som del af et projekt, der går ud på at gøre verdens bøger tilgængelige online.

Den har overlevet længe nok til, at ophavsretten er udløbet, og til at bogen er blevet offentlig ejendom. En offentligt ejet bog er en bog, der aldrig har været underlagt copyright, eller hvor de juridiske copyrightvilkår er udløbet. Om en bog er offentlig ejendom varierer fra land til land. Bøger, der er offentlig ejendom, er vores indblik i fortiden og repræsenterer en rigdom af historie, kultur og viden, der ofte er vanskelig at opdage.

Mærker, kommentarer og andre marginalnoter, der er vises i det oprindelige bind, vises i denne fil - en påmindelse om denne bogs lange rejse fra udgiver til et bibliotek og endelig til dig.

Retningslinjer for anvendelse

Google er stolte over at indgå partnerskaber med biblioteker om at digitalisere offentligt ejede materialer og gøre dem bredt tilgængelige. Offentligt ejede bøger tilhører alle og vi er blot deres vogtere. Selvom dette arbejde er kostbart, så har vi taget skridt i retning af at forhindre misbrug fra kommerciel side, herunder placering af tekniske begrænsninger på automatiserede forespørgsler for fortsat at kunne tilvejebringe denne kilde.

Vi beder dig også om følgende:

- Anvend kun disse filer til ikke-kommercielt brug
  Vi designede Google Bogsøgning til enkeltpersoner, og vi beder dig om at bruge disse filer til personlige, ikke-kommercielle formål.
- Undlad at bruge automatiserede forespørgsler
  Undlad at sende automatiserede søgninger af nogen som helst art til Googles system. Hvis du foretager undersøgelse af maskinoversættelse, optisk tegngenkendelse eller andre områder, hvor adgangen til store mængder tekst er nyttig, bør du kontakte os. Vi opmuntrer til anvendelse af offentligt ejede materialer til disse formål, og kan måske hjælpe.
- Bevar tilegnelse
  Det Google-"vandmærke" du ser på hver fil er en vigtig måde at fortælle mennesker om dette projekt og hjælpe dem med at finde yderligere materialer ved brug af Google Bogsøgning. Lad være med at fjerne det.
- Overhold reglerne
  Uanset hvad du bruger, skal du huske, at du er ansvarlig for at sikre, at det du gør er lovligt. Antag ikke, at bare fordi vi tror, at en bog er offentlig ejendom for brugere i USA, at værket også er offentlig ejendom for brugere i andre lande. Om en bog stadig er underlagt copyright varierer fra land til land, og vi kan ikke tilbyde vejledning i, om en bestemt anvendelse af en bog er tilladt. Antag ikke at en bogs tilstedeværelse i Google Bogsøgning betyder, at den kan bruges på enhver måde overalt i verden. Erstatningspligten for krænkelse af copyright kan være ganske alvorlig.

Om Google Bogsøgning

Det er Googles mission at organisere alverdens oplysninger for at gøre dem almindeligt tilgængelige og nyttige. Google Bogsøgning hjælper læsere med at opdage alverdens bøger, samtidig med at det hjælper forfattere og udgivere med at nå nye målgrupper. Du kan søge gennem hele teksten i denne bog på internettet på `http://books.google.com`

G
742
.H124

A 407774

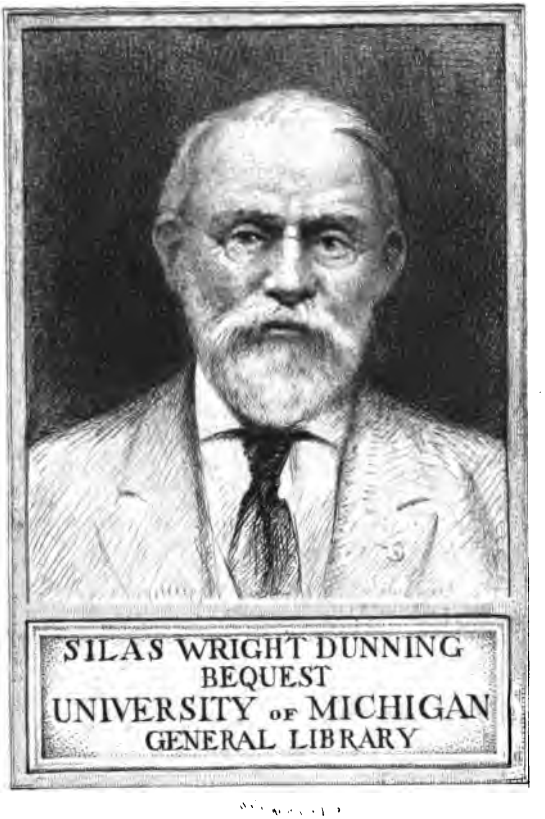

FROM THE LIBRARY OF
CHRISTIAN JENSEN

G
742
.H24

Grønlænder Hanseraks Dagbog

af

S. Rink.

Udgivet af
H. Hagerup's Forlag
Kjøbenhavn og Christiania

GRØNLÆNDER

HANSÊRAKS DAGBOG.

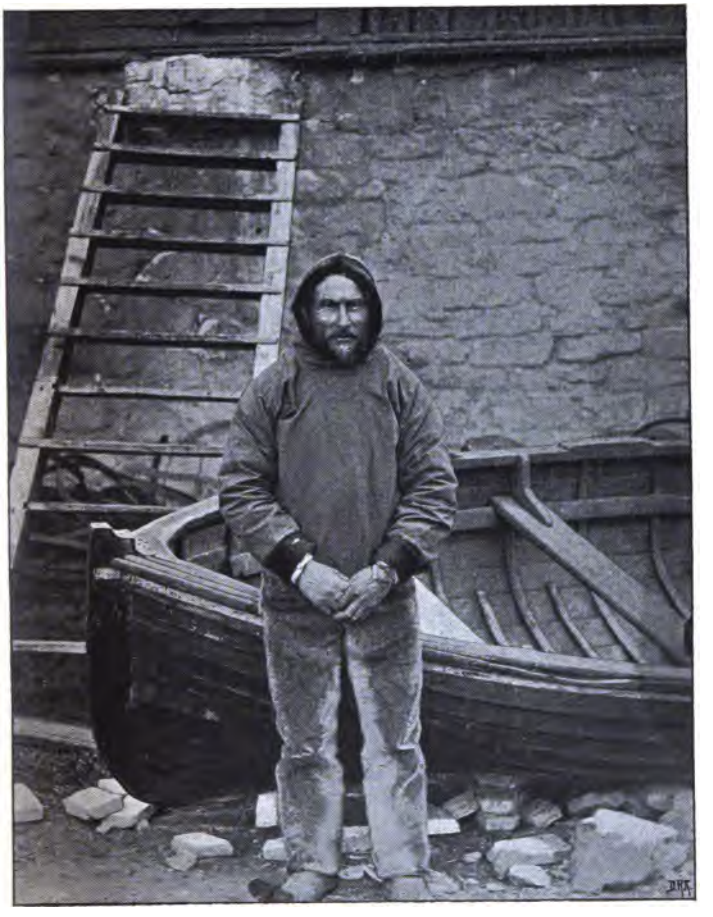

KATEKET HANSÊRAK.

UNIV. OF MIC

Vestgrønlænder Kateket Hansêraks

Dagbog

Om de hedenske Østgrønlændere,

ført under

Den „Danske Konebaads Expeditions“

Reise til Grønlands Østkyst

og under sammes

Vinterophold ved Angmagssalik

i Aarene 1884—85.

Oversat fra grønlandsk og forklaret

af

Signe Rink.

Kjøbenhavn.

H. Hagerup's Forlag.

1900.

G
742
.H24

Udgivet ved Midler fra Carlsbergfondet.

A. Rosenbergs Bogtrykkeri.

DUNNING
HILL
12-14-39
39883

OVERSÆTTERENS FORORD.

Det tør uden Overdrivelse paastaaes, at den grønlandsk-eskimoiske Folkestamme har ydet Ethnografien saa store og velordnede Tilskud som vel nogen anden; og jeg tillader mig i denne Retning hovedsagelig at erindre om de Vestgrønlandske Folkesagn, — oversatte og behandlede af Dr. phil. H. Rink, og som bekjendt ofte refererede baade i Skrift og Tale, ligesom de ogsaa deelvis findes udgivne paa Engelsk under Titlen »Tales & Tratitions of the Eskimo«. Men, af ikke mindre uskatterligt Værd for det sammenlignende Studium af Eskimoracen, ere de ved Kommandør **Gustav Holm**, i hans Reiseværk over »Konebaadsexpeditionen« til Angmagssalik, nedlagte Meddelelser om *Øst*-Grønlands Befolkning. Dette Materiale vil nemlig sikkert komme til at afgive et af de vigtigste Led til Bedømmelsen af Østgrønlændernes — ja vel endog hele Eskimoracens oprindelige Art, Væsen, Vandringer og sandsynlige Oprindelse. Hvilken vigtig Ledetraad er ikke allerede vunden blot i den ny Kundskab om de nordlige Østlændinges, fra

Vestgrønlændernes saa afvigende Stammenavn Tât[1]). (V. Grønlænderne kalde sig som bekjendt, Kalâtdlit).

Dette, saavel som en Mængde andre Omstændigheder, vidner om Angmagssalik-Gruppens uendelige Isolation baade i Tid og Rum — fra Vestkystens nu forlængst civiliserede Indfødte.

I Grønlands Befolknings — særlig jo Østgrønlands — har Eskimoen naaet den ene af Racens yderste Grændselinier og nationale Kulturformer; og det var derfor just i rette Øieblik, at det omtalte værdifulde Materiale herfra, blev reddet fra Glemsel og Fortabelse — takket være »Kommissionen til Ledelsen af videnskabelige Undersøgelser i Grønland« samt den Mand, den valgte til Leder af den »Danske Konebaads Expedition til Østgrønland«; thi allerede nu, forholdsviis faa Aar senere, er man ivrigt igang med at missionere og handle paa Østkysten, hvorved som man veed — alt Folks Oprindelighed, snart forsvinder.

At imidlertid de østgrønlandske Eskimoer tør siges endnu at befinde sig paa Hedenskabets primitiveste Stadium bevises fuldeligt af Kommandør Holms Hovedværk fra Opholdet iblandt dem, ligesom ikke mindst gjennem det herværende Arbeide — hans Baadfører Hansêraks, ifølge Chefens Tilhold, førte Dagbog. Af denne see vi

---

[1]) Indtil Aar 1885 var tât-Benævnelsen Vestgrønlænderne fuldstændig ubekjendt. Heraf tør man formentlig slutte, at Angmagssalik'erne eller Østkystens nordre Grønlændere oprindeligt have udgjort en fra de søndre Østlændinge særskilt Eskimostamme; da det uden dette vilde være utænkeligt, at det særegne Stammenavn »tât« ikke skulde være kommen Vestgrønlænderne, der dog jevnlig gæstes af Østkystens *søndre* Grupper — for Øre. Efter Sigende betyder »tât« »Mennesker« (see østgrl. Exp. — Meddelelser om Grønland X).

dem nemlig endnu paa det Overtroens naiveste Trin, hvor man f. Ex. lader sine »Sjæle« stjæle af sine Uvenner og atter tilbagefange og gjenindsætte af sine Venner »angákut« eller »Aandemanerne«.

Om Hansêraks Dagbog, eller det Led af Konebaadsexpeditionens Udbytte — som hér særligt skal introduceres, udtaler Kommandør (daværende Premierlieutenant Holm) sig i Fortalen til sin egen Reisebeskrivelse paa følgende Maade:

»Af Hansêraks Dagbog har jeg gjort enkelte korte Uddrag, der er benyttede til at supplere mine egne Optegnelser med. Iøvrigt maa jeg henlede Opmærksomheden paa, at der i denne Dagbog findes en Mængde Noticer, der vise hvor fortrinligt Hansêrak har opfattet Angmagssalik'ernes Karaktér; og det vilde være ønskeligt om endeel deraf engang maatte kunne blive offentliggjort.«

Som Oversætter af Dagbogen sluttede jeg mig strax til Kommandørens Tanke angaaende Ønskeligheden af Bogens Fremkomst i Trykken — ikke blot som det ovennævnte Indlæg i Spørgsmaalet: »Eskimoernes Herkomst« — men ogsaa som et slaaende Exempel paa Frugten af vore (de Danskes) civilisatoriske Bestræbelser i Grønland ved Slutningen af det Nittende Aarhundrede — derigjennem nemlig: at Dagbogsforfatteren er Vestgrønlænder.

Men ethnographisk Materiale trænger som oftest til fortsat Behandling ved Læsning mellem Linierne, idet der som man veed — ved Siden af det faktisk aabenbare og fattelige, tillige gjerne befinder sig meget dunkelt og uklart. Men just i dette tilsyneladende værdiløse skjuler sig mangen Gang større Værdier end dem de aabenlyse udgjøre.

Desuden mangler der i Beretninger om Eskimoerne

saa ofte de særligt udjævnende Mellemsætninger og Ord, hvad der som i indeværende Tilfælde, hvor Fortælleren er en Indfødt særlig beroer paa Sammes Mangel paa at bedømme sin europæiske Tilhørerkreds's Standpunkt. Han er saa vant til at gjøre sine Meddelelser overfor sine egne Landsmænd — et Publikum, som er fortroligt med alle Præmisser, og af hvem han omtrent, i et og alt, veed sig forstaaet paa Forhaand, — og saaledes let glemmer, at det samme ikke gælder overfor det europæiske.

Her et Par, iblinde grebne, Exempler:

1) »*En angâkog gjorde engang sine Konster ved Trommen* — meddeler Hansêrak et Sted i Dagbogen — »*og fik herunder at vide, at hans Kone, under sin sidste Sygdom, engang havde spiist Sælhundemilt*«.

Her er jo unægtelig en Kjendsgjerning, men unægteligt ogsaa en, der maa forekomme den europæiske Læser blottet for al Interesse. Men ikke saa naar man læser »imellem Linierne«, *det* som Hansêrak, altsaa har fundet overflødigt at udtale med *rene Ord*. Det umiddelbare Indtryk Læseren vil modtage af den ovenstaaende lakoniske Beretning er vel nærmest den, herigjennem at spore en »skjult« Medlidenhed med Konen — menende — at hun gjennem sin Miltspisen maatte kunne have skadet sig selv, sit eget Helbred? — Men saaledes er det slet ikke at forstaae; her er tvertimod en *Anklage* imod hende: *Hun* er Fornærmeren, Samfundsfornærmeren, idet hun, den Urene (alle Syge ere »urene«) gjennem sin Miltspisen, uværdigt, havde bragt sig i Berøring med det uvurdeerlige Nyttedyr, Sælhunden, og hermed vanhelliget og fornærmet denne hele Slægt — til ubodelig Skade for Pladsens Befolkning; for siden hendes Overtrædelse, udeblev nemlig Sælhunden fra

Kysten, saa Sælhundefangerne hver Dag vendte tomhændede tilbage fra Søen. Omsider gik det saa op for Folk, at dette maatte være mere end reent tilfældigt, og saa var det, de tyede til deres angákoks Viisdom, og at han, ved Tilkaldelse af sine Hjælpe-Aander skaffede Lys i Sagen: »En syg Kvinde, og ovenikjøbet hans egen Kone — havde, i den forbudte Spise, overtraadt en af Stammens strengeste Afholdslove. (Heri laae hele Hemmeligheden).

2) Blandt Meddelelser om sociale Skikke blandt Eskimoerne træffer man blandt andet ofte følgende noget trivielle: »*I tre Dage efter et Dødsfald maa Eskimoerne ikke arbeide i Jern*«. (Punktum).

Dette bør hedde: I tre Dage efter et Dødsfald maa Pladsens Beboere — særligt ikke den Afdødes nære Familie, arbeide i Metal eller i Steen eller overhovedet i noget Stof *som gjør Støi*. Det er nemlig Begrebet »Støi« og ikke som Læseren rimeligt nok, maa tro — »Jernet«, der hér skal lægges Vægt paa; af den Grund nemlig: at den flygtende »Sjæl«, hvis den under sin Vandring til den anden Verden, vækkes ved gammelkjendte Lyde og Toner, maatte kunne finde paa at gjøre Vendereise, og herved optræde som »Gjenganger« overfor de overlevende. Og denne — Gjenfærdets — Tilbagekomst er det da, at man for enhver Priis søger at forhindre ved at holde streng Hvile fra Arbeidet i det Antal Dage som »Sjælen« formenes at behøve for at naae sit ny Land. —

3) »*Grønlænderne dræbe deres Forældre naar disse begynde at blive gamle*«. (Punktum).

Dette bør hedde: »Naar Grønlænderne (de ukristnede) blive gamle eller begynde at føle Svagelighed, bede de ikke sjeldent deres Venner — ja selv deres egne Børn —

om at hjælpe sig af med Livet«. De forestille sig nemlig *deres* »Hinsides« som en slet og ret Fortsættelse af Jordelivet — baade med Jagt, Sælhundefangst og herlige Sommerreiser — kun uden nogen ny Død. Hvad Under da, at de ønske at træde over i dette »Evige Liv« i et nogenlunde kraftigt Alderstadium? Og derfor — saasnart som tiltagende Svagelighed melder sig, men Modet til at tage sig selv afdage, tilsidst dog svigter den Livstrætte, indvilge undertiden deres Børn i at efterkomme deres indtrængende, eller ialfald alvorligt ménte Anmodning«. — (Hvad der altsaa saaledes paa Grund af utydelig Fremstilling, her presenterer sig for os i Lyset af en Misgjerning, er meget snarere en Kjærlighedsgjærning — rigtignok efter noget andet Maal end man er vant til blandt Civiliserede. —

Ved Fortolkninger af ovenstaaende Art har jeg under Oversættelsen, efter bedste Evne søgt at gjøre Hansêraks underholdende Dagbog saa nyttig som mulig for Ethnografien, i hvilken Hensigt jeg ogsaa har gjort mig det magtpaaliggende at give — saavidt som den fra vestgrønlandsk endeel forskjællige østgrønlandske Dialekt har tilladt det — en Oversættelse af de fleste, i Dagbogen forekommende Sted- og Person-Navne, da saadanne i Reglen indeholde betydeligt orienterende Vink. Adskillige ere dog udeladte fra Oversættelse paa Grund af deres for cyniske Indhold, — ganske faa kun — af Mangel paa Forstaaelse.

Forøvrigt er det muligt, at jeg ved min Trang til at lægge saamegen Belæring som muligt i mit Arbeide — kan have berøvet Dagbogen noget af sin originale Duft — trods mine Bestræbelser i modsat Retning; men somsagt

har jeg paa den anden Side dog funden, at dette Hensyn burde vige for Chancen: muligviis at kunne gavne Studiet af Eskimoen; og desuden er det jo for den, der ikke ønsker at afbryde Læsningen af den blotte Text ingen Tvang at lade sig standse hverken af de direkte anbragte Anmærkninger eller de mindre lokale, i »Appendix«. At de i selve Texten anbragte Parentheser ere Oversætterens og ikke Hansêraks noteres kun, fordi den Læser, der maatte kunne skænke Spørgsmaalet Opmærksomhed, maaske uden dette Vink maatte kunne vildledes noget i Henseende til Eskimo-Forfatterens literære Skjøn.

For Kommandør Holms korrektere Skjøn, hvilket, i Tilfælde af Oversættelsens Offentliggjørelse, uafviselig gik ud paa Forkortning af den originale Dagbog, maatte jeg snart bøie mig, endskjøndt jeg oprindelig var stemt for, at et Arbejde af herværende Art burde gives fuldt. Det skal forresten dog heller ikke nægtes, at forexempel Indtrykket af selve Reisens Længde med de overordentlige Taalmodighedsprøver, som, paa den ene Side dens uhyre Ensformighed, og paa den anden, Spænding og Farer idelig stillede til Expeditionen i de skøre Konebaade — for en stor Deel er bleven afsvækket ved den udtogsmæssige stærke Sammentrækning af Begivenhederne samt de, af samme Grund, for hurtigt paa hinanden følgende Opgivelser af den lange Kyststrækning's Hovedpunkter: man mærker gjennem Udtoget, ikke som gjennem Originalen det piinlige: Fra Dag til Dag — fra Time til Time — idag som igaar: Iis-Iis-Iis. —

Den til mere end Halvdelen forkortede Udgave af Hansêraks Dagbog foreligger nu altsaa gjennem de herværende Blade. Ved »Forkortelse« maa dog ikke for-

staaes, »Omskrivning« af Forfatterens Udtryksmaade; alt hvad der staaer er Hansêraks eget; man har kun udeladt mange Partier, hvoriblandt forresten meget af virkelig Skjønhed — dette særligt hvor han tolker sine egne Følelser som Kristen samt i hans Ord og Formaninger til Hedningerne — men som alt i et Udtog som det herværende vilde virke for trættende.

Hansêrak[1]), der tilfulde karakteriseres gjennem selve hans eget Arbeide, baade som civiliseret Grønlændertype, og særlig som Kristenkateket — var Søn af den gamle danske Tømmermand *Hans Jacob* og Grønlænderinde *Juditha* ved Kolonien *Julianehaab,* hvor Oversætteren kjendte ham personligt i hans Drengeaaar. Bekjendtskabet fornyedes senere ved det meget nordligere *Godthaab.* Her ved »Seminariet til Uddannelse af indfødte Kateketer«, fik Ynglingen sin høiere Uddannelse — med paafølgende Ansættelse i sin ovennævnede Barndomsegn i *Syden,* hvor den flinke Forfatter, saavidt mig bekjendt, endnu fungerer i sit geistlige Kald. Hans inderlige Ønske om at faae kristne Lærere udsendt til Østkystens Hedninge fik han

---

[1]) Hansêrak betyder »Lille Hans«, og lyder i ret grønlandsk Udtale: Ahnsêraq. Bogstavet »q« angiver her ligesom overalt hvor det senere vil findes anvendt — Grønlændernes guturale Udtale af »K« som hos Kleinschmidt er givet ved Tegnet »ĸ« for at skælne det fra *vort* almindelige eller haarde »k«, der nemlig ogsaa udgjør et af det grønlandske Alphabets Konsonanter. — »q« er Amerikanisternes Tegn for den guturale Lyd, og er, synes mig, at foretrække for »ĸ« fordi det saavel i Tryk som i Skrift skiller sig bedre ud fra det haarde »k« end »ĸ« gjør, og derved tvinger Læseren til at see rigtigt. — I Henseende til det hergældende Personnavn — Hansêrak — er dog den danske Udtale af det heelt igjennem bibeholdt som den bedst kjendte, og lettest udtalelige.

opfyldt 9 Aar efter sin Hjemkomst fra det Angmagssalik, hvor han affattede sine her omhandlede Dagbogsoptegnelser, og hvor han efter Evne beredede Hedningenes Sind til Kristendommens Annammelse. De Steder, hvor han omtaler denne Side af sin Mission ere som sagt meget typisk vidnende om den grønlandske Katekets ikke ringe præstelige Dannelse.

Kjøbenhavn i Juni 1900.

Signe Rink.

Hansêrak fortæller:

»Jeg havde nok af og til hørt Tale om forestaaende Reiser til Angmagssalik[1]) paa Grønlands Østkyst, hvor der blot boer Hedninger; men jeg ansaae det ikke for rimeligt, at jeg nogensinde selv skulde komme med paa en saadan, da jeg nemlig som fast ansat Kateket ikke har Lov til at drage omkring som jeg selv har Lyst. Alligevel kom jeg til at sige noget derom da jeg engang var oppe ved Kolonien *Julianehaab,* og dér, sammen med min Foresatte, Præsten, var paa Besøg hos Kolonibestyrerens. Men da de ved denne Lejlighed bemærkede, at jeg isaafald vilde blive nødt til at betale en anden Kateket i mit Sted, opgav jeg det Hele med det samme, da jeg jo ellers maatte komme til at udsætte min Kone og mine mange Børn for Nød og Savn, al den Tid jeg var borte.

Saa kom endelig Foraaret 1883, hvor det rygtedes ned til min egen Boplads Agdluitsûp-pâ[2]), at der nu virkelig var udkommen en Expedition til *Julianehaab,* hvorfra den i Konebaade, ret snart skulde afgaae videre til Nanorta-

---

[1]) Angmagssalik = Stedet *med* angmagssat ɔ: den lille Fisk (Lodden) som, i tørret Tilstand udgjør de Indfødtes bastante Vinterforraad. (Affixet lik betyder altid »med« ɔ: som har eller eier.

[2]) (See Appendix).

lik[1]), som er et andet dansk Handelssted noget sønden for min Plads. Dér skulde de først overvintre for at gjøre Forberedelser til den egentlige Reise næste Foraar, men skulde dog allerede førend Vinterens Begyndelse gjøre en mindre Efterforskningstur om til Østlændingerne, samt see at faae lagt noget Proviant derom. De Kajakmænd, som bragte disse Nyheder, fortalte ligeledes, at begge mine Søstersønner, *Johan* og *Henrik Petersen* ogsaa skulde medfølge sákutôqs[2]) Expedition som Tolke, da de jo forstod baade dansk og Grønlandsk paa Grund af, at min grønlandske Søster *Karen* er gift med en dansk Mand, som er Bødker i Handlens Tjeneste, ved Kolonien. Gjennem Postmændene hørte jeg ligeledes at sákutôq særdeles gjerne vilde have *mig* selv med som Baadstyrer til næste Foraar naar den egentlige Reise skulde til at gaae for sig! Jeg holdt mig rolig hjemme hele Vinteren; men da Præsten saa næste Gang reiste herigjennem mod Syd og vi atter talte sammen om Sagen, sagde han: at jeg nu gjerne kunde reise for ham — og at han nok selv skulde paatage sig »Skylden« (ɔ: Ansvaret ligeoverfor Missionsvæsenet i Kjøbenhavn).

Og saa forlod jeg da mit Hjem for at begive mig

---

[1]) Nanortalik = Bjørnestedet (af nanoq = Bjørn, taq = tilhørende og lik = med.

[2]) sákutôq = »En stærkt bevæbnet« af »sáko« = Vaaben og Affixet »tôq« = *stor, mange* eller *meget;* altsaa den mange-Vaaben-bærende. Ordets Anvendelse i herværends Text skal betragtes som en Forkortelse af sákutûp-nâlagâ = Soldaters Herre, altsaa: *Officeren.* Endnu en anden Anvendelse er for »Orlogsskib«, men somsaa i pluralis som: sákutût, fordi et Orlogsskib jo er et Flerhedsbegreb saavel af Soldater som af Vaaben m. m. (Betegnelsen vil i herværende Text altid kun gælde Expeditionens Leder).

sønderpaa til Nanortalik, den 1ste Maj 1884, efter at jeg først havde taget Afsked med mine kjære grædende Skolebørn og min egen Familie. Jeg kan ikke sige hvor tungt det er, at mindes dette her: Min Kones Sorg! — og saa Børnene, der listede sig grædende bort, men som snart glemmende Sorgen, kom ligeglade ind igjen medens vi andre endnu sad paa samme Plet, taus stirrende hinanden i Øjnene. Det hele vilde ikke have været til at overkomme — hvis der ikke havde været Haabet om et Gjensyn. Vel laae jo Maalet for vor Reise heller ikke uden for vort eget Lands Grændser, men Veien vi skulde var baade lang og farlig, i den uafladelige Iis. Det var ved Aftentide jeg begav mig ned til Konebaaden, der laae og gyngede i Fjorden efter en haard Nordenstorm, der netop nu begyndte at stilne. Min ældste Søn fulgte mig et Stykke i Kajak; og underveis sydefter mødte jeg en anden af dem, hvem Præsten, da han for nogen Tid siden var inde om hos os, havde medført til Nanortalik for dèr at confirmere ham sammen med en heel Deel af de derboende Grønlændere, og nu var paa Tilbagevejen hjem med ham. Jeg selv naaede derned (til Nanortalik) 2den Maj for at samles dèr med de andre af Expeditionen. Nogle faa Dage kom jeg dog til at vente efter dem, idet der endnu manglede lidt i at sákutôq fik samlet fuld Besætning til alle 4 Konebaade.

Dagen førend vor endelige Afreise fra Nanortalik var en Søndag, og om Aftenen holdt jeg saa Gudstjeneste for os selv og Stedets mange Grønlændere, over Dagens Epistel: [I Petr. 2,11—20]; og denne passede saa vidunderligt paa vor Reises Hensigt til den hedenske Østkyst, at det var som om Gud med Vilje havde ladet os oppebie

denne Søndag; hvorved vi ret bleve paamindede om hvorledes vi som Kristne havde at forholde os overfor de hedenske Østlændige, som vi nu snart skulde til at færdes iblandt.

Da vi endelig, den 5te, droge afsted ledsagedes vore fire Baade af en Mængde Kajakmænd, hvoriblandt min Søn *Otto*. Ved Ikerasârssuk[1]) gik disse dog igjen iland og affyrede deres Fuglebøsser for os til Afsked; og højere op ad Dagen naaede vi Herrnhuternes Missionsplads[2]) Narssak (Sletten) hvor selv jeg («stakkels Grønlænder»), blev modtaget paa det venligste af de tyske Præster.

Den 6te gik vi videre; men nu begyndte en nigeq[3]) at blæse op saa vi strax ingen Vegne kunde komme.

Fra Pamiagdluk[4]), Vestkystens sydligste Handelsanlæg, fik vi to Kajakmænd til. Saa nu havde vi hele syv.

Ved Sangmissoq[5]) maatte vi lægge op for Storiisen, der nu kom op imod os, og som vi nu først skulde til at gjøre rigtigt Bekjendtskab med. Ni Dage holdt den os fast her; men heldigvis var Veiret nogenledes ordentligt, saa vore Kajakmænd ikke hindredes i at gaae paa Fangst

---

[1]) Ikerasârssuk = det aparte Sund af ikeq = «Sund» og ârssuk = «underligt». Affix'et ârssuk antyder overalt, at noget er udenfor den almindelige Regel, og findes særlig ofte knyttet til Stednavne.

[2]) Siden Hansêrak skrev disse Ord, er som man veed, alle de herrnhutiske Missionsstationer bleven nedlagte, og den danske Folkekirke eneraadende.

[3]) See Appendix, under «N».

[4]) Pamiagdluk er et ofte forekommende Navn paa lange, smalle udløbende Næs, som ligne en «Hale». (P. er nemlig Benævnelsen baade for en Sælhunde- og en Hvalros-Stjert.

[5]) Sangmissoq «det der vender hid» (almindeligt Navn paa Fjeldmasser af en vis Form og Størrelse).

imellem de store Skosser, ligesom jeg ogsaa selv jevnligt gik paa Rypejagt, og dog gjerne kom hjem med et Par Stykker ad Gangen. Om Søndagene holdt jeg Gudstjeneste i et af Teltene.

Tiende-Dagen efter at vi var bleven omsluttede af Isen prøvede vi paa at krybe langs Land over mod Vinterpladsen Kômiut[1]); men allerede ved Qigssikátarfik[2]) maatte vi lægge op igjen — ikke længer fra vor forrige Telteplads end at vi med blotte Øjne, baade kunde skælne Lyngen og Stenene derovre. En anden Dag som jeg gik tilfjelds her, kunde jeg ved min Tilbagekomst meddele den Nyhed, at jeg havde kunnet øjne aabent Vand ude tilsøes, samt et Skib; og da vore Europæere lidt efter kom tilbage fra et andet Udkig fortalte de det samme, og tilføjede endda, at det var en Tremaster og »pujortok« (ɔ: som »røg«; altsaa en Damper).

Den 22de fik vi os saa listet over til Qumait[3]). Her fik jeg næste Morgen i en ganske lille Bugt, Øje paa en Sælhund, der laae og solede sig i Havfladen; men ligesom jeg havde givet den et Skud Hagel begyndte den at synke. Dog var her heldigvis saae grundt, at jeg nok kunde haabe at faa den fat alligevel. Og det gjorde jeg

---

[1]) Kômiut (skriv Kûngmiut) = Beboere ved Elven (af kûk = »Elv«, miut = »Beboere«.

[2]) Qigssikátarfik = Et Sted, hvorfra noget pleier at springe eller styrte ned i rullende Bevægelse f. Ex. de løsnede Stene under Fjeldskred; muligvis har Stedet her dog faaet Navn efter en bestemt Begivenhed; der er Forhold som hentyder derpaa.

[3]) Qumait = Regnorme ɔ: Stedet med Regnorme. Muligvis dog af et andet, nu ikke længer brugeligt Ord med Betydning: de *Stærke* eller de *Modige*. (I sidste Betydning findes Ordet ialfald ogsaa i Eskimo-Dialekter udenfor Grønland).

saa ogsaa, hvad der var overordentlig heldigt; for vi vare just blevne aldeles lænse for rigtig grønlandsk Mad, hvorefter vi nu alle var stærkt begyndt at længes.

Endelig Pintsedag, som var 1ste Juni, stillede Blæsten af og Veiret bedrede sig. Vi naaede ogsaa endelig Udløbet af Ikerassaq, men dette Løb var stopfuldt af lis, saa vi igjen ikke havde andet at gjøre end at slaae vore Telte op paany (Stedet her var Akutdlinguaq[1]). Samtidig blæste dog en Nordenvind op, én som vi tænkte skulde sprede Isen. Vi prøvede strax paa at slippe igjennem Qipingajâq[2]), men her laa endnu selve Vinterisen urokkelig fast. Dog naaede vi ad en Omvej Nunatsuk[3]), hvor vi slog os tilro, da der herfra ikke var den mindste Smule aabne Vand at øjne i lang Afstand. Her var forresten ikke saa ilde, og i Nord skimtede vi desuden Aluk-Klippen som tog sig nydelig og yndig ud; og naar vi gik tilfjelds herfra, havde vi Solopgangen fri. Her, paa Østkysten steg den lige op af Havet og gik om Aftenen ned igjen bag det iisdækkede Fastland, stik modsat af hjemme hos os paa Vestkysten. Det var et forunderligt Syn for den, der aldrig havde seet det før — et herligt Syn, som maatte opvække mange dybe Tanker[4]). Da vi endelig

---

[1]) Akugdlinguaq = »det lille i Midten«. Bruges saaledes, for en mellem to Sletter fremspringende Fjeldknold. (Et ofte forekommende Stednavn.)

[2]) Qipingajâq. Formodentlig af »qipingavoq« = snoer sig i Bugtninger. Bruges meget om grunde Steder, hvor Vandfladen ligesom vrider eller kræller sig henover Undervands-Skærene.

[3]) Nunatsuk = et Sted som paa en eller anden Maade er stygt — enten af Udseende, men snarere dog, fordi det er utilgængeligt som Anløbssted for Baade og Kajakker, og saaledes ogsaa selvfølgeligt mangler de almindelige Betingelser som Boplads.

[4]) Iblandt Oversætterens, af en ægte Grønlænder forfattede Illustra-

engang kunde forlade Nunatsuk, nødsagedes vi baade paa Grund af Is og Søgang til at tage Vejen bag om Aluk-Øen, der har Form som en Støvlesaal, og som deraf har faaet sit Navn. Forresten sige Østgrønlænderne (der altid gjøre »u« til »i«) naturligvis ikke »Aluk« men »Alik«. Strædet mellem dette og Fastlandet, kalde de Sikui-juitsoq[1]) og selve Fastlandet Sermiligssuaq[2]).

Her maatte vi saa atter ligge 15 Dage, og hele Tiden i Regn og Blæst; og i Teltet, hvor vi vare 16 Mennesker forsamlede, blev der tilsidst saa fugtigt, at jeg foretrak at lægge mig ind under den omvendte Konebaad. Fra Land af skød vi mange Sælhunde, men de gled altid ind under Isskosserne for os inden vi naaede at faae dem fat.

Endelig engang naaede vi saa over til Kûtsît[3]), og endelig den 29 Juni henimod Morgenen naaede vi Qasingortoq[4]) netop det Sted hvor vor Anfører Holm, sidste Efteraar havde oplagt Proviant. Denne fandt vi nu ikke helt vel bevaret idet der var trængt formegen Fugtighed ind i den Hule som Hedningerne havde lavet ham dertil, men som de blot havde behandlet ligesom deres egne Spæk-

---

tioner til »Eskimoiske Eventyr og Sagn, H. Rink« befinder sig ogsaa en, der netop viser hvorledes en Østgrønlænder, der efter længere Tids Fraværelse en Morgen, idet han træder ud af sit Telt og igjen seer Solen stige op af Bølgerne, overvældes af sine Følelser saa han falder død om paa Stedet.

[1]) Sikuijuitsoq = det som er utilbøjeligt til, nogensinde at blive iisfrit. Er derfor ogsaa Vestgrønlændernes almindelige Betegnelse for de egentlige Polaregne.

[2]) Sermiligssuaq = den store Isbræ eller det evig isbedækkede.

[3]) Kûtsît = Hofteskaalen.

[4]) Qasingortoq = Et Sted hvor det skralder -- Et Sted med Ekko?

grave, uden synderlig Afløbsrende. Efter vor Anførers Aftale med dem ifjor, skulde Østgrønlænderne, nu omtrent møde os her paa samme Sted iaar. Vi løsnede derfor strax Skud for at de skulde fornemme os[1]), og det varede heller ikke længe førend der ankom 5 Kajakker, hvoriblandt selve Navfalik[2]), den af Hedningerne, der især havde lovet at passe paa den hengjemte Proviant.

Disse her vare de første Østlændinge jeg nogensinde havde set, saa jeg kunde ikke blive træt af at betragte dem, da baade deres Udseende og Tale var anderledes end omme hos os. Først henad Eftermiddagen kom en Konebaad fuld af deres Kvindfolk, hvilke jeg, ved første Syn, fandt heel besynderlige — ikke vidende, at jeg dog senere skulde faa nogle at se, som vare endnu meget besynderligere.

Vi skulde have fremtidig Ledsagelse af Navfalik med Familie, og maatte nu derfor, lægge Vejen om ad hans Teltplads, for at han kunde faa alle sine Sager med sig; men saa velhavende var han, at han maatte lade en hel Deel Spæk, som der ikke blev Plads til, i hans Baade, blive liggende tilbage.

Da vi nu rejste herfra, naaede vi snart nogle Smaaøer med en gullig Lyng- eller Mosbeklædning, og som derfor kaldtes Igutsat[3]). Herfra havde vi haardt Arbejde med

---

[1]) De sydligere Østgrønlændere have allerede længe ikke været nbekjendte med vore europæiske Skydevaaben, da de til visse Tider pleje at drage rundt i Konebaade paa Handelsrejser til det førnævnte sydligste Handelssted Pamiagdluk paa Vestkysten.

[2]) Navfalik = »den eller det *med* et Brud« — »den eller det defécte«.

[3]) Igutsat = Humlebier. — (Benævnelsen er megct sindrig, naar

at stage os igjennem Iisen, og Besætningen paa Proviantbaaden nægtede først rent ud at gaa med her. Dog kom vi omsider frem til Tâterât[1]), et Sted med flere gamle Hustomter. Den næste Dag maatte vi saa forbi flere foreløbige Fremspring af den slemme store Iisbræ (som senere bliver omtalt) og som vi Allesammen gruede stærkt for; men et andet Sted kom vi saamænd forbi et Sted, hvor der (formelig) voxede Qvaner. Dette Sted kalde Øst-Grønlænderne quaralît eller Qvanelandet[2]), og nu kunde vi da endelig rose os af at vi havde spist Qvaner paa Østkysten; men sikke elendige Stilke! Vi traf flere Konebaade fulde af Hedninger. Derefter kom vi efterhaanden forbi en Mængde Steder og Bopladser med forskjellige Navne, og traf atter sammen med en Mængde Hedningefamilier, hvoraf adskillige fulgte videre med os mod Nord; men selv var jeg nu særlig optaget af Tanken om Iisbræen som vi endnu havde tilgode og nærmede os ind paa. Puissortoq[3]) veed man den hedder. Vi vare dog endnu kun ved Karrit-Akornat[4]) lige sønden for den.

---

man gjenkalder sig den sorte Sten, der pletvis stikker frem af den straagule falmede Grønsvær, der beklæder Grønlandskystens Skær.

[1]) Tâterât er maageagtige Søfugle.

[2]) quaralît = med quaraq = Blomsterkvast (Kvanens Blomst er saaledes formet).

[3]) Puissortoq. Den (Iis)»-Opskydende« af puivoq = at skyde op af Vandet. Heraf ogsaa det fælles Racenavn for alle Sælhundc: puiseq. (At de særskilte Arter føre hver sit Navn, vil man efterhaanden erfare.)

[4]) Karrit-Akornat betyder »Lavlandet eller det Dalstrøg, som *sænker* sig mellem to Forbjerge (karrit); altsaa den stik modsatte Foreteelse af det Pg. 6 forklarede Akutdlinguaq, der netop betyder »den Højde, der *hæver* sig imellem to Dalstrøg.

Da vi saa den 4de Juli, vare komne over Isortoq[1]) i uklart Veir, fik vi ved Inugsut[2]) saa store Vanskeligheder i Isen at vi lode Navfalik, der raadede os til at søge Land, her faa sin Villie. Flere af de Baade som havde sluttet sig til os undervejs, gjorde nu ogsaa som vi. I Kangerdlugssuatsiaq[3]), og ved Qanganitssat[4]) fandtes en Mængde forladte Hustomter. Vi fik heromkring Øje paa det skjønne Fjeld Napasorssuaq[5]). Af Fuglearter bemærkede vi her, hvor vi lagde op, Ederfugle og Vildænder, Lom, Terner, Maager og Ravne. Om Morgenen holdt jeg Gudstjeneste, hvorved en Mængde Hedninger vare nærværende; og de lyttede opmærksomt til hvad jeg talte.

De her forsamlede Østlændige fortalte om vort endnu fjerne Angmagssalik, at Folk dér. ikke kjendte til Fisk undtagen som opdrevne, for fiske selv gjorde de ikke — ikke andet, da, end angmagssat'en[6]), og denne fiskes jo endda *egentlig* ikke — idet den jo kun øses. Hajer var der jo nok af, men med dem var det da ogsaa en anden Sag. Hvad dem selv angik, saa kjendte de godt til at fiske med Snøre, baade Rødfisk (Ur) og Flyndrer,

---

[1]) Isortoq = »uklart Vand«. Fjorde, som have stærkt Tilløb fra Bræ-Elvene, føre ofte Navn herefter, Isoq er Iblanding.

[2]) Inugsuk = Varde (af »inuk« = Menneske, og »ssuk« hvad der ikke er helt som det *bør* være. Conf.: Pg. 6 nunatssuk.

[3]) Kangerdluk = »Bugt, ssuak = »stor,« atsiaq = »temmelig: hele Ordet altsaa »Den temmelig store Bugt«.

[4]) Se App.: under »q«.

[5]) Napassorssuaq = »det stærkt lodret knejsende«. napassok = »det som knejser« (af napavok = »knejser)«. Hertil Affixet ssuaq = »i høj Grad«.

[6]) Den lille Fisk hvoraf Stedet Angmagssalik har Navn.

fra Isen, hvortil de maatte have Liner saa lange, at der medgik et af de største Sælhundeskind til at udskære dem af. Deres Fiskekroge lavede de af det lille Ben i ugssuk-Sælhundens[1]) Baglalle, og beslog dem helst med lidt Metal hvis de kunde faae fat i saadant. I Aarstiden (Fiskesæsonen) kunde de (hvis de vilde) hjemkjøre saa mange fyldte Slæder ad Gangen som det skulde være, saa de behøvede derfor ikke at tage mere ad Gangen end de med det samme havde Brug for; der var altid nok tilbage for Fremtiden.

Næste Morgen, 7de Juli gik jeg her, fra Karrit-akornat hvor vi nu laae, tilfjelds for at kaste mit første Blik paa den altid (saa hemmelighedsfuldt) omtalte Puisortoq-Bræ som jeg nylig nævnede. Denne er som sagt saa ilde berygtet, at Hedningerne aldrig nævne dens Navn uden i en hviskende Tone, naar de befinde sig i dens Nærhed, og de syntes heller ikke engang om, at vi (Fremmede) gjorde det og bad os ligeledes om vi ikke nok heller vilde kalde den Apusineq = den »Snehvide«, fremfor Puisortoq[2]). Jeg fik dog kun et meget ringe Begreb om

---

[1]) Ugssuk er den, af Danske i Landet saakaldte Remme-Sæl just den Sælart, af hvilken man udskjærer de ovenfor nævnte Fiskesnører; i daglig Tale »Kobberemme«.

[2]) I og for sig giver Passagen forbi en stor Isbræ uden Underland Grund nok til Ængstelse, endsige da naar det drejer sig om en saa udstrakt som herværende, og i en saa gold og raa Egn som den. Men Grønlændernes Angst for deres Puissortoq, er ikke saameget Frygten for den naturlige Fare, ɔ: de nedstyrtende Isblokke, som den er Overtroens Daarefrygt, den der grunder sig paa den gamle Hedningetro, at *Alt*, selv det livløse, ejer og huser sin »Aand« eller »Iboer« (grønl. sin inua). Og hvilken rædsom »Aand« maatte ikke den være, som havde taget Bolig i det enorme Iis-Legeme Puissortoq, og hvad Under om denne, ved enten at høre sit Navn nævne, eller ved at blive »peget paa« (hvad »Aander« og »Væsner« i Reglen ikke tillade)

den, dennegang gjennem den tætte Istaage, som laa dækkende heelt hen over den; kun saa meget skimtede jeg: at Havet nedenfor laa tæt pakket af Kalvis; ja, baade af Kalvis og Havis laa der fuldt op, og det lykkedes os heller ingenlunde at tage fat paa denne Vejstrækning for det første. Vi gjorde idelige Forsøg men uden Held, vi maatte kjønt finde os i at vente hvor vi var.

Den 9de Juli — en afskyelig Dag med Regn og Blæst, opmuntredes vi meget ved at besøge Oqaluartâq's[1]), hvor der skulde balieres[2]). Han selv skulde »mane« eller hvad det nu skulde blive for Kunster. Det var meget morsomt og underholdende for os, som aldrig før havde set eller hørt noget til disse gammeldags Hedninge-Sange, og medfølgende Dands til Trommen. Han selv sad dennegang lige ned paa Gulvet og slog Trommen medens en hel Deel Kvinder stemmede i med, hvergang han begyndte (en Strofe). Det lød besynderligt men slet ikke ubehageligt. De sagde sidenefter, at hver den, der ikke forstod sig paa denne Slags »Syngen« [3]) skammer[4]) sig for at røre ved Trommen. Denne var af Størrelse (Omfang) som en af vore egne

---

— da, enten kunde finde paa at vise sig i al sin Rædsel for at skræmme Rejseselskabet tildøde (tatamingneq), eller at øve sin Hævn ved at udsende den Iis, som Sagnet paastaar voxer som en Isfod ud fra den, hen over Havbunden — til Ødelæggelse for deres Konebaade og Kajakker.

[1]) Oqaluartâq = vor ny Fortæller.

[2]) »Baliere« se App. under »B«.

[3]) se Appendix-Anm.: om »iversorneq«.

[4]) Udtrykket »skamme sig for at rere Trommen« skal vistnok sige: at hvis man som umoden for Haandværket eller Konsten at foredrage de religiøse Mysterier, rørte denne, vilde det hellige Instrument herved vanæres, og »Aanden« (Trommens Aand) herved fortørnes.

hekjendte Spaanæsker fra »Handlens« Butik omme paa Vestkysten, og to Fingersbrede høj; og den var betrukken med Maveskindet af en Remme-Sæl (ugssuk).

Næste Aften gik vi atter derhen, dennegang for at høre paa Quaniaq og Ujarneq[1]), der ogsaa skulde »synge«, men særlig mumerpoq (nynne uden Ord). Idet de brugte Trommen og sagte nynnede (mumlede) vred de deres Lemmer ud og ind; og ligesom igaar Oqaluartâq, ledsagedes (seconderedes) de baade af Mænd og Kvinder.

Det var ikke saa sjeldent at man mødte qivítut[2]) her omkring i Egnen — sagde Oqaluartâq, men han paastod at det var aldrig nogen af deres egne, der befattede sig hermed, men altid kun Fremmede (»andre Steder fra«). Ogsaa ingnerssuit[3]) stødte de undertiden paa, sagde han.

Den 13de Juli stormede det saa frygteligt at jeg opgav at holde Gudstjeneste af Frygt for ikke at komme til at fuldende den i Fred for Uvejret. Allerede den 11te havde jeg talt og opskrevet Navnene paa alle de Hedninge vi havdé omkring os. Der faldt 82 Mennesker paa 5 Konebaade naar jeg da indbefattede deres 17 Kajakmænd.

Navfalik fortalte, at der oppe ved Angmagssalik, hvor vi skulde overvintre, fandtes flere Drabsmænd, som alene havde gjort dette for at faae Menneskekjød at spise, hvorimod man, her paa denne Side (skal vel sige sønden for den store Iisbræ, som er det naturlige Grændseskæl

---

[1]) Ujarneq (det: at lede efter noget.)
[2]) qivigtut = Fjeldgængere (se App. under »q«).
[3]) ingnerssuit se App. under »I«.

mellem Østgrønlands to Menneskegrupper), nu ganske var ophørt med at være inugtûmassut (Menneskeædere)[1].

14de Juli. Idag bestræbte jeg mig for at faae to andre Hedninger til at fortælle lidt om de fordums qavdlunâtsiait[2], men ingen af dem vidste synderlig Besked med dette her. I Begyndelsen lod de forresten som om de slet ikke forstod hvortil jeg sigtede; men fortalte saa dog tilsidt en underlig Historie om en »Nordbo« og en »Grønlænder«, som engang havde haft en Kappestrid, idet de, blot hængende med Armen ved et Toug, der var spændt over Vandet fra Fastlandet af, over til Øen Umanak[3], skulde have ladet sig sætte over denne store Strækning. Grønlænderen skulde være kommen lykkeligt over, men Islænderens Arme havde ikke holdt ud, men var gaaet over ved Albuleddet saa han faldt ned og slog sig ihjel. Han fortalte ogsaa, at man paa Skyggesiden af Umánaq endnu skal kunne finde den Opstapling af Sten, hvorved Touget var bundet. Men en »igdlerfik« (Ligkiste) som ogsaa engang havde været at se samme Sted, skulde nu være begravet under et Stenskred. Men ved Siden af Nedstyrtningen efter Skredet skal man endnu kunne se en høj Sten, som var sat som Mærke (Mindesten) over den omkomne Europæer. Dog havde Fortællerne ikke selv set den — sagde de; og mere vidste de som sagt heller ikke

---

[1]) Inugtûmassoq (see App. under I).

[2]) qavdlunâtsiait »Nordboerne« eller Grønlands *første* (senere forsvundne) europæiske Befolkning (see App.) under »q«.

[3]) Umánaq = »den hjerteformige«. Denne er en ofte forekommende Benævnelse, især for frit staaende store Klippeøer. Det samme Navn for den samme Klippeform forekommer ligeledes hos Eskimoerne langs Asiens og Amerikas Kyster — endog saa langt syd som Kamtchatka og Kurilerne.

at fortælle om de »fordums Europæere« i Grønland. Derimod havde de ogsaa *deres* Akilineq[1]), ligesom vi selv omme paa Vestkysten have vort, og dette anse de ogsaa ligesom vi gjøre, for deres Forfædres Stammeland, men nu kun som befolket af stygge Fremmede, eller Væsner som de mene er dem fjendske og nok en eller anden Gang vil komme ansættende og gjøre Ende paa dem. — Oġaluartâq fortalte ellers meget andet forskjelligt, og deriblandt at de den forløbne Vinter engang havde kunnet høre Larmen af Puissortoq-Bræens Kælvninger helt nede ved deres Overvintringsplads Anoritôq[2]), der dog ligger en hel Dagsrejse fjernet fra Iisbræen. Denne (Bræen) var ogsaa slem til at give Dødsvarsler sagde han, og sendte den f. Ex. Taage idetsamme som et Reiseselskab satte ud for den, kunde man være vis paa at en iblandt dem snart efter vilde dø. —

Østlændingene fortælle at de fange Laxen paa den Maade: at de jage den saalænge til de faa den ind paa Foden af Isskosserne, hvor de saa tage den med Fuglepilen.

Idag meddelte *Malakias*, som er Styrer paa den ene af vore Proviantbaade, at han og hans Besætning nu var bleven enige om, at de ikke vilde følge os videre: hvorfor vi søgte at skaffe os ny Folk blandt Hedningene; men kun en eneste Pige var villig, og det var Majivariaq[3]).

Under vor lange Venten her, paa Sydsiden af den store Bræ, gjorde en af de hedenske Kvinder mig en Dag

---

[1]) Akilineq se App. under A.

[2]) Anoritôq = »Stærkt Blæsested« af anore »Blæst« og Affix. tôq »stor i at«.

[3]) Majivariaq = En som ynder at »gaae til fjelds« (skal underforstaas: til Stævnemøder).

det Spørgsmaal: Hvor komme Børn hen efter Døden? Men det er jo ikke saa nemt at besvare Hedninger (som ikke vide Besked med nogen af vore Lærdomme) den Slags Spørgsmaal; og jeg svarede hende derfor blot saalunde: Om end Legemet døer, døer dog ikke Sjælen; men den gaar op til Himlen at vente indtil *Guds Søn* engang kommer ned deroppefra; og naar dette sker vil de Døde i Gravene opstaae, men selve Verden vil gaae istykker og ødelægges. Saa spurgte jeg da: dem hvad *deres* Mening var om Jordens første Mennesker, og hvorfra disse mon kunde være komne? De svarede mig da at alle Østgrønlænderne troede, at der engang var falden *to Mennesker* ned fra Himlen, og at Jorden havde faaet sin Befolkning fra disse to; men hvorledes disse to havde været eller set ud, det vidste Ingen mere[1]).

Oqaluartâq fortalte en anden Gang i den Tid vi laae her og ventede efter Reiselejlighed, at der et Sted paa en Ø, som de kaldte Uvdlorsiutit[2]), fandtes en Indsø hvori de tidligere Lax nu var udartede til Torsk, samt, at der i Nærheden af Pladsen Tingmiarmiut[3]) ligeledes fandtes en Indsø med mærkelige sælhundeagtige Fisk saa store som smaa Sælhunde, hvorfor de ogsaa havde faaet Navn af (puissaussat eller Sælhundelignelser[4]).

---

[1]) En anden Indfødt gjør senere fyldigere Meddelelser over det samme Emne.

[2]) uvdlorsiutit = »Dags Bestemmelses« — eller, med andre Ord Almanak-Øen, af uvdloq = »Dag«, og siut = »Redskab eller Middel til at undersøge med«.

[3]) Tingmiarmiut = »Beboerne af Maagelandet« — af tingmiaq = »Maage« og miut = »Beboer«. Tingmiaq (af tingivoq = »at flyve ud fra et Sted«) betyder i Vestgrønland kun »Fugl« i Almindelighed, medens Maage der kaldes naujaq.

[4]) puissaussaq af puisse (= den der skyder pludseligt ud af

Hedningene nordpaa, vare næsten alle angákut (Aandemanere) meddelte Oqaluartâq, men han ligesom undskyldte sig selv med, at han for sit vedkommende naturligvis troede mere paa Europæernes Lærdomme; alligevel — sagde han — var det umuligt andet end at fatte Tillid til deres egne Vismænd (»angákut«), der f. Ex.: saasandt de blot *vilde* det, udenvidere kunde faae en Bjørn til at vise sig — ja endogsaa faae denne til at tale som et Menneske! Og heller aldrig slog det jo fejl — tilføjede han — at angákut vare formaaende nok til at skaffe Sælhundene frem igjen under en Sultetid. »Saadan noget maa da virkelig tvinge en til at tro paa dem!« endte han med at sige.

Ingen Vegne kom vi — og vi som endnu havde den umaadelige lange Rejse for os! Den 19de Juli gjorde vi et Forsøg, men maatte dog strax igjen vende om for Isen som pressede os. Samme Dag kæntrede vor vestgrønlandske Kajakmand *Samuel*, noget bagved os, og var næsten kvalt førend vi langt om længe fik ham rejst. Men han vilde alligevel være kry paa det og som sædvanlig udrette sin Gjerning ved Losningen af Baadene; men da han idelig faldt omkuld derunder, fik vi ham dog tilsidst overtalt til at lægge sig.

Næste Dag holdt jeg Gudstjeneste om Fftermiddagen, i en Del Hedninges Nærværelse. Siden viste jeg Oqaluartâq

---

Vandet og ussaq = Lighed). — Jeg har mærket mig lignende Forvandlingsanekdoter om Dyr, ogsaa hos Forfattere over Folkeslag udenfor Grønland (see »Reise um die Erde«, Erman. »Die Kamtschadalen behaupten dass die Lachse, die lebend bis in die Flussquellen gelangen, daselbst in Felsspalten schlypfen und sich dann in Murmelthiere verwandeln.«

Billeder af vor vestlandske Læsebog og forklarede ham saa godt som jeg kunde, de Kristnes Tro om Verdens Skabelse og Indretning, og fortalte om Solens og Maanens Gang og saadan mere andet; og han forundrede sig saare. Da siden, vore Europæere kom ned fra Fjeldet fortalte de, at de havde seet et Dampskib gaae sydover, langt ude tilsøs; formodentlig en hjemvendende Hvalfanger!

Da nu Østlændingene hørte tale om Skib, spurgte de mig strax om det muligvis kunde være Folk, der kom for at udrydde dem[1])? Men jeg bad dem: ikke være bange og forsikrede dem: at hvis der nogensinde kom Skib ind til dem, vilde det ialfald kun være for at gjøre dem godt, ved at bringe dem Missionærer og Handelsvarer, hvorfor de blot altid skulde gaae disse frygtløst imøde og hjælpe overalt hvor der trængtes til Hjælp.

Jeg havde faaet fat i et lille Misfoster af en Hundehvalp, uden Hoved og Hale, og denne fik jeg Lyst til at gjemme i en tilloddet Blikdaase. Det kan nok hænd's at jeg havde Tilskuere medens jeg arbejdede hermed! — (med Lodningen).

Her paa Stedet fik jeg forresten en heel Deel at vide om angákut og deres Gjerninger, og en af dem, der fortalte herom, hed Ijâjâk[2]), han sagde: at disse mageligt

---

[1]) Denne, gjennem Dagbogen idelig udtalte Frygt for Hævn fra de Fremmedes eller fra en ukjendt Fjendes Side, tyder unægtelig paa nogen ond Samvittighed hos Østkystens Indfødte i Henseende til disses tidligere Forhold til de svundne Tiders Vikingebefolkning eller »Nordboerne« hvis Banemænd deres Forfædre jo, selvsagt, have været.

[2]) Ijâjâk. Mon en, der havde til Mundheld at sige »ijâh?

forstode, at skaffe Folk deres Sjæle igjen naar onde Mennesker eller Hexe havde berøvet dem, dem[1]).

Endelig den 23de forlod vi igjen vor Telteplads i taaget Veir, og ifølge med 3 af Hedningebaadene. Saasnart som det klarede lidt op, gik vi dog paa Land igjen for at faae et Blik over *Isbræen,* som vi nu endelig vilde see at komme forbi. Jeg gik til en Side for mig selv for at bede til den store Gud Skaber og Opholder, Himlens og Jordens Herre, og sagde: Du som har skabt Alt, baade det farefulde og det ikke farefulde — see Du nu ikke for strengt til vore Synder, men forbarm dig i Naade, og hjælp os lykkeligt forbi den slemme Isbræ — saa skulle vi love og prise og takke Dig saa inderligt! Hør min Bøn — Amen!«

Langs hele Puissortoq ligger der kun et eneste Sted en lille Ø; hvis Navn er Ikermiuârssuk[2]).

Iisbræens søndre Side er fuld af Skær, men langs den nordre er der dybe Vande. Kun paa de Tider hvor Bræen vil til at skyde Is fra sig — »kalve«, er den farlig, thi da støde de store affaldne Iisblokke mod hverandre med saadan Kraft, at de undertiden vel endog røre Havbunden, hvorved de atter skyde tilveirs og sønderbrydes ved nye Sammenstød; og heraf kommer maaske den Tro, at Havet her har Iisbund, og som gjør Stedet saa frygtet. Imidlertid saae vi selv intetsomhelst til nogen Iisbund endskjønt Vandet de fleste Steder var ret gjennemsigtigt; og vi kom Gudskelov ogsaa selv fareløst over den hele lange Strækning; men Taagen hindrede os den meste Tid i at faae et fuldkom-

---

[1]) see App. Tarneq under »T«.

[2]) Ikermiuârssuk = »det lejerlige Ikermiut (af ikeq = »Sund«, mio = »Beboer« og ârssuk »aparte«.

ment Syn af den store Puissortoq: men Indtrykket var som af et »Uhyre« af et Iisfjæld! Saasnart som vi tiltraadte Farten pilede vort østgrønlandske Reiseføige øjeblikkeligt afsted i deres meget lettere Smaabaade uden at bryde sig det mindste om hvad der blev af os. Vi troede forresten at de snart skulde være bleven nødsagede til at vende om for Iis, men heri toge vi dog fejl. Forresten havde de ladet sig forlyde med, at de nok skulde vide at »hexe« sig frem hvis det kneb.

Da vi havde faaet Bugt med Bræen, fandt vi dem saa dog igjen lige nord for denne, hvor de laae og ventede paa os. Vi bleve selv nødt til at slaae os til ro her, da de ikke var oplagte til at gaae videre med det samme.

Her trakterede vor Anfører hver af de 82 Hedninge med Skibsbrød, hvorover de bleve særdeles henrykte. Senere spurgte jeg dem om de saa havde kivisigpoq[1]) »offret« til Puissortoq undervejs eller udsagt nogen Trylleformular? De svarede »nej«; men dette var maaske nok blot fordi at jeg engang tidligere havde sagt dem, at sligt var Narrestreger. Imidlertid spurgte en af vore egne Roersker (altsaa en Vestgrønlænder) mig selv, lige inden vi tog fat paa Overfarten, om jeg ikke var af den Mening, at det var rigtigst at kaste et eller andet i Vandet for at formilde Bræen; men hende svarede jeg bestemt: at *hun* blot havde at holde sig til ham, som hun i Daaben havde givet sit Løfte.

Vi indhuggede her i Klippen Cix. G. G. U. 1884[2]).

---

[1]) kivisigpoq = slet og ret: sænke noget tilbunds (her underforstaaet: som Offer til Havets inue eller Beherskere.

[2]) G. G. U, = »Grønlands Geografiske Undersøgelse«.

Og efter at vi havde udhvilet ved en meget usikker Landingsplads, hvor jeg slet ikke turde forlade Konebaaden, gik vi næste Dag videre i en saadan Taage, at vi atter strax tabte Hedningerne af Syne. Med deres mindre Baade og meget lettere Last, kunde de desuden altid komme frem hvor vi, med vore store stærktlastede Baade, maatte gjøre den ene Omvej efter den anden. Vi saae her af og til gjennem Taagen en Mængde Landspidser (nunatât) stikke frem af den store Landiis.

Vi traf derpaa atter sammen med vore Hedninger, og satte saa alle ifølge over til Tingmiarmiut, hvor Østlændingene have en Vinterplads nær ved »Maagefjældet«.

Man siger, at Maagerne have forladt det herværende store Maagefjæld fra engang da nogle Æggesamlere styrtede ned fra det[1]). Her ved Vinterpladsen levede for Øjeblikket 23 Mennesker, men disse vil nu blive forøgede med 15 idet Navfaliks, vor Lods's Familie, agter at overvintre her.

Den Landstrækning som vi nu senest have tilbagelagt var fæl at see til, og gyselig kold paa Grund af de store Bræers Nærhed; hvorimod vort nuværende Færdselssted er mere ligt vort eget Hjemlands Egne; og dette har strax opmuntret os en Del. —

Det eneste Sted, hvor vi før havde truffen en almindelig Grav var helt nede ved Alik; og nu først, her ved Tingmiarmiut traf vi nok én; thi det sædvanlige er ellers, at Østlændingene kaste deres Døde i Havet; dem de ikke

---

[3]) Maagernes Flugt: at forstaae som Frygt for at de Nedstyrtedes Aander maatte kunne vise sig for dem og deres nyklækkede Unger som Hævnere; fordi disse, medens de enduu vare i Ægget paa en Maade havde forvoldt de Nedstyrtedes Fald fra Fjeldet med paafølgende Død.

gjøre saadan med, henlægge de blot ligefrem paa det bare Land. uden noget somhelst Dæksel over dem.

Hidtil havde Expeditionen, naar da Hedningepigen Majivariaq regnes fra, kun bestaaet af sin egen Besætning hjemmefra Vestkysten, men nu skulde endelig de to Europæere, der var bestemte til Overvintring ved Nanortalik eller det danske Udsted som Expeditionen rejste ud fra deromme — til at forlade os; og baade deres Baadsstyrer *Gideon* og Kajakmand Lutevik og Roerskerne, vare forbausende glade derved. Saa skrev da ogsaa jeg ligesom vore Foresatte og mine Søstersønner Johan og Henrik, mit sidste Brev til min Familie — det sidste inden jeg skulde faae dem at se igjen. Efter Delingen gik saa vi elleve, der vare bestemte for Overvintringen ved Angmagssalik videre med alt vort Gods fordelt i blot to Konebaade, hvoraf jeg styrede den ene og Hedningen Avâtlak den anden. Ogsaa en ny Roerske havde vi faaet erhvervet, hun héd Tamo. Den Dag vi tog den sidste Afsked med vore Landsmænd og de to danske Herrer, skrev vi den *30te Juli.*

2den August naaede vi den lille Plads Tingijartivarfik[1]), hvor der for Tiden kun opholdt sig 3 Personer, og af hvem vi endog kun traf den ene hjemme; — nemlig deres »gamle Kone«; og hun fortalte os: at hendes Mand og Datter for Øjeblikket vare ude i Kajak samt: at Datteren Dagen iforvejen havde fanget en mindre Sælhund, men kun et Par Dage tidligere, to store Remsæler (Ugssuit).

---

[1]) Tingijartivarfik kan ikke oversættes anderledes end ved: »et Sted, hvorfra noget farer eller egentlig flyver ud: enten *Fugle* naar de flyve ud fra Fjeldet eller for Ex.: en Skiløber naar han starter. Af tinqivoq = »flyver«, — rarpoq = »plejer at« — tivaq (vestgrl. tuaq) = »til Stadighed«, — fik = »Sted«.

Tilsøs var hun gjerne mandsklædt — fortalte Moderen ogsaa, medens hun hjemme gik i Fruentimmerklæder.

Herfra udpegede man os længere oppe mod Nord en tidligere dansk Reisendes Overvintrings-Sted, som var Søofficeren *Graahs* fra Begyndelsen af dette Aarhundrede, men som idetheletaget ikke kom nær saa langt mod Nord som vi.

3die August fandt vi det nogenledes iisfrit idetmindste saa langt som vi kunde see fra Udkigsfjeldet her; og det lykkedes os virkelig ogsaa at bruge Sejl saa langt som til Orquat[1]) Næsset. Her forlod os Hedningen Napârtoq[2]) med Familie, for at styre lige til Qeqertarssuaq[3]) som nok pleier at være deres mest yndede Sommerplads, medens de fordetmeste have Vinterophold ved Igdloluârssuk[4]).

Vi fik nu atter Medvind, og da nu vi, i sakutôqs (eller Chefens) Baad, paa Grund af at vi havde Sejl til, altid kunde holde os noget forud for de andre — vare vi ogsaa Førstemand inde ved det mærkelige Sted Qimisâq[5]), som er en Ø. Her stod fortiden en Mængde Mennesker fra Sermilik[6]) i Telt. De udgjorde tilsammen to Telte og tre Konebaade.

Alt som vi nærmede os blev der stor Travlhed inde paa Land. Folk løb frem og tilbage imellem hverandre, og langs med Stranden, og gjorde Tegn til os om, *hvor*

---

[1]) Orquat = »Læsiden«.
[2]) Napârtoq = »rank«.
[3]) Qeqertarssuaq = »Stor-Øen, af qeqertaq = »Ø« og ssuaq = »stor«.
[4]) Igdloluârssuk = »det sært forfaldne Huus« igdlo = »Hus«, luk = »daarligt«, ârssuk = »aparte.«
[5]) Qimisâq = »Snoren i Dyrefæller«.
[6]) Sermilik = »med *Land*is«, af sermeq = »Bræ«, lik = »med« sikolik = »med *Hav*is« af siko = »Hav«, lik = »med«.

de bedste Landingsteder fandtes for vore Konebaade; og de viste sig i det hele taget højst venlige og elskværdige, Men vi maatte rigtignok gjøre store Øjne! Thi de vare ganske nøgne som de dér stod og rakte forskjellige Ting ud imod os, saasom forskjellige Slags Skindstumper og Kobbe-Remme; men Undseelse syntes de ikke at kjende det mindste til. Da vi endelig lagde ind i selve Fjøren, gjorde de sig strax nyttige ved at hjælpe med ved Udlosningen; men de kastede rigtignok forfærdelig ligegyldigt omkring med vore Sager. Deres Kvindfolk vare ikke mindre elskværdige end Mændene; men skjønt deres Paaklædning ingenlunde var tilstrækkelig, saaledes som vore egne Kvinders, var den dog langtfra saa slem som Mændenes, der kun vare iført en smal Rem hvori deres Amuleter var indsyede. De vare næsten vilde af Glæde over vor Ankomst da de aldrig før havde seet Europæere; men af alle de Østlændinge som vi hidtil havde stødt paa vare de unægtelig baade de besynderligste og de mest indtagende. Senere traf vi dog forresten mange lignende. De indbød os uafladelig til Spisning, men tildelte os altid selv det vi skulde have, da det saaledes er Skik hos dem. Om Aftenen iførte et par af Mændene sig endelig Bjørneskinds Benklæder. — De fleste af dem, som ved Ankomsten havde rakt os Foræringer, kom nu efterhaanden og bad om Gjengæld herfor. Skjønt det var Søndag holdt jeg den Dag dog ingen Gudstjeneste. da jeg var altfor træt dertil.

Vind og Veir var imod os næste Dag, men selv om dette ikke havde været Tilfældet, vare vi alligevel ikke komne afsted da vore østgrønlandske Ledsagere nemlig ingenlunde vilde lade de gode Sager, som her bødes dem, gaae saa snart fra sig; og Folk her vare unægtelig meget

gavnmilde. Nogle af Stedets Mænd, der havde ligget ude paa Fangst, kom først hjem Dagen efter vor Ankomst. De fandt os meget behagelige og tiltalende — sagde de. Sákutôq bød mig at opskrive deres Tal og Navne. En af dem som de kaldte Ajualik[1]) eiede en Konebaad saa lille, at der kun gik fem Skind til Betrækket. De trak en Enke frem, som de vilde, at jeg skulde tale trøstende Ord til da hun nylig havde mistet sin Søn. Denne var ifølge med flere andre draget nordover paa Fangst, men ikke vendt tilbage med dem. Jeg forklarede hende da: hvorledes Skaberen gjør med sine Skabninger, ikke efter vor, men efter sin egen Vilie, ved snart at gjøre dem glade snart atter bedrøvede; og om hvorledes Frelseren, som er Skaberens Søn pleiede at trøste de sørgende og levendegjøre Døde — af bare Kjærlighed — dengang han vandrede hernede paa Jorden iblandt Menneskene, samt, at han engang vilde vende tilbage og levendegjøre alle Døde. Og hun takkede mig og sagde: at *vi* maatte være meget lykkelige, som havde saadan noget at trøste os ved.

Da vi heller ikke kom videre næste Dag fik jeg jo Lejlighed til at tale med dem om flere forskjællige Ting, og blandt andet udspurgte jeg Anginâq[2]) om Nordboerne, som han svarede, at han nok havde hørt tale om; men (han tilføjede), at han hverken kjendte noget til Ruiner eller andre Sager efter dem. Anginâq havde to Koner og en Mængde andre Husfæller. — Da vi endelig engang kunne komme af Sted herfra skiltes vi tillige fra en Del af de Hedninger, som vi hidtil havde været ifølge med under-

---

[1]) Ajualik = »som altid er plaget af Bylder«.
[2]) Anginâq = »den over Forventning store Mand«.

vejs, da disse pludselig bestemte sig til ikke at gaae videre men sloge sig ned ved de forskjællige Vinterpladse som vi efterhaanden kom forbi; og vi beholdt endnu blot Ilinguangîs[1]) hos os. Deres Baad blev engang frygtelig klemt i Isen. Vi overfaldtes ogsaa snart af en dygtig Søndenvind — som de kaldte »piterqaq«[2]). Teltesnorene sprang saasnart som vi havde faaet dem fæstnede, hvad der var vanskeligt nok, da vi paa dette stenbare isede Land næppe havde noget at tynge Telteranden med, andet end vore egne Kister og Kasser. Medens vi laae over dennegang, viste jeg Hedningene Bibelske Billeder og forklarede deres Betydning saa godt som muligt. De vare fornøjede, og villige til at antage Kristendommen, sagde de, men vidste ikke hvordan de skulde komme rundt til Vestkysten og lære. — Dette var naturligviis kun den samme daarlige Undskyldning som de brugte ved alle Lejligheder. Medens vi endnu opholdt os her (ved Nuerniagartêq[3]) hændte det, at en Yngling fangede sin første Sælhund. Denne maatte da, af denne højtidelige Grund ikke flenses i fri Luft, men skulde tages ind i Teltet. Og saa blev Fangerens Haar klippet, og tilligemed Dyrets Kløer kastet i Havet[4]). (Fra nu af var Ynglingen at anse som Mand

---

[1]) Ilinguangî = »vor kjære lille Makker (f. Ex i Boldspil)«.

[2]) pitorarpoq siger man i Vestgrønland om Vinden — og ellers om mere andet, som kommer pludseligt og uventet farende over En.

[3]) Nuerniagartêq (vestgrl. Nuerniagartôq) betyder: Stedet hvor der er nok at kaste med Fuglepil efter — altsaa rigt paa Fugle og mindre Vildt.

[4]) — nemlig som Offer til Arnaquaqssâq = »den fæle gamle Kvinde« under Havet, som er Sødyrenes Opholder; eller til andre Havets Aander, hvoraf der kjendes endel forskjellige. Saaledes blandt andre den store, altid lumskt-smilende Qungussuta-

og Familieforsørger). Næste Dag den 15de Juli, trak det stygt op idet vi satte over det brede Løb Pikiutdleq[1]), og som vi laae her og stagede os frem med Øxer og Stænger, begyndte Sydvesten ogsaa at tage alvorligt fat; men heldigvis dog uden endnu at naae til en Storm; og saaledes naaede vi da langt om længe uskadte, men aldeles gjennemblødte i Land ved Putulik[2]). Her besørgede *Samuel* og jeg alene, Baadene i Sikkerhed; men ikke saa saare havde vi endt alle Tilberedelser til at tage imod Stormen, førend den ogsaa kom farende; og denne Dagstørn var en af de værste paa Rejsen. Dagen efter stod det med stærke Snebyger. Jeg kunde ikke holde vor sædvanlige Søndagsgudstjeneste, men søgte i Stedet for at forklare Hedningene Søndagens Betydning, hvilket de syntes at forstaae nogenlunde og glædede sig ved at høre om. Næste Dag bedrede Vejret sig noget. Jeg selv var endnu ilde tilpas af Smerter i Ryggen, men kunde dog hjælpe sakutôq (Chefen) med at sy ny Barduner til Teltet, da sidste Storm havde afrevet vore gamle.

Da vi atter skulde herfra ventede vore »Europæere« sig just ikke det bedste af Vejret idet deres »silasiut[3])«

---

riaq, hvem man dog ifølge den ældste Overtro, helst skulde tilbyde Rævehaler i Offer. Hans Klædning viser sydligere Egnes skjællede Havmænd.

[1]) Pikiutdleq, undertiden Pikiulaq skal have Navn efter den lille Fugl Ternen eller Søsvalen, som vel da særlig er tilhuse her. Ternen er en uhyre travl Fugl med Uro i alle sine Bevægelser hvad der let nok berettiger dens østgrønl. Navn, som er dannet af Verbum pikiarpoq, der just, om Fugle, gælder dennes Dukken op og ned i Vandet.

[2]) Putulik = »med Hul« (her formodentlig gjennem et Fjeld eller Klippeblok, som jo ikke er saa sjælden en Formation.

[3]) silasiut = »Vejrundersøgelsesredskab«, altsaa et Barometer,

(Barometer) ikke stod godt; og vi fik ogsaa snart en højst uhyggelig nigeq over os; og vore Hedninges ubeskrivelig lave Konebaad tog en Mængde Vand ind; og inden vi fik Teltet vel rejst havde vi atter Stormen; og værre var det at Severine — en af vore bedste Roersker — nu havde faaet et slemt Sting i Siden. Til stor Opmuntring for alle blev det dog, at Kajakmand Samuel fangede en stor Sælhund, thi nu havde vi atter i længere Tid maattet savne ægte grønlandsk Kost. Her var ellers et gyseligt fælt Land — saa aldeles overiiset, at endog de Landspidser (Nunataq[1]), der ellers ere det eneste iisfri Land, der pleier at stikke frem af en Bræ — her vare indsvøbte i haard blank Iis. Man maa kunne forstaae hvor let det maatte være for den der iforvejen var forknyt, at faae bange Anelser, her, i Henseende til at naae Angmagssalik, vor tilkommende Overvintringsplads, hvor vi endda ikke vilde kunne komme i Hus førend vi selv fik bygget os et saadant. Det saae fortvivlet ud, thi endog selve Havet begyndte at fryse til imellem de flydende Isfjelde og Flager. Og hvor haabløst saae det ikke ud for næste Aars Tilbagereise til Vestkysten!

Den gamle Mand Ilinguangî som var angákoq (= Vismand og Seer) fortalte mig noget som var hændet ham ifjor. Dette drejede sig om engang da nogle af hans Pladsfæller vare rejst væk og bleve for længe borte. Han begyndte da at ængste sig saare for deres Skæbne, sagde han, og

---

(af sila = »Vejr eller Luft«, og siut af siorpoq = »undersøge, søge efter, gaae efter noget m. m. — alt som det skal passe i Sammenhængen.

[1]) Nunataq betyder egentlig blot det Land, der hører til en bestemt Lokalitet — her menes Isbræens — nemlig de ud af Bræiisen opstikkende Fjeldspidser. (Dannet af nuna = »Land« og taq = »en tilhørende«.

da det igjen blev altfor længe, besluttede han sig til at benytte sig af sine hemmelige Kunster, eller »Midler« som han kaldte det. Først strammede han sit Hoved ind i stærke Sælhunderemme og lagde sig plat ned paa Brixen[1]) med Ansigtet vendt mod Husets Bagvæg; og her havde han saa strax seet Væggen aabne sig, og havde med det samme faaet det at se, som ellers var usynligt, nemlig at et Par af de Udeblevne stode lyslevende og handlede i Butiken omme ved vort (før omtalte) vestgrønlandske Handelssted, Pamiagdluk. Men han bedrøvedes saare ved at han blandt disse, savnede sin egen nærmest Paarørende, som hed Qitsikajêq[2]); Og saa nær tog han sig dette, sagde han, at han strax maatte gjøre sin Kunst om igjen. Og saa, ganske rigtigt, efter at han atter havde snerret sine Baand fast om Tindingerne — faaer han Øje paa Qitsikajêq — men ved et Sted, endnu længere mod Nord, end P., nemlig ved Nanortalik; her saae han Manden staaende lænet op imod en hvid Mur ligesom de danske Huses. Hermed var han da endelig bleven bekymringsløs (beroliget) — sagde han. Sidenhen havde han dog igjen haft nogenslags Aabenbaring i Henseende til de samme Folks Hjemrejse, thi »benyttende sine Midler«, havde han denne Gang paany seet dem ifølge med nogle Fremmede sagde han; — dog uden at han havde været »tilstrækkelig formaaende«

---

[1]) Brixen er den fortløbende brede eller dybe Bænk, som i en vis Høide fra Gulvet, beklæder hele det grønlandske Hus's Bagvæg, med sammenhængende Udløb af smallere Bænke langs Sidevæggene, og mange Steder, ogsaa langs Vinduesvæggene. Disse sidste ere hovedsagligt bestemte for Gæster; der komme paa Visit. Brix kaldes paa grønl. igdleq.

[2]) qitsikajeq = »slem til at kradse« (arrig?). En Kat kaldes derefter qitsuk.

til at se: *hvem* disse vare. »Men nu veed jeg det« — tilføjede han — det var jo naturligvis Jer! — »Ja det er altsammen rigtigt og sandt som han siger« — bekræftede de andre Indfødte som stode omkring os; og han har gjort mange lignende Ting før ved Hjælp af sine »Midler«! (Dette her er i Modsætning til at mane eller spaae ved Hjælp af tilkaldte Aander[1]). Naar han gjorde dette saa tog han først et Stykke rundskaaret tørret Skind af Remmesælens Hud og vedblev uafladeligt at slaae paa det med Trommestokken idet han samtidig førte det raslende Skind frem og tilbage (eller i Ring) henover sit Hoved. Dette endte saa med at Trommen (Skindet) vedblivende svirrede ham om Ørene af sig selv; og da fornam han det tilsidst som om hans Hoved aabnedes, og da med det samme kunde han see sine Hjælpeaander. Hermed var saa hans Hensigt naaet, forklarede han; for nu kunde han ønske eller forlange *hvad* det skulde være, for det blev fra nu af altsammen opfyldt; som f. Ex.; at opdage Grunden til at En var bleven syg, – eller at finde frem ad ufremkommelige Veie, og alt saadan noget! Han havde Hjælpeaander baade blandt ingnerssuit (Ildsluetroldene) og tarrajarssuit[2]) (Skyggetroldene), men ogsaa blandt de »store Aander« havde han flere, der hjalp ham naar han bare paakaldte dem; og havde han blot havt sin Tromme ved Haanden *nu*, saa skulde han nok have skaffet Vei i Isen for *os*. Derpaa vilde han have rede paa, af os, hvordan det egentlig hang sammen med den Sag, at Kjøbmændene omme paa Vestkysten undertiden brugte at kjøbe Skind af Ildtroldenes

---

[1]) See App. under q.
[2]) See App. under t.

Fangst[1]) — for herom havde hans hjemvendende Landsmænd ikke kunnet give tilstrækkelig tydelig Besked; Ved det Punkt som var det nordligste, der (før os), nogensinde var bleven betraadt af Europæere, (nemlig af Kaptejn Graah) trakterede vor Anfører hele sin Besætning med Kaffe i sit eget Telt idet han takkede os fordi vi havde været ham lydige, og lykkeligt bragte ham saa vidt, som hertil; og endte med at haabe: at vi nok snart ligesaa sikkert maatte naae selve Angmagssalik; vi kunde nemlig lige nu skimte dets blaa Bjerge som dog saae uhyre fjerntliggende ud! Men hvad var dette at tale om, hvis blot Veien havde været almindeligt Vand; men som nu — med vore knappe Dagsrejser imellem den uhyre Mængde Iis, og dertil Nattefrosten som allerede begyndte at lukke enhver Aabning mellem den flydende Is og ligesom limede Skosserne sammen! Da vi endelig naaede »Graahs Varde« skrev vi den 25de August. Herfra satte vi saa næste Dag over den umaadelig brede Ikerssuaq. Og saa endelig, en sen Aftenstund, efter en lang Dags Slid i Blæst, Regn og andre Besværligheder, naaede vi omsider Sujunikasik[2]) hvor vores Baad, det vil sige vor Anførers, var den første der naaede Land. Vi ilede da det bedste vi kunde med at faae slaaet Telt for at den anden Baadsbesætning saa hurtigt som mulig kunde faae det lidt behageligt naar de lagde ind. Men Roerskerne svarede til Tak ikke andet end, »at det kunde

---

[1]) Her skal blot erindres om at man jo forestillede sig ingnerssuit — Nisserne bag Strandkanten, som sælhundefangende Kajakmænd i Lighed med selve Grønlænderne. Conf. App. ingnerssuit under I.

[2]) Sujunikasik = det forude liggende Land, som man har ondt ved at hale ind paa (som altid seer nærmere ud end det i Virkeligheden er.

være det samme« (sussasoq) for de kunde ligesaa godt lægge sig til at dø her som noget andet Sted! De vare rigtig mismodige og fortrædelige. Men nægtes skal det heller ikke, at det havde været en haard Dag for dem og os allesammen! Men her udhvilede vi os saa ordentligt. Næste Dag snakkede jeg atter en hel Del med gamle Ilinguangî om forskjællige Ting; »Bjørneunger — sagde han (blandt andet) — fanger si hér gjerne med Hænderne». Som Nyfødte, ere de i Almindelighed saa store som mindre Hunde; de »gamle« tage de ikke saa sjeldent i selve deres Huler, der gjerne ere af Størrelse som vort Seildugstelt (ɔ: 5 Alen); men disse Huler ere ellers aldeles tomme; der findes ingenverdens Ting i dem andet end selve Bjørnene — sagde han. Da jeg nu for Løiers Skyld fortalte ham at Bjørneunger hjemme hos os ikke er stort større end en Tommelfinger, eller ikke større end at Moderen bærer dem omkring indeni sit Øre — studsede han og sagde alvorligt: »Nei saadan er det rigtignok ikke heromme!«

Da vi næste Dag lagde til ved Nûkajik[1]) traf vi der sammen med en Konebaad inde fra Sermilik-Fjorden[2]), hvor der boer en stor Mængde Mennesker; og strax som Besætningen opdagede at de kjendte nogle af vore østlandske Ledsagere sydfra, istemmedes der en stor Grædescéne, idet vore Folk underrettedes om, at en fælleds Slægtning i Vinterens Løb var død derinde i Fjorden. Skjøndt man nu nok følte nogen Medlidenhed med dem, kunde man dog næsten ikke bare sig lidt for Latter over deres Maade at græde paa; og de selv vare heller ikke saasnart færdige

---

[1]) Nûkajik = »det stygge Næs«.
[2]) Sermilik = »med Landis«.

førend alt var glemt, og de baade lo og snakkede som i stor Ligegyldighed, og de bryde sig vist ikke stort om deres Døde[1])! De fortalte, at der ifjor var sultet mange Mennesker ihjel ved det Sted, der kaldes Inigssalik[2]), og at adskillige kun var slupne fra det ved at opholde Livet med Ligkjød. Det samme skulde ogsaa være hændet ved Qernertuârssuk[3]) hvor en Enke havde været nødt til at fortære sine egne Nærmeste. Vor Kajakmand Samuel havde her hørt en Kone mumle Tryllevise eller »serrat« over et ugssuk-Skind som hun var ifærd med at behandle[4]). Østlændingene bugsere deres Sælhunde paa en anden Maade end vi. En Remmesæl bindes til Kajakkens Forstavn, men almindelige Sælhunde (âtat) ved Bagstavnen.

Ved et nyt Sted Ikágtoq[5]) havde vi ganske ondt ved at forstaae de Talende. Men nu nærmede vi os da saavidt ind paa vort Bestemmelssted, at selve Angmagssalik-Fjorden aabnede sig for vort Blik, og med Sejl til, gik det nu raskt, saa vi fra Orssuluviaq[6]) strøg

---

[1]) I denne Udtalelse vil den vestgrønl. Kateket vistnok kun paapege at de hedenske Grædescener mere skulle betegne en Sørgeceremoni end Udslag af personlig Sorg.

[2]) Inigssalik = »Stedet med Boliger?«

[3]) Qernertuârssuk = »det underlig — sorte eller mørke Sted.«

[4]) Ordlyden af Samuels Tryllevise var: ijâh = ak! — ugssuk = Remme Sælen — nerivara = spiste jeg eller har jeg spist — íkê = dette var stygt af mig — angneq = den største — (nemlig af alle Sælhunde) — nerivara = har jeg spist — ijâh = ak! — underforstaaet: men var der vel andet at gjøre for mig — hvor skulde man kunde modstaae et saa lækkert Dyr? Eller maaske blot det: at spise sig mæt i Sultetiden.
(For selve Ordet serraq = »Tryllevise« — se App. under S.

[5]) Ikagtoq = »der hvor Vandet er grundt for Baade.«

[6]) Orssuluviaq. Hvis dette Ord er identisk med det vestgr. orssuiak, betyder det Feldspat.

lige over til Tassiussârssuk[1]) Næsset. Her i et lille Sund lagde jeg nok strax Mærke til en gammel Huustomt; men hvad ændsede jeg den i Øjeblikket, — eller tænkte, at netop *den* skulde komme til at udgjøre vort tilkommende Vinterhuus! Vi gik endnu længere op i Fjorden og stødte endelig paa et par Telte, der netop tilhørte Beboerne af Tassiussârssuk. Her lagde vi saa til Land, men vilde dog ikke udenvidere losse Baadene; og da det var mig, der nærmest skulde svare til disse, forlod jeg dem ikke heller om Natten, men sov saa godt som det var muligt, ombord i dem. (Man kunde jo dog ikke vide hvad det var for Folk men her var kommen iblandt!). Næste Morgen gik jeg iland og spadserede bort til den Huusmuur (af Steen og Grønsvær) som jeg før talte om, og indsaae nu snart, at den nok maatte kunne blive os tjenlig som Grundlag for det Huus vi jo nu skulde til at bygge. — Hedningene her kunde ikke blive mætte af at betragte os. Ligestrax havde de forresten viist sig bange for os, hvorfor ogsaa en heel Deel af dem roede bort i deres Kajakker, dog særlig for at underrette deres omkringboende Naboer om vor Ankomst. Og det varede heller ikke længe førend de kom skareviis tilbage, og nu snarere blev altfor nærgaaende og paatrængende idet de maatte røre og beføle alle vore Sager. Undertiden stillede de sig op temmelig langt fra os og stirrede paa os, og raabte »îh — og âh«; og saa sagde En og Anden »Vi beklage Jer Stakler, at I er kommen denne lange Vej herop til vort lidet lystelige Land; men for os ere I saare morsomme, og behagelige at see paa!«

---

[1]) Tassiussârssuk = »den aparte indsølignende Indbugt af Havet.«

Næste Dag begyndte vi saa smaat at arbejde paa vort Huus, men kunde ingen Vegne komme for Hedningene, og først den 12te September fik vi det bragt saavidt at vi nu nok turde forlade det som det var og gjøre en lille Reise i Omegnen inden Vinteren helt faldt paa. For at faae Træværk nok til Taget, maatte vi tage den ene af vore Konebaade istykker. Om Aftenen (den 4de September) talte jeg lidt til Hedningene om Skabelsen; og de lyttede meget opmærksomt til. Nogle fremmede Kajakmænd, som var ankomne for at see paa os, spurgte jeg, hvorfor de syntes saa bange for os; og saa kom det igjen: at det var fordi de troede, at vi havde til Hensigt, at *udrydde* dem. Jeg sagde: Hvordan skulde vi, som er saa faa imod Jer, kunde gjøre dette, det var nok rimeligere om vi vare en Smule bange for Jer, da vi jo have hørt, at I bruge at slaae hverandre ihjel, heroppe? Saa sagde de: îh! hvor skulde vi falde paa at gjøre Jer noget, som er *uskyldige?* Det er jo kun dem, der fortjener det som vi gjør det af med!« »Nei, sagde jeg, »vi vil Jer intet ondt; Grunden til at vi er komne her er bare den, at »Europæerne«, som I seer her, ønske at undersøge Jeres Land for at gjøre Veien lettere heromtil, ligesom Jeres Landsmænd have det paa Vestkysten samt skaffe Jer Underviisning i Kristendommen!

Strax efter ankom en Konebaad fra Sermilik i den Hensigt at holde Trommesang med nogle herfra Stedet; men der blev dog ingenting af, for de andre, Modpartiet, eller dem de skulde have traadt op imod, var endnu slet ikke tilstede, (endnu ikke hjemkomne fra deres Sommertogter ude i Egnen). Søndag den 7de Septbr. holdt vi vor første Gudstjeneste siden Landingen. Flere af Hedningene vare tilstede, og undrede sig meget.

Det var samme Dag den danske Dronning *Louises* Fødselsdag, og i denne Anledning bleve vi allesammen om Aftenen trakterede med forskjælligt, i vor Anfører Holms eget Telt; og i det deilige stille Maaneskin som det den Aften var, fandt vi vort tilkommende Opholdssted virkelig yndigt og forhaabningsfuldt. —

En gammel Mand fortalte mig, at han engang havde været sin »Sjæl«[1]) berøvet idet en anden En ved Navn Maratsuk havde taget den og sendt den op paa Indlandet, og at han saa længe som dette stod paa, ikke havde formaaet at fange Sælhunde; men heldigvis havde da Augpalugtoq, en angákok fra deres Plads, til sidst skaffet ham Sjælen tilbage igjen saa betids at han ikke døde heelt. Men Maratsuk hadede han nu, thi deels havde han idet heletaget den stygge Vane at berøve Folk deres »Sjæle«, og saa havde han desuden dræbt sin egen Stedfader ifjor.

Næste Dag da vi fik vor Huusgang, som tillige skulde tjene til Kjøkken, under Tag, var det nødvendigste ved vort Huus i Orden, og vi beredte os da til, den følgende Morgen, at gaae i Konebaad nordpaa. Paa denne Tur ledsagedes vi af mange Hedninge i Kajak. En af disse, Alusakâq, fortalte mig, at han ifjor Foraar havde seet en avangiarssik[2]), et lille Dyr saa stort som en Ræv — med 4 Been og Vinger som den kunde flyve med, og

---

[1]) see App: under tarneq.

[2]) avangiarssuk er muligvis det samme som det vestgrønlandske uingiarssuk — et mystisk Væsen, der ofte giver sig tilkjende ved en underlig Fløjten lig qivitut eller »Fjeldgængernes«. (a og u forbyttes nemlig ofte i alle Eskimodialekter ligesom ogsaa Vocal samt Stavelses Ombytning var en ganske almindelig Ting. Det vestgrønlandske Sprog har dog nu — særlig gjennem Kleinschmidts Lærebøger samt de to Seminariers Indflydelse, antaget ganske faste Former.

en ganske kort Hale; den var guul og bruunladen som en Bjørn. At see dette Dyr betød, at der snart vilde blive fanget en Bjørn, og saadan var det ogsaa gaaet dennegang. Det var ham selv, der havde faaet den. — En aldrende Mand fra Suvdluitseq[1]) sagde til mig: Vi vidste godt at I skulde komme endskjøndt vi ingenting havde hørt derom«. Da jeg herpaa svarede, at han saa vel maatte være angákoq prøvede han først at benægte dette, men sagde saa dog tilsidst »Jo« og at han var bleven dette formedelst et Syn han engang havde havt inde i Landet, og som bestod i, at han engang ovre paa det modsatte Land af, hvor han stod, havde seet et »Uhyre« stige ud fra Klippen, med en Overkrop saa stor som vores Telt; og sort og hvidplettet. Saa havde han strax strammet Remme om sit Hoved, og lagt sig omvendt paa Brixen, og med det samme følt sig som angákoq, (istand til at kunne forudsige Begivenheder). I et Huus ved Nôrajik, hvor jeg talte og opskrev Folks Navne, var der 48 Personer. De Smaating, som vi forærede eller betalte Hedningene med, bortbyttede de mellem hverandre da de ellers vilde kunne faae Fortræd af dem, sagde de.

De Døde kaste de i Havet tilligemed deres Eiendele.

Den Blæst og Regn, som har hersket siden vor Ankomst hertil, give de os Skyld for. De spurgte om vi

---

[1]) Suvdluitseq = »Tang (tæt i Massen uden Lufthul). I Sagnene sees ofte henvist til denne Havplante som et Redskab i overnaturligt begavede Menneskers Tjeneste. Hvorfor? Fordi denne Tangart, skjøndt et Rør af Form, dog ikke har Rørets Lufttræk og altsaa ikke kan blæses — at sige ikke af *almindelige* Mennesker.« suvdloq = »rørlignende Aabning« — itsoq af ípoq = »den eller det, som er *uden*« (sin naturlige Karakteristik).

ikke havde lagt Mærke til en stor Sten etsted paa deres »Land«, som lignede en Bjørn. Den, sagde de, var det, som var vred paa os og derfor gjorde Veiret daarligt, og da de fik Øje paa Samuels Bøsse, raadede de ham til at skyde denne af mod samme Klippe. Dette vilde nok hjælpe mente de[1]). Her i Huset saae vi blandt andet ogsaa den Kone, som under ifjor Vinters Sultetid skulde have opholdt sit og Datterens Liv ved Ligkjødet af otte Mennesker, som de (gradeviis) havde fortæret. Her blev vi trakterede med Qvaner, men jeg har aldrig tænkt mig saa smaa og usle Stilke!

Formen paa disse Folks Kajakker ligner nærmest vore Nordgrønlænderes; kun er Tvær-Remmene (tarkai) — paasat paa en anden Maade; de findes nemlig kun anbragt bag Kajakhullet og ganske tæt paa hverandre — (ikke som hos os fordeelte over hele Kajakdækket). Ogsaa er Bagstævnen endeel høiere end hos os. Deres Fangstredskaber ere ikke smukke, hvorimod Kajakaaren er nydelig.

I Talen lægge de stærkt Eftertryk paa Ordenes Endestavelse, og udtaler denne i en høiere Tone.

De ere hadefuldt stemte mod Beboerne af Sermiligaq fordi disse skulde være slemme »Sjælerøvere«, og de advarede ogsaa os om at være paa Post imod dem i denne

---

[1]) Om en Klippe ved den vestgrønlandske Plads Napasok under Kolonien »Sukkertoppen, meddeler den naive grønlandske Fortæller Petrus Lynge (see »Kajakmænd«) at samme, naar man seer den sydfra har stor Lighed med et »danskklædt Fruentimmer«; og vi Grønlændere have faaet den *underlige* Vane, siger han (for at undskylde sig ligeoverfor europæiske Tilhørere), at vi, hvergang der hænder noget mindre heldigt som f. Ex.: et Dødsfald eller Uvejr eller Misfangst, sige: »see saa, nu er nok hun deroppe paa Spil igjen!«

Henseende; og en Aften som vi saa smaat belavede os paa Afreise formedelst at Veiret syntes at ville bedage sig — kom Hedningen Ilisimârteq[1]) ind til mig og hviskede mig følgende i Øret: »Naar I nu kommer ind til Sermiligâq[2]) skulde Du see at faae lokket Maratsuk[3]) hen til Dig, og saa skyde ham; for det er ham, der er den *aller værste til* »tarningêrneq[4])«; han stjæler deres Sjæle saa de blive syge deraf og sommetider er lige ved at dø.« Jeg svarede ham at Kristne ikke maatte dræbe Mennesker, og at det heller ikke var det vi vare komne herom for; og jeg tilføiede: »endog ham som Du nævnede, vil jeg tiltale med Kjærlighed«. Saa søgte han listigt at faae mig mildere stemt og tiggede et og andet af mig, som jeg dog ikke lod ham faae.

En anden Dag som vi i vor Konebaad roede mellem de mange Øer og Lande i Sermiligâk-Fjorden fik vi saa, underveis, først Øie paa en Hustomt og dernæst paa en Grønlænder, ifærd med at trække sin Fangst op paa Land, og dernæst paa nok en Kajak, som kom frem om Næsset. Da samme fik Øie paa vor Baad med Flag til, standsede han pludselig og vilde ikke komme nærmere førend vi først længe havde vinket ad ham, og saa var dette netop selve den omtalte Maratsuk tillige med sin yngre Broder Sêrnaq[5]). Hvad hedder Du? spurgte jeg Maratsuk; men han selv nævnede et heel andet Navn, og næste Gang

---

[1]) Ilisimârteq = »den kløgtige eller med godt Nemme«.
[2]) Sermiligâq = »den uhyre store Landis eller Gletcher .
[3]) Maratsuk = »Ælte — daarligt, leret Føre .
[4]) see Append. under T.
[5]) Sêrnaq = »Syreplanten«. Heraf Benævnelsen sêrnertoq for Eddike.

atter et andet. Men da jeg saa sagde: hedder Du ikke ogsaa Maratsuk — svarede han endelig: »jo, saaledes pleie de ogsaa at kalde mig«. Da vi derpaa rakte ham vor Snuusdaase for at lade ham tage sig en Priis, og han under dette maatte holde sig ved vor Baad, mærkede vi hvor han rystede over hele sin Krop. Senere havde han sagt til *Samuel,* at han havde hørt Larm af Aander og at Tornârssuk[1]) havde rørt sig under Havet, og at dette havde sigtet til vor Ankomst. Herfra satte vi ligeover til Sermiligâqs Nordpynt fordi det var vor Anførers Hensigt at gaae tilfjelds herfra. Vi slog saa Telt paa Uigordlerssât[2]) ved Núngarut[3]). Allerede næste Morgen gik vi tilfjælds til Qissuit-kât; og efter lang Speiden til alle Kanter sagde endelig Expeditionens Anfører idet han slog sin Kikkert sammen efter længe at have seet sig omkring i den: »Her skal være Grændsen for vor Reise; og Landstrækningen, som vi her er komne til, ville vi kalde: ***Kong Christian den 9s. Land.*** Og idet han plantede Flaget, fortsatte han: Det er første Gang, at dette Land er bleven betraadt af Kristne og af Europæere. Selve Øen, som vi her er gaaede tilfjelds paa, skal hedde ***Erik Den Rødes Ø,*** thi han var den første Europæer, som nogensinde kom til Grønland«. Derefter holdt vi saa Maaltid. Udenfor os strakte Havet sig uden Grændser mod Nord og Syd og uden Iis. Der var mægtige Bølger af Søgangen, men ikke den mindste Brydning af dem paa noget Skær. Men længst ude, øster paa, saae vi noget, der tog sig ud som Taage over Fjelde,

---

[1]) Tôrnârssûk see App. under T.
[2]) see App. under U.
[3]) Núngarut = »Trapaaren i Fjelde«.

og vi mente at det var Taagedis over *Island.* Det var yndige og tiltalende Syner, men det var koldt, thi det blæste nigek; og pludseligt blev det Taage omkring os selv, og der var nu lukket til for det skjønne Syn og for Fjeldtoppene indenfor os. Til Tegn paa Endepunktet for Østkyst Expeditionen byggede vi nu en temmelig høi Varde, hvori vi nedlagde en Skrivelse indbefattet i en Blikæske, og Skrivelsen indeholdt de samme Ord som vor Anfører før havde nævnet, og dertil blev føiet Alles Navne, og ovenpaa Papiret blev der lagt nogle Mønter (til at tynge Papiret med). I selve Klippen blev indhugget G. G. U. Cix. 1884. —

Ligesom vi kom hjem herfra fandt vi Maratsuk og Avgo paa Besøg. De fulgte strax efter mig ind i mit Telt, og jeg søgte at være venlig imod Maratsuk; men jeg spurgte ham tillige: hvor af det kom at Folk ved Angmagssalik havde saa meget imod ham og idet heletaget mod Sermiligâk'erne?«

»Har De det?« svarede han — »det var jo netop os, der i Foraaret maatte flygte af Frygt for *dem,* og bosætte os ved Sermiligâq. Derefter talte jeg længe med ham om vor Skaber og Frelser.

Den 21de besteg vi et 2000 Fod høit Fjeld, som vor Anfører Holm gav Navn af *Leifs Ø.*

Da jeg om Aftenen var indbudt til at drikke The sammen med vore Europæere i *deres* Telt, glædedes jeg med den gode Underretning, at jeg vilde faae en Overbetaling af min Løn paa 300 Kr., og sákutôq takkede mig tillige for den Hjælp jeg havde været for ham.

Den 22de klarede det heldigviis op; for vor Anfører vilde høist ugjerne forlade denne Plet (nemlig Sermiligâq-

Landet) uden at kunne have beskrevet de forskjællige Steders Beliggenhed paa den nøiagtigste Maade, nemlig ved Hjælp af de medtagne Instrumenter, hvorved man viser »Retninger«. Men saa fik vi siden nok af Stedet, for efter at vi havde forladt det maatte vi gjøre Vendereise for Isens Skyld, som opfyldte alle Vandene heromkring. Jeg benyttede saa Leiligheden til at gaae omkring til Hedningene deels ogsaa for at opskrive deres Navne. Da jeg havde talt til dem om de guddommelige Ting, sagde de, at om to Aar vilde de nok komme rundt til os paa Vestkysten og lade sig døbe; men jeg havde ikke synderlig Tro til at de mente det i Alvor.

Da vor Anfører igjen havde iagttaget Solen satte vi atter af, men det blev mørkt inden vi naaede Ikagtût[1]). Sermiligâk Fjorden er slem at bereise, paa Grund af dens to iisfyldte Arme: den ene i Nord og den anden i Syd. For Indgaaende maa man vælge Morgenstunden. Ved Ikagtût fangede vi deilige Lax og havde desuden Overflod af Sælhundekjød baade friskt og tørret, fra Beboerne her. Heromkring er det »smukt Land;« thi begge Sider af dette store Sund, er nogenledes fladt og bestigeligt, og Baggrunden er ligeledes et yndigt Land med høie Fjelde samt en stor Slette med en Indsø og Laxeelv. Men desuagtet var her ingen Spor til at »Nordboerne« nogensinde kunde have været her; kun adskillige Teltemure efter selve Grønlænderne som pleiede at gjøre Sommerreiser her til, fandtes her. Endnu længere ind ad var Egnen fornøielig skjøn, men ligefuldt er det afgjort, at den aldrig har været beboet af Europæere.

---

[1]) Ikagtût = »de stærkt grunde Vande«.

Da vi dèn 24de September reiste herfra — huggende os frem gjennem Isen, tyknede Luften stygt til; men vi vandt dog ind til Nûrajik'erne[1]), der just samme Dag havde revet deres Sommertelt ned og tilflyttet Vinterhuset, endskjøndt de endnu ikke havde faaet Vindueshullerne lukkede (med Tarmeskindet. Hverken her eller ved nogen af de andre Pladse er der jo Anledning til at faae Glasruder; og man bruger da enten det ovennævnede Materiale eller en Skive klar Iis). Huset var stort, nemlig paa 3 Fag, og her boede 48 Mennesker. (»Huus« mener altid det samme som »Stue«. Altsaa her en trefags Stue med 48 Personer)! I Fortiden havde man en Mængde Lamper igang hvorover de store Vægstensgryder (der hang ved Snore ned fra Loftet) vare i uafladelig Kog. De vilde endelig have os til at blive, men det var umuligt da sakutôq endelig ogsaa vilde see Bunden af selve Angmagssalik-Fjorden. Da vi kom forbi Fiskepladsen her (ɔ: den, hvor hele Egnen drager hen om Foraaret for at øse den lille Sild, som Grønlænderne kalde »angmagssaq«), saae vi aldeles forbausende store Stimer af vandrende Fjordsæler. Det blev igjen mørkt inden vi naaede heelt ind, saa vi ikke engang gad uleilige os med at slaae Telt op, men sov hellere ude paa Jorden. Her er Landet ikke noget smukt, Fjeldene her stak omtrent lige tilveirs, mange Steder saagodt som uden Underland; men dér hvor der var en Smule fandtes forresten baade Blomster og Buske, men ingen Krækebær. Ved Ikagtût (hvor Landet ellers var nogenlunde frugtbart) sendte vi ogsaa en Dag Roerskerne ud

---

[1]) Nûrajik, dannet af Nûk = Næs og Affixet »rajik« underligt. Endelsen svarer til det vestgr. »rujuk«.

for at plukke Bær, men her var der forresten (underligt nok) heller ingen. Herfra er der Overgangssted til Sermiligâk, hvilken Slæderne nok benytte midtvinters. Vi gik tilfjelds for at faae Udsigten: 1800 Fod, sagde sakutôq at det var. Herfra kunde vi faae et ordentligt Begreb af Fjordbunden, hvor Isfjeldene dannes; og der var propfuldt derinde. Der var ikke bart Land skabt bag Sermiligâqs Udstyrtninger af Isfjelde, — kun Iis-Land — ikke som i selve Angmagssaliks Bund, der som sagt er et smukt Fjeldland. Ved Fiskepladsen voxede der udmærket Støvlestraa (pinek), hvoraf vi lod plukke en Mængde, da Ebben just var saa svær, at vi alligevel maatte vente til Vandet voxede tilstrækkeligt til at sætte af med. Da vi paa Hjemveien atter kom forbi Nôrajik løiede Vinden af, saa det ikke sinkede os at gjøre et lille Besøg iland. Her var en voldsom Fangst for Øieblikket; der laae Sælhundekroppe overalt baade urørte og opskaarne; »tagpinarmat«! Det kan nok hænd's at det Syn var blændende! De ere ellers forarmede Folk, og Riflen — sige de — har forjaget Sødyrene[1]).

Ved Qumarmiut, som var det næstsidste Sted vi saae ind om inden vi satte over til os selv — var der strax En som fortalte mig, at Qunîtse, deres angâkok, skulde mane Aander, og at Lamperne skulde holdes slukkede da der skulde være Konebytning som Skik var over hele Kysten baade hvergang det var Nymaane og efter visse Fester.

---

[1]) For Vestgrønlands vedkommende maa denne Tale kunne synes begrundet, men for Østgrønlands meningsløs. Kommander Holms Expedition var den absolut første til Angmagssalik, saaledes at Riflens Virkning her neppe kan komme i Betragtning som Sælhundeskræmsel.

Her var en forfærdelig Hede af de mange Lamper og de mange Mennesker der ogsaa alle sade nøgne uden ringeste Undseelse derved. De toge saare venligt imod os. Næste Dag sneede det, og der var stærk Uro i Luften. Jeg talte meget med Hedningene om vor Tro samt om Kristnes Sædvaner; og da jeg var færdig hermed bad de mig om at sige derhjemme hos os selv, at de ogsaa nok ønskede at lære noget og at omvende sig. Jeg spurgte dem da, om de isaafald vilde være gode og lydige mod deres nye Lærere og hjælpe disse hvis de kom i nogenslags Nød eller Fare. Hertil svarede de (som med én Stemme) »ja«. Disse Folk vare af et blidere og elskværdigere Slags end dem længere sydpaa.

Engang som jeg gik udenfor for at afkjøle mig lidt, kom der en gammel Kone trippende efter mig ude i Huusgangen for at forære mig to Sælhundelaller tillige med nogle Krækebær (af det Slags som de tilberede med en Opblanding af Spæk og opbevare i Sælhundens Mavepose til Vinterforraad;) og hun sagde: dette er til tak fordi Du har fortalt os noget som vi ikke have hørt Tale om før; saa hvis Du synes om det saa spiis det«. Da jeg sagde hende at Gjengæld behøvedes ikke« svarede hun: »Jo — saadan er det Skik blandt os naar der kommer Fest over os og noget Nyt kommer til os (nagliutaringata) og noget saadan har Du foraarsaget idag idet det er første Gang vi hørte det som Du fortalte os om«. Endelig, ved det sidste Sted hvor vi lagde tilland, nemlig ved Ingmikêrteq[1]) og

---

[1]) Ingmikêrteq i Vestgrønland ingmikôrtoq betyder, »som ligger for sig selv«. Anvendes derfor i Østgr. for at udtrykke Ø. (I herværende Tilfælde som *Stednavn*). Vestgr. qeqertaq.

hvor der ogsaa fortiden var Velstand — fik vi Underretning om, at der ovre paa den anden Side af vort Bosted fandtes en varm Kilde. Sakutôq vilde strax see den med det samme, vi endnu havde i Baad Vandet. Mange Kajakker fulgte os paa Vei, men da vi fik stærk Blæst ud af Ikerasaq saa Søen slog over os, vendte de fleste af dem om. Et Par Stykker vilde dog nok med og see Unartok (den »Varme«). Men vi maatte dog denne Gang vende tilbage uden at have kunnet finde Kilden. Den »Varme« var formodentlig høist ubetydelig siden Kilden saa let havde kunnet skjule sig. Det var bidende kold Østenvind, hvorfor jeg frøs ganske forskrækkeligt da vi næste Morgen stak ud fra Sarfarssuaq-Næsset[1]).

Jeg maa dog endnu fortælle noget underligt noget, der kom over mig ligesom vi skulde til at styre ind til vort tilkommende Hjemsted. Det var i det Øieblik da jeg saae Grønlænderne her, især Børnene løbe langs Stranden for at følges med vores Baad. Da syntes jeg pludseligt, at jeg var hjemme paa *Vestkysten* — og at Børnene var mine egne, for saadan kom de jo ogsaa altid dér løbende mig imøde naar jeg kom tilbage fra mine Ture. Alting løb rundt for mig indtil jeg endelig fandt Lettelse i Graaden; men jeg maatte jo see at kvæle denne da jeg undsaae mig for alle de andre; men heraf havde jeg ondt hele Dagen. Det var en ligefrem »Henrykkelse« jeg havde været i.

Endelig naaede vi da vor Vinterplads, hvor vi fra nu af skulde slaae os heelt tilro; og dette fandt Sted den sidste Dag i *September*.

---

[1]) Sarfarssuaq = »det store Strømsted«.

Angmagssalik.

(Stedet med angmagssat).

1ste Oktober. Strax om Morgenen kom her Baade fra andre Pladser for at faldbyde tørret Sælhundekjød samt Sælhundemaver med Spæk. Det var især Folk fra Qumarmiut som var bestemte paa at overnatte hos vore Naboer[1]) for at baliere. Jeg var daarlig og kunde ikke følge med de andre over at see paa Løierne, men lagde mig istedetfor tilro; og jeg sov fast da de midt om Natten kom hjem derfra. Vi maatte endnu ligge i Telt; men allerede næste Dag fik jeg sat Vinduer i Huset, og vi Grønlændere foretrak da at rykke ind tiltrods for at der endnu ingen Panel var sat for Murene. Næste Aften kunde jeg selv gaae med til Festlighederne hos »vore Naboer«, hvor de igjen skulde »synge hinanden paa«. Dennegang var det Maratsuk og Pîlakât[2]). Medens de med Trommen i Haand sang og gjorde Beskyldninger mod hinanden, styrtede de som reent gale, løs mod hverandre, og stangede hinanden ligesom Dyrene bruge[3]).

Det begyndte nu at blive meget koldt, saa endog vore Europæere foretrak at flytte ind i vort endnu ufærdige Vinterhuus. Næste Dag kunde vor Konebaad nær være blæst bort for os idet vi endnu ikke havde faaet den tilstrækkelig tynget mod Blæst og Uveir. Heldigviis kom den dog ingen Skade til. En af vore Naboers Spækposer

---

[1]) Betegnelsen »vore Naboer« vil i Reglen altid sigte til de med »Expeditionen« landfaste Hedninge i Modsætning til de mange omkring paa Øerne samt længere borte i Fjordene.

[2]) Pîlakât = »Pilfinger«.

[3]) »Musquito-Indians exchange blows in sport«, (se Native Races of the Pacific«).

blev reven i Søen og laae og drev i Strædet nedenfor os.

1ste Oktober holdt jeg Gudstjeneste, for første Gang i vort Vinterhuus. Paa mit senere Besøg omme hos Hedningene forklarede jeg dem Søndagens Betydning for os Kristne ligesom jeg før havde gjort for de sydligere boende Folk. De havde ellers forskjællige Løier for; Mændene med at trække i Remme[1]) som de skulde see at faae vristede fra hverandre, baade Remme og andre Ting, og den som vandt skulde saa beholde Tingen. Kvindfolket sad og arbeidede med forskjælligt og sang dertil; nogle af dem syede, og andre skrabede Skind. Der var en forfærdelig Hede endskjøndt der for Øieblikket dog kun var to Gryder over Lamperne. Da Maden deri var færdig spiste de allesammen.

Næste Dag havde vi Kajakker fra Sermilik; og disse meddelte at Akajînaqs[2]) Søn Sauniko[3]) pludseligt var forsvunden fra Pladsen. Han var bare gaaet lige udenfor Huset for at fange et Par Maager, der havde sat sig nede i Stranden; men da man lidt senere gik ud for at see efter, hvor han blev af, var han intetsteds mere at finde; og de vare aldeles visse paa at ingnerssuit (Strandnisserne eller de saakaldte »Ildsluer«) havde snappet ham ind til sig. Desuden havde deres angákok siden bekræftet dette ved at forhøre sig hos selve disse (gjennem Troldom).

Den 9de Oktober vilde vi have været til Kangârssuk[4])

---

[1]) see en Illustration af det Indre af en vestgrønl. Hedningehytte fra Hans Egedes første Dage, (»see Perlustrationen«) hvor Trapezsnore synes udspændte fra Gavl til Gavl, og Mænd synes at gynge sig i dem.

[2]) Akajînaq = »den lille Søde«.

[3]) Sauniko = »afgnavede Ben«.

[4]) Kangârssuk = »det besynderlige Kângâq (store Udhavsnæs).

men maatte for voldsom Søgang istedetfor krybe ind om til Umîvikkerne; og dette blev nyttigt nok for os, thi her stod et forladt Huus, (som nemlig fik Lov at staae ifred for Hedningene da de vare bange for det, da det rimeligviis spøgte her;) og af dette fik vi ikke samlet saa lidt Brændsel. Huset var bleven forladt i Sultevinteren for 5 Aar siden, hvor kun tre Mennesker overlevede den. Ligene vare tildeels forbleven liggende indeni Huset, og deels laae der endnu Skeletter, baade hele og sønderbrudte, spredt over Pladsen udenfor Vinduerne. Man troede dog ikke at Nogen her var tyet til at fortære Liigkjød.

Reisen hertil, blev vor allersidste inden Vinteren, og nu sloge vi os da heelt tilro; men med vore landfaste Naboer havde vi jo dagligt Samkvem, og paa en Maade da ogsaa med de andre Pladser; men nu var det altid dem, der kom til os. — Idag har sakutôq udregnet, at Tassiussârssuk med vores Huusplads ligger paa 65° 37 m N. B.

21de Oktober lavede vi Stillads til vor Konebaad. Senere havde vi Besøg af vore landfaste Naboers *Ældste;* Qutsuluk[1]) heed han; og da han fik at see det Træ, som vi havde hjembragt fra Umîvik[2]), tog han en Stump af det til Amulet for sin Søn, idet han nemlig kunde kjende, at dette Drivtømmer fordum havde tilhørt hans egen Bedstefader[3]).

---

[1]) Endelsen luk betyder »noget daarligt«. Hvis Navnet stammer fra qutuq = »Kraveben« — saa »ham med det daarlige eller brækkede Kraveben«.

[2]) Umîvik = »Oplæggested for Konebaade under Rejsen«.

[3]) I Amuletspørgsmaalet her erindres man om de gamle Folkeslags Ahnedyrkelse og om deres Tro paa Bedsteforældrenes beskyttende Indflydelse over Børnebørnene.

Da endeel Mænd forleden droge herhjem efter et Besøg ved Sermilik, havde de underveis i den voldsomme Søgang mistet Pîlakât. Denne kom dog, senere, efter; og man var nu overbeviist om, at han havde havt Beskyttelse af ingnerssuit[1]). Han selv var ogsaa af samme Mening.

Herværende angákoq, Sanimuínak[2]) har været ovre at mane Aander, hos Kangârssuk'erne, og han havde flere Kajakker derfra i Følge med hjem. Derovre havde han hexet (ɔ: ved Troldom undersøgt) Amatsinek[3]), hvis Finger var hovnet op ved at han forleden havde skaaret i en hengjemt (formodentlig forraadnet) Sælhund. Ved Undersøgelsen havde det viist sig at Pegefingerens »Sjæl« var røvet og bortført til Indlandet. For denne Oplysning havde den Syge betalt ham en Hundehvalp.

Jeg spurgte Sanimuínâq hvorledes han bar sig ad med at see at »Sjælen« var borte og paa hvad Maade han fik den sat ind igjen? Men dette vilde han ikke besvare[3]).

Den 26de Oktober hørte han for første Gang med paa vor Gudstjeneste og var ligesom greben deraf; »overvunden« — kaldte han det.

Næste Dag var det Fralandsvind med nogen Mildning. Vor Anfører og min Søstersøn *Johan* havde været paa Besøg hos Hedningene og seet hvorledes det gik til ved Flensningen af en sortsidet Sæl. Da de havde aabnet den, øste Mændene Blod op med deres Hænder, og drak det. Kjødet skar de derefter istykker og gav til deres Kvinder.

---

[1]) ingnerssuit ere som Regel ikke synlige for de Kajakmænd, de tage sig af tilsøs, ɔ: ialfald ikke paa Afstand.

[2]) Sanimuínaq = »som gaar, eller holder sig sidelænds«.

[3]) Amatsineq = »En, der er villig til at bære Børn paa Ryggen«.

Mændene vare nøgne, undtagen om Lænden, hvor de bar deres korte Stuebeenklæder.

Hedningene dele al Fangst med hverandre. Kun faaer den som eier Sælen, Hovedet og den ene Lalle for sig selv (extra), eller, (hvis der er særlig mange Fremmede tilstede), Hovedet alene. Naar der fremtages et Bundt tørret Kjød deler den egentlige Eiermands Kone dette i saamange Dele som der er Mennesker til i Huset, hvorpaa Manden gaaer omkring og giver Mændene hver sin Deel; men Børnene kalder han til sig, hver ved sit Navn, og saa beholder han selv først det tiloversblevne [1]). Saaledes dele Østlændingene alting indbyrdes, og ingen anseer noget heelt for sit Eget.

Her kom Kajakker fra Umîvik og faldbød Smaating, som de havde lavet: Fugle, som kunde nikke med Hovedet, og opsamle Føde; »Snurrer« som kunde dreie for Vinden og mere andet grønlandsk Legetøi.

Det forstaaes heraf lettelig at Grønlænderne ikke behøve at have lært saadant af Europæerne, men maa have kjendt det ogsaa førend disses Tid. En Fortælling som vi læste op for dem af vor vestlandske Læsebog syntes de at kjende noget til; en anden vi læste, derimod ikke. Jeg bad dem nu om at fortælle mig en af deres Historier til Gjengæld, og de fortalte saa om én der hed: »Den gamle Ungkarl med Jernkinderne«, men denne var kun den samme som vi hjemme hos os kalde: Den graadige Atdlarneq [2]). Rigtignok fortalte han den lidt anderledes end vi. — Senere opskrev vor Anfører mange af deres Sagn. —

---

[1]) Hvad faae mon Kvinderne, Mændenes Mødre, Hustruer, Døttre, Slavinder?

[2]) Atdlarneq = Et Stykke klar Himmel imellem Skyerne naar det begynder at klare op efter Uveir.

Medens Umîvikkerne endnu vare hos os kom Pîsâq fra Qumarmiut hertil for at spørge om vi ikke vidste: hvad der var bleven af hans Broder, der iforgaaers havde sagt, at han vilde ro paa Besøg til os. Vi uuderrettede ham da om at han (ganske rigtigt) havde været her, men var taget bort igjen samme Dag. Hermed gik saa Pîsâq, strax, grædende, ned til sin Kajak igjen. Dog viste det sig bagefter, at Broderen ikke var omkommen, men blot roet paa Besøg til Kangârssuk. Da vi jo ogsaa selv tænkte, at Manden maatte kunne være forulykket, udspurgte jeg Umîvikkerne om: hvilke Skikke der medfulgte et Kajakforliis; og de svarede mig: at saa gik f. Ex. ingen fra Pladsen i Kajak i tre Dage, men blev siddende hjemme for at græde over den Bortkomne; dog, de, der ikke vare hans Allernærmeste, kunde vedblive at gaae paa Fangst, hvis de havde Lyst. Baade fremmede angákut saavel som Stedets egne, pleiede dog gjerne at sætte sig i Bevægelse for at skaffe Oplysninger angaaende den Udeblevne; og saa var det ogsaa Skik: at man ikke maatte holde Syngefester i 5 Dage efter Dødsfaldet (»iverssorneqarnaviangilaq«).

Just samtidig maatte vi vente forgjæves paa vor egen *Samuel*. Vi sad det meste af Natten oppe og ventede; og op ad næste Formiddag begyndte vore Kvinder at istemme Graaden [1]) for ham medens jeg selv sad og fortrød min Reise heromtil. Hvorledes skulde jeg dog kunne undvære ham, min gode Medhjælper i alt? Men gudskelov — han kom da igjen! Han havde kun (fornuftigviis) maattet tage

---

[1]) Ved dette Udtryk røber Hansêrak, at »Graaden« over en Afdød, *ogsaa i* Vestgrønland, delvis kun er en Ceremoni.

den Beslutning hellere at lægge til Land igaar, (end muligviis at forvilde sig yderligere i Snefoget end han allerede havde gjort). Han vidste dengang han tog Beslutningen, slet ikke hvor han var, eller at han havde været saa nær hjemme som det senere viste sig at han var.

Samme Aften ledsagede jeg to af vore Kvinder og selve sakutôq paa Besøg hos »vore Naboer«, for at see Sanimuínâq gjøre angákoq-Kunster, og mane Aander. Husets yngste Mænd lavede alt tilrette for ham; de vædede Trommen, og lagde den paa en flad Steen, tilvenstre for hvor han skulde sidde, paa Gulvet; og for Døraabningen hængte de saa et Par Vandskind[1]) og ligeledes et foran det nærmeste Vindue, samt endnu et til at sidde paa. Derefter tog han Plads. Han var nøgen med Undtagelse af nogle smalle Remme (om Livet og over Skuldrene — nemlig hans Amuletbaand). Han satte sig ned med Ansigtet lige mod Døren, og Fødderne stemmede imod Dørforhænget (ɔ: det stive Vandskind). Saa bandt han sig stramt om Hovedet med en meget bred Rem. Da de skulde til at binde hans Arme om paa Ryggen, vilde de, at jeg skulde gjøre det, men jeg nægtede det. Saa førte de selv hans Arme om paa Ryggen og bandt dem sammen med en

---

[1]) *Vandskind* skal blot sige: Vandtæt Skind. »erisâq« giver ellers blot Begrebet: »afhaaret« hvad Vandskindet ogsaa bliver. Efter den første Beredning er Skindet meget stift og skrattende — særligt den Art, der prepareres til Saaleskind, og dette Slags var det ogsaa, som særligt egnede sig til Frembringelsen af den Støi, der skulde ledsage angákoqs Tromme under hans Aandebesværgelser. Af »erisâq laves alt Kajakmændenes Søtøi, men har da først gjennemgaaet en Blødgjøring ved Gnidning mellem Hænderne — noget, der ofte maa fornyes ved Beklædningsgjenstande af dette Skind.

temmelig lang Rem idet de blandt andet slog Løkken om hans Haandlede; men de lod dog ikke Armene naae fuldt sammen; det gjordes paa en egen kunstig Maade, saa jeg heraf fik den Tanke, at angákoq nok selv har vidst hvordan han skulde faae sig løst igjen naar det blev mørkt i Stuen.

Det næste var, at han begyndte at ryste over hele Kroppen og at hvisle som om han var frygtelig angst; og saa slukkede de alle Lamperne, begyndende længst borte i den søndre Ende i Stuen. Blussene mindskedes gradeviis indtil der tilsidst blev bælgmørkt. Saa skreg han op: ijâh, — jâh, undertiden ligesom En der er angst for noget, og sidenefter med Lyde som slet ikke ere til at beskrive eller efterligne. Sang var det nu slet ikke. Men *Johan*, som har været i Europa sammenlignede dem med den Lyd som Jernbanen frembringer naar den begynder at rulle afsted. Men nu blev Trommens Lyd rent mærkelig i sin Voldsomhed; og det lød virkelig i mine Øren som om den snurrede frit om i Luften ovenover hans Hoved (altsaa som om han ikke selv slog den med Trommestokken eller med Knoerne ligesom ellers naar den bruges aabenlyst ved Dandsefesterne eller naar de »synge hverandre paa«). Snart hørte man fra den ene Krog og snart fra den anden Tilhørerne raabe »kâ — hû«[1]), for at lokke Aanden til at vise sig, medens Skindet som var hængt for Døren gjorde en ubeskrivelig Støi, (maaske derved at angákok som nu

---

[1]) »ka — hu« er formodentlig ikke andet end det — ogsaa i Vestgrønland brugte »kâ« eller »kâ — kâ« = kom! kom an! vedbliv! isaafald at udtale sammentrukkent til en Stavelse. Og dog — da det er selve Grønlænder Hansêrak, der har givet Ordet i anderledes Opskrift end den almindelige, sættes man i nogen Tvivl om hvorvidt det dog ikke skulde være en, Aandemanings Processen specielt vedkommende Interjection.

formodentlig havde løst sine Baand, bedre kunde »behandle« dem). Sammen hermed lod han sin egen Stemme hende, hvorefter der lød fremmede Røster baade fraoven, og nedenfra, under Gulvet; men Forhængs-Skindet skrattede værre end før. Nu var den fremmede Stemme kommen saa nær, at vi hørte den raabe amô-amô? og denne (»amôrtoq« = den som sagde amô[1]) var den øverste af angákoqs Hjælpeaander eller târtok[2]). Hans rigtige Navn var ellers Qimarraq[3]). Denne begyndte nu ogsaa at springe rundt i Stuen, baade over Gulvet og op paa Brixene, hvor den rørte og følte paa Alt og paa Folk med, saa de skreg og var bange. Saa kom han endelig ogsaa til mig og befølte mig lige fra øverst til nederst. Saa raabte En og anden igjen »amô« for at ægge eller tirre ham, hvorpaa igjen denne târtoq blev vild. Stemmen lød fremmed nok, men alligevel kunde jeg ikke tage feil af, at den var selve Sanimuínâqs (som altsaa har været en fortrinlig Bugtaler). Da han først havde befølt mig, lod han ogsaa mig stryge mine Hænder op og ned ad hans Krop for at overbevise mig om, at den jeg rørte ved ikke kunde være den samme som jeg før havde seet blive bunden — (altsaa en anden end selve angákok, hvem jeg jo burde tro sad fast snøret i sine Baand). Derefter begyndte han atter at synge — pænere Sange end de sædvanlige Viser; og da han var færdig hermed begyndte Skindene atter at rasle paa det forfærdeligste medens man, derigjennem, af og til kunde skælne en Rævs Bjæffen. Denne Stemme begyndte der-

---

[1]) se App. under »A«.
[2]) se App under. »T«.
[3]) »qimarraq« = den man flygter for; af qim*arra*voq = flyer fra.

paa at tale, og spurgte idet dens Eiermand med det samme snusede til os: hvem vi mon kunde være? Hvortil saa nogle af Tilhørerne svarede: »Jo Du har Ret, det er ganske rigtigt, at der er kommen Fremmede hertil sydfra!« Og paa Forespørgsel om vore Navne, nævnedes saa enkelte af disse for den af dem, der gjøede som en Ræv. Men angákoq brugte tildeels ikke almindelige Ord i sin Tale[1]), saa jeg kunde derfor ikke forstaae alt hvad han snakkede, endskjøndt jeg sad nærmest ved ham. Nu spurgte han mig selv om mit Navn; men hertil svarede jeg blot: »jeg er En, som er kommen herom for at gjøre Skridt til at al angákok — og alt Aandemane-væsen maa ophøre heromme da jeg nemlig ingen Tiltro har til noget af det«. Saa sagde han igjen noget, hvortil jeg atter svarede: »jeg forstaar ikke hvad det er Du siger — og dette maa være paa Grund af at jeg er (kristen) Kateket; men hertil svarede han saa igjen: (»pyt«) nei den sande Grund er den: at Du gaaer omkring og er bekymret for Din Kone og Dine Børn derhjemme« [2]). Saa lod han mig igjen beføle sig og sang derpaa igjen rigtig pænt. Saa var det igjen som om Stemmen efterhaanden mere og mere blev angákoqs egen oprindelige idet den forrige (Amo's) baade syntes at tabe sig gjennem Gulvet og gjennem Loftet medens alle de andre

---

[1]) angákut have deres eget Sprog — som hovedsagelig gaaer ud paa en routineret Forvrængen deels af et Ords Udtale, og deels af dettes Betydning, men dog ogsaa, i mere billedlige Fortolkninger af det almindelig Hverdagslige. Som Exempler paa Ordforvrængninger see »Meddelelser« X, 214—15. Det samme er Skik hos de fleste Hedningefolk — ialfald hos de amerikanske.

[2]) Hermed skal siges, at Vedkommende under Trykket sf sit Tungsind ikke var at ansee som tilstrækkelig klarhovedet til at have en Mening om »Store Ting«. (Sørgede han, var han ureen.)

Lyde — baade dem fra Forhænget og dem fra Trommen — støiede som før. Saa sagde hans egen Stemme noget til Folk i Huset, og da angákoq, saa lidt efter igjen bad mig føle paa sig, var han bunden som fra Begyndelsen af; og idet hans Stemme sank eller ligesom udaandede, tændtes alle Husets Lamper paany; og saa var der flere af Husets Folk som udbrød: »Er det nu vel mulig andet, end at sætte sin Lid til En, der kan gjøre saadanne Ting?« Men hertil svarede jeg dem: at jeg dog nok først gad tænke lidt nærmere over deres Binding af angákoq! Men de sagde: at denne var saadan som den »skulde være«. Saa raabte selve angákoq: »Nu skynd Jer — og lad os see hvem af Jer, der først sætter Fod udenfor!« hvorpaa Drengene og de unge Mennesker alle foer afsted med angákoq efter sig saasnart som denne da havde faaet Klæderne paa sig. Men da han kom ind igjen tiltalte jeg ham og sagde: jeg maa alligevel undres over at Du saadan kan forbause (imponere) dine Tilhørere! Herover ligesom »følte« han sig endeel. Men da vi andre blev ene med os selv, udtalte vi vor indbyrdes Beundring (over angákoq's store Færdighed, idet vi nemlig aldeles ikke kunde begribe, at det udelukkende var ham selv, der baade havde forestillet den ene og den anden af sine »Aander«), for, at det var tillærte Kunster, og ikke Aabenbaring vare vi ogsaa Allesammen forvissede om. At derimod Tilhørerne vare af en anden Mening og fuldt troede paa Aandernes Tilstedekomst, maatte vi jo blot ansee som beroende paa disse stakkels Menneskers sørgelige Uvidenhed. Jeg havde for Sikkerheds Skyld taget en Æske Svovlstikker med hjemmefra os selv, for det Tilfælde, at der skulde hænde et eller andet virkelig forfærdeligt; men jeg fik

ingen Brug for den. De havde i forveien, den Gang de kom for at indbyde os, bedt om jeg bagefter vilde holde *min* Gudstjeneste for dem, men hertil svarede jeg dem med Apostelens Ord: »Hvad Fælledsskab har Retfærdighed med Uretfærdighed og hvad Samfund har Lys med Mørke«; nei, jeg vil ikke holde Gudstjeneste for Eder! Om angákoks Hjælpeaand eller den, der sagde »amô«, forklarede de: at den var en lille Mand med et spidst Hoved, der boede i en hensmuldrende Steen; hvorimod den, der gøede som en Ræv, var et Væsen, der opholdt sig i en udtørret Sø.

Gamle Qutsuluk fortalte engang — at han havde hørt at Menneskeslægten nedstammede fra To, der, efter at den første Jord var gaaet under og den ny Jord bleven til — var faldne lige ned fra Himlen [1]). Ligeledes sagde han at Østlændingene godt vidste, at der engang havde været en stor Oversvømmelse paa Jorden, og at denne baade havde udryddet Mennesker og Dyr [2]).

3die November havde vi Besøg af endeel Kajakmænd fra Qumarmiut. En af disse beskrev os angákuts Aandeflugt paa følgende Maade: De binde ham paa den sædvanlige Maade og bøie ham derpaa krum ved at stramme

---

[1]) Det ligger nær, synes mig — at dette Skabelses Sagn ikke er opstaaet i men udenfor Grønland. Indianere og andre have lignende Sagn om himmelfaldne Mennesker og Dyr; men det ligger jo nærmest at henføre Grønlændernes Reminissencer til selve deres egne Forfædres Forestillinger: Aleuter og Kadjak'er troede, blandt andet, paa Nedstamning fra to himmelfaldne Væsener — rigtignok — som det i visse Beretninger synes — særligt gældende *deres* egen Art eller Stamme. (See Holmberg & Andre)

[2]) Alle andre Eskimoer — ogsaa udenfor Grønland — have Sagn om en stor Flod, der engang tilintetgjorde Jorden, Aleuterne kaldte den »aljack«, som er et af deres Ord for »Hav« og »Bølge«.

Baandene fra Halsen, ned omkring Knæerne. Da dette er meget smertefuldt for ham, kan han ikke selv reise sig op, og derfor maa hans Tromme ved denne Leilighed kunne sætte sig selv i Bevægelse; den dandser saa hen og løfter ham op, først ved Hovedet saa han kommer til at sidde opreist derved, og derefter paa samme Maade løftende ham ved hans Bag, faaer den ham endelig til at staae paa Benene, og saa gaaer omsider han, der skal gøre Luftreisen først en lille Stund omkring paa Gulvet, hvorpaa han løfter sig, og svæver lidt omkring inde i Huset indtil han tilsidst sætter sig paa Tørrehækken under Loftet, og saa til allersidst farer lukt gjennem Taget eller Væggen, ud i Luften. Og Trommen bliver ved at dandse af sig selv medens den bundne angákoq flyver om i den lange kolde Nat, og kommer saa langt bort som det skal være. Al den Tid sidder hans Huusfæller i Mørke og forventer hans Tilbagekomst, der undertiden først skeer ved Daggry. Endnu er hans Tromme i Bevægelse. Men naar han kommer tilbage, har han selv været enten langt borte paa Jorden eller i Himlen, paa Solen eller Maanen. Men, tilføiede de, nuomstunder var der ingen længer som kunde gjøre Luftreiser; man maatte nemlig altid først have seet andre udføre saadanne for selv at kunne. —

Severine som var en af vore Roersker er begyndt at aflægge altfor mange Besøg henne hos de herboende Hedninge, og engang, jeg troer 6te November, kom hun slet ikke hjem til Natten. Jeg sagde hende saa min Mening om dette her; men hun undskyldte sig, daarligt nok, med Veiret; og da jeg en andengang gjentog hende min Mening, blev hun fornærmet og løb sin Vei lige derover igjen.

Pîlakât var den første Hedning, som nogensinde

har bedt mig om at fortælle noget om de første Mennesker og om Gud og vor Tro. Jeg gjorde naturligviis alt hvad jeg kunde. Ligeledes holdt jeg »Forklaringer« for de Andre henne i »Husene«, den kommende Søndag, med Billeder til, som jeg lod dem gjøre Spørgsmaal over; og det endte paa den sædvanlige Maade med at de sagde at de misundte os, som havde saadan noget godt noget at tro paa, samt at de gjerne vilde omvende sig, men kun ikke kunde komme rundt til Vestkysten af Mangel paa Roersker.

20. November havde vi Besøg af Kajakker som kom for at sælge Bjørnekjød og Skind til vore Europæere. — Angákoq Imaluqutsuk skulde have manet Aander ovre hos vore landfaste Naboer, men hans Tromme havde slet ikke villet løfte sig — sagde han — hvorfor han tilsidst havde maattet opgive det hele. Hans Hjælpeaand skulde ellers have været ârrûssaq — en Aand, der hører til de »Hvide Aander«, og derfor til bedste Slags.

Hvad angik Hoved-Aanden eller Tôrnârssuk, den største af alle Hjælpeaander, sagde han: at han jo nu neppe længer vilde see sig istand til at betragte denne som nogen god Hjælpeaand siden de Kristne omme paa Vestkysten kaldte den »ond«. Desuden — sagde han — brugte Østgrønlændernes angákut den nu ogsaa ofte i onde og bedrageriske Hensigter f. Ex. tilhjælp naar de ønske at fraræve et Menneske hans Sjæl.

Qutsuluk fortalte ligeledes: at Folk her ved Angmagssalik beregnede Aarets Tider paa den Maade, at de mærkede sig den Maane de saae første Gang efter den korteste Dag.

En Dag fik vi pludselig Besøg af alle Mændene ovre hos vore Naboer, og Anledningen var den, at Pîlakâts

Kone skulde føde sit Barn; og saa fortalte de ogsaa ved samme Leilighed, at Enhver som boede i Huus med en fødende Kvinde maatte flytte alt sit Tøi ud af Huset saalænge som Fødslen stod paa. I godt Veir var det nemt nok, men i ondt Veir maatte de bringe det bort under Konebaaden (der jo Vinteren over ligger løftet med Bunden tilveirs paa sine Støtter og saaledes dannende et Slags Tag). Man iførte sig ogsaa saavidt muligt ny Klæder ved denne Leilighed.

Blandt vore Gæster befandt sig ogsaa Stedets angákoq Sanimuínâq; og da min Søstersøn Johan engang før havde faaet ham til at kalde sin »Hjælpeaand« frem saa det lød som om denne virkelig talte ud fra Panelingen, bad han ham om at gjentage dette nu, og jeg sluttede mig selv hertil samt lovede endog at ville betale ham lidt derfor. Men han svarede: »Mine Hjælpeaander staae mig ikke tiltjeneste for Øjeblikket, thi den ene har jeg sendt ned til Peqitigssak[1]) ved Ingmikêrteq, da han er syg af Bylder (og behøver Hjælp); og den anden er hos Kvinden, der føder; altsaa kan jeg ikke faae dem til at tale her«. Sanimuínâqs-Hoved-Hvælpeaand er ogsaa arrûsaq; han skulde have faaet den efter en *Kvinde*-angákok. Om denne »Aand« sagdes det, at den altid var rød i Mundvigerne formedelst det meget Sjæleblod[2]) hvormed den var bleven trakteret af sin første Eier, nemlig den kvindelige angákok. —

Næste Morgen erfarede vi at Pîlakâts Kone var bleven forløst med en Datter.

---

[1]) Peqitigsssaq betyder »Eiendele« — i Vestgrønl.: nu specielt: Ammunition.

[2]) conf. App. under »tarneq« & »tornârssuk«.

Den 24de Oktober fangede *Samuel* en spraglet Sælhund. Den 30te om Aftenen gik vi næsten alle ned til Hedningene, hvor jeg vilde holde Gudstjeneste, hvorom de nu, flere Gange havde bedet mig. Først bad jeg dem da om at sætte sig ned og tie stille, og saa høre godt efter. Jeg brugte Evangeliet: »Tiden er fuldkommen, og Guds Rige er nær, omvender Eder og troer«. (Mark. 1,15). De hørte godt efter, og de vare glade over hvad de havde hørt — sagde de, endskjøndt de dog ikke rigtig havde forstaaet det. Og en lille Stund efter spurgte de om vi havde Lyst til at see nogle af *deres* Skikke. Jeg svarede dem, at jeg slet ikke havde noget derimod, hvis der blot ikke var noget upassende ved dem. Saa begyndte de at dandse, hvorved der ikke var noget stødende. Det var første Gang vi saae Kvinderne dandse. De dandsede frem tre efter hverandre med Tromme i Haanden. Den Første var en gift Kone, den Anden en lille Pige, den Tredie en aldrende gift Kone, i nâtit[1]). Saasnart som den Dandsende begyndte sin Sang til Trommen stemmede alle i Huset i med, og efter som Sangen blev lystigere (fyldigere og mere høirøstet), tiltog ogsaa Dandsens Gebærder idet de vred deres Kroppe i alle Stillinger og til alle Sider[2]). Mændene dandsede ogsaa, men med Ansigtet hele Tiden vendt mod Huusgangen eller Huusdøren. Disse dandsede i bøiet

---

[1]) nâtit eller naitsit ere de ganske korte Skindbuxer, der vel oprindelig kun ere bestemte til Brug indendøre. I V. Grønl. vilde de ifølge Dialektsforskjælligheden kaldes naitsut = de, som ere korte, af naipoq = de ere korte. (De udspillede her deres Rolle med Civilisationens Indførelse).

[2]) Saadanne kaade Dandsegebærder kaldes tivfaserneq eller tivfaserngit.

Stilling som siddende paa Hug og sloge tre Slag ad Gangen paa Trommen. Men at lære deres Sange er meget vanskeligt.

1ste December fik vi Besøg af angákok Autdlâgdlak om hvem jeg havde hørt at han drev sin Kunst paa en særegen Maade, nemlig ved at gnide sin Tromme mod Gulvet. Jeg spurgte ham, hvorfor han gjorde dette; og han svarede at han paa denne Maade dog kom saavidt: at han idetmindste kunde helbrede Sygdomme baade paa sig selv og andre. Ved Gnidningen fik han sin »Aand« til at tale og give sig Raad. Hans Hjælpeaand var en »Børsteorm«, og han pleiede at gjentage sammes Ord for sine Huusfæller saa de fik dens Besked med det samme som han fik den af *Aanden*. Angákut forstaae i Almindelighed ikke at kurere sig selv.

Imorges havde Alussagkât stukken nogle Perler til sig inde i vore Europæeres Stue, hvorfor han heller ikke fik Lov til at komme ind, da han samme Dags Aften kom igjen. Jeg selv var netop indbudt til at være sammen med dem til Aftensmaaltid. Jeg maa i Sandhed beklage vore Overordnede, der ofte plages af at maatte have deres Stue fuld af alle disse Østlændinge, der baade forstyrrer dem i deres vigtige Arbeider og fylde Stuen med ilde Lugt fra deres urene Skindklæder; og saa holde de sig ikke engang rolige, men løbe uafladelig ud og ind imellem begge vore Rum, vort eget og vore Overordnedes.

Tikajaq[2]) fortalte at deres serrat (Trylleviser) tabte

---

[1]) Aluqsâgkât Maaske = En som foretrækker at spise med Ske fremfor at drikke Sobemaden af en Kop eller at spise den med en Muslingeskal eller hvad andet, der kan staae en Grønlænder til Tjeneste.

[2]) Tikajâq (?) »j« (som her i den sidste Stavelse) stedfortræder forresten ofte det vestgrønlandske »s«.

deres Kraft naar de bleve misbrugte, hvorfor han aldrig brugte sine hen i Vind og Veir; og at fremsige dem uden Betaling, vilde han aldrig; for uden dette, vilde de slippe alt for hurtigt op (ɔ: blive virkningsløse).

Deres Maade at udregne Solhvervets Nærmelse paa, er: at mærke sig Stjernen agssîts[1]) Høide paa Himlen; og nu, 6te December, kom der just Folk hertil fra Umîvik med den glædelige Efterretning, at disse Stjerner nu netop var bleven sete i Stigning. Nu kunde man altsaa glæde sig til at Solen snart vilde komme til Stilstand, efter sin lange Nedadgaaen, og derpaa begynde Stigningen paany saa Dagene længedes. Denne Aften blev jeg ordentlig vred paa vore Kvindfolk («arnartavut»), der er endeel letsindige af sig, og desuden stikne paa det, og let fornærmede. De gide aldrig høre paa mine fornuftige Raad og Formaninger, og, da jeg iaften vilde irettesætte dem for deres daarlige Opførsel, gjorde de med Villie Støi med Harmonikaen for at slippe for at høre paa mig. Tilsidst flygtede jeg i min optændte Vrede udenfor; dog, efter et lille Ophold i det Fri, lagde den sig saa jeg kunde gaae ind igjen, i en mere formildet Sindsstemning. —

Hos vore hedenske Naboer, hvor jeg et Par Dage senere holdt Gudstjeneste med Forklaring over de 10 Bud forsøgte jeg dennegang saa godt som muligt at bruge deres egen Dialekt. De fortalte derefter mig en heel Deel angaaende *deres* Skikke og Tro:

---

[1]) agssît synes her at staae som Navn paa en bestemt Stjerne eller Stjernegruppe. Ellers kan agssit træffes i flere af Eskimostammerne udenfor selve Grønland — som Betegnelse for Stjerner i Almindelighed, og synes at være et sibirisk Ord; det træffes hos Tunguserne — «See Asia Pol. og i Beechys Ordlister.» (Skal ogsaa være kjendt i det sydligste Grønland.)

»Den første Jord — fortalte de — var glat og flad, og havde hverken Bjerge eller Hav. Men da »Han deroppe« ikke syntes om Menneskene som dengang levede paa den, ødelagde han den, hvorved Menneskene faldt ned i Jordens aabne Revner og bleve til *Ildsluetrolde*[1]). Derefter blev Jorden til, endnu engang, men saa blev denne heel bedækket med Isbræ; og da saa denne igjen begyndte at forsvinde, faldt der to Mennesker ned fra Himlen, som befolkede Jorden, sidste Gang. Ja saadan havde de altid hørt dette hér fortælle af deres Forfædre, og saadan fortalte de nu igjen deres Børn det — sagde de. Men, lagde de til — nu kunde de godt selv mærke, at den Landiis (sermeq) som nu var, for hvert Aar tog af og blev mindre.

Narsingagtaq[2]) fortalte: at som han engang spadserede frem og tilbage udenfor paa Huuspladsen, havde han pludselig faaet Øie paa to ingnerssuit. De vare iførte Skindklæder ligesom selve de »rigtige Mennesker«, og havde meget smaa — næsten slet ingen Næser.

Solen er en Kvinde, sige de, og hedder Sungula[3]); og Maanen en Mand og han hedder Ijâkâk, og de To vare Søskende dengang de levede her paa Jorden.

Om Haifiskeriet ved Umîvik fortalte de, at der var saa mange Dyr at én Mand godt kunde faae 20 paa én Nat. Kjødet og Leveren behandlede de paa den Maade, at de først bare ophedede det uden at komme Vand til, da det saftede saa stærkt af sig selv; men naar denne Saft saa var

---

[1]) see App. under »S«.

[2]) Narsingagtaq svarer ikke ligefrem til »braknæset«, men til det stik modsatte af »krognæset«.

[3]) see App. under »I«.

udpresset, satte de først Ferskvand til og kogte Kjødet rigtigt.

Narssingagtaq og de andre Fortællere vare forresten komne herover fordi der skulde holdes selskabelige Løier »katigssutainait kímiaqangitsut«[1]) hos vore Naboer, og vore Folk vilde ogsaa med hen og see til.

Det var uvâjarneq[1]) og mitârneq[2]). Agdlagdlaq havde været udklædt som Kvinde med sværtet Ansigt, og dette igjen paa kryds og tvers overbundet med Skindremme, og saa havde han en Pløg i Munden, der udspilede denne til alle Sider[3]). Saadan løb han om og forfulgte alle, baade rundt Gulvet og oppe langs Brixene, saa Folk overalt flygtede i Angst for ham. Efter ham kom saa Angitingivaq[4]) ogsaa udklædt som Fruentimmer, baade med Perler og forskjælligt andet. Han dandsede ligeledes med Tromme i Haand, men *hans* Manerer var sagtmodige, og bare fornøielige at see paa.

Da vore Folk, den 16de December vare paa Besøg hos vore Naboer havde Narsingagtaq ogsaa været der. Han manede Aander for dem, og fik af disse at vide, at vores Expedition underveis heroptil, havde havt Ledsagelse af en »Sjæl«[5]). Utuaq fortalte om Agdlagdlaq, at denne

---

[1]—[3]) see App. under »K«.

[4]) Angitingivaq = Ynglingen. Vilde i Nord- og Mellemgrønland hedde angutinguaq. Distrikterne i det sydligste Vestgrønland følge dnrimod for saavidt den østgrl. Dialekt som de i alle Ord, hvor Normaldialekten har »u« stedfortræde dette med »i« — kun aldrig hvor det dreier sig om Bogstavet som Initial. Saaledes udtales f. Ex. upernâq = Foraar, ukutsiaq = Hjertekulen, ligesom de her staae skrevne.

[5]) Ogsaa i et af de østgrl. Sagn nævnes et Møde med »vandrende Sjæle«, men heller ikke tydeligere skildret end her i Dagbogen. Disse Sjæle deelte sig dog eller vege lidt tilside saa de Andre

egentlig skulde have været angákoq, og kun havde manglet en vis Tid i at blive det; men var da pludselig bleven syg i sine Fødder; men den vigtigste Grund til at han ikke havde opnaaet at blive fuldendt angákok, var dog den at han ikke havde kunnet tie stille med sine Hensigter. Han øvede sig ellers i at faae »Skyggetroldene eller tarrajarssuit[1]) til Hjælpeaander. Disse leve i Indlandet og have Menneskeskikkelse, men ere meget mindre end os. Han var dog ikke heelt ukyndig som Aandemaner idet det virkelig engang skulde være lykkedes ham, at opnaae et svagt Kig paa Aanderne (ɔ: at faae sig skruet op til en saadan Høide af Extase at han mente at kunne skimte dem gjennem det Dunkle). Dette havde da gjort saameget: at han engang havde kunnet kurere sine egne Fødder, som han havde faaet Sygdom i. Disse Aander havde han faaet frem ved Hjelp af serrat eller Trylleformularer, (hans private Huusbønner maa man da tænke sig).

»Serrat« ere nærmest at ligne ved Bønner, men man kan aldrig finde rede i til hvem de henvendes. (For serrat see App: under »S«). Saadanne skal de ogsaa bruge at fremsige naar det tordner, samt ved Sol- eller Maaneformørkelser. Utuaq tilføiede: at de, naar det tordnede pleiede at tage et Stykke kukarnât (=tørret Sælhundeblod) mellem Tænderne saa dette kunne holde Munden vel tillukket, thi dem, der ikke passede at gjøre dette, vilde »Tordenen« (Tordenens Aand) gribe og føre tilveirs med sig, men atter tabe, hvorved man da, i Faldet vilde udsætte sig for at

der sandsynligvis ikke vidste noget om dem eller kunde see dem — kun gik frem midt imellem dem — hedder det. (See Meddelelser X Pg. 273.)

[1]) see App. under »T«.

brække Underkjæben. Man gjemmer derfor gjerne altid noget kukarnât[1]) fra det ene Tordenveir til det andet; men det var nu meget længe siden, at det sidst havde tordnet.

Naar ilisîtssut[2]) skulde lave tupilak[3]) (et Hævnredskab i Form af en Dukke, som de senere give Liv — som det hedder) — see de altid til at skaffe sig et eller andet Klædningstykke eller andet som har tilhørt den de vilde fortrædige. Angákut kan nok sommetider forhindre de onde Hexes Hensigt, men undertiden tør de dog ikke!

Den 18de December gik jeg lidt høiere op tilfjelds end ellers, og fandt da, at der var fuldt op af Iis ude tilsøes; men underligt nok, mærkedes her dog en svær Dønning inde ved Land. Luften var klar og jeg saae endelig engang med egne Øjne, Solen stige op af Havet, men kun et eneste Sekund op, og saa lige ned igjen!

Vore Europæere skulde nok have skaffet sig at vide af vore Naboer, hvorledes angákut faae deres Tromme til at løbe rundt som af sig selv; men de have lovet ikke at lade dette komme videre, for at det ikke skal rygtes for andre Østlændinge (at nogle af dem have sladdret af Skole).

Fra Qûjûtilik nord for Sermiligâq hentede Østlændingene i gamle Dage en mærkelig Steen, hvoraf de lavede Perler. Stykkerne som de brød af lignede stivfrosne

---

[1]) kúkarpoq er i daglig Tale — ogsaa i Vestgrønland: at faae Noget mellem Tænderne: Kjød eller Fisk; og selve det ovennævnede Ord — Substantivet »kukarnât« bruges ogsaa her om tørret Sælhundeblod paa Grund af dette Stofs særlig klæbrige Tilbøielighed.

[2]) see App. under »I«.

[3]) see App. under »T«.

Den østgrønlandske Hedning falder død om ved det overvældende Syn: at gjensee Solens Opstigning af Bølgerne.
(En ægte Grønlændertegning.)

Nâqortôqs[1]) Kone ved Kangârssuk var i de samme Dage gaaet fra Forstanden og beskyldte sig selv for at være »Hex«. Hun havde faaet en dødfødt Søn, for hvilket Uheld hendes Mand gav hende selv Skyld idet han mente, at hun ikke havde iagttaget behørig Forsigtighed. Han skilte sig udenvidere ved hende, og sendte hende til Norssît.

Aarets sidste Dag havde vi det skjønneste Veir, og aldeles ingen Kulde, hvorfor vi tilbragte den meste Deel af Dagen udenfor Huset. En Mængde Hedninge svirrede (som Fluer) rundt omkring os. Jeg prøvede paa, at tale lidt med dem om Betydningen af Aarets Udgang, for os; men det lykkedes mig ikke, da der ikke var Ro skabt paa dem.

Denne Aarets sidste Dag tilbragte vi atter paa det behageligste inde hos qavdlunârtavut (vore Europæere) som for det første var sakutôq (Expeditionens Anfører) og *Knudsen* som jo var Nordmand, og som Grønlænderne kaldte Quaralik[4]). Vi oppebiede Midnatstimen derinde og fik baade Kaffe og Punsch og Smaaforæringer under Kortspillet. Og da saa Klokken slog Tolv ønskede Holm

---

[1]) Nâqortôq = ham med den store Mave.

[2]) Havde det dødfødte Barn været en Datter, vilde Manden neppe have taget sig den mislykkede Fødsel synderligt nær; men for Tabet af *Sønnen* maatte Hustruen straffes — fordi hun ved Upaapasselighed under Svangerskabet her kom til at berøve sin Mand hans eventuelle Medhjælper og Alderdoms Støtte.

[3]) Norssît(?) Mon pluralis af norssaq = Kastetræ? (Snarere vel en *østgrønl.* Form af det *vestgrl.* Nôrdlît = dem yderst paa Næsset.

[4]) Sandsynligvis efter Dusken i hans skotske Hue. quaraq = Blomsterdusk, lik = med.

os tillykke, og takkede Gud for at det gamle Aar var endt saa lykkeligt for os Alle; og haabede ligeledes at Alle maatte treffe Slægt og Venner ved Helbred naar vi atter samledes med disse adaare! Og det samme haabede vi jo (Hver især). Og hvad nu betreffer selve vore Foresatte, saa vil jeg nu her med det samme sige: at de ligesiden vi begyndte at leve sammen med dem i Foraaret, havde omgaaedes os Alle i sandt Brodersind; og ligeledes have de overfor Hedningerne viist megen Kjærlighed og derved lagt deres Kristendom for Dagen. —

Vi hørte idag fortælle, at der for flere Aar siden var draget en Konebaad med sex raske unge Sælhundefangere herfra nord over til Qîalineq i den Hensigt, at blive tre Aar borte; men da de fremdeles udebleve, efter at den ansatte Tid er forløben, mener man at de enten ere omkomne paa Veien eller sultede ihjæl deroppe.

Der fortaltes ogsaa: at en anden Mand engang for lang Tid siden ligeledes havde været deroppe samt at han dér var stødt paa en Telteplads, hvor han baade fandt henlagt Sælhunde- og Valroskjød tilligemed en stor Valros-Tand! Men ellers var dette den eneste Gang, at man havde lagt Mærke til, at der levede Mennesker nord for Angmagssalik.

1885.

Alle vi som have overvintret feirede det ny Aars første Dag i Glæde — om vi end vare en Smule forknytte over Adskillelsen fra alle vore Kjære. Dog vi haabede

---

[1]) Qîalineq = Stedet (saa koldt) at man hér har lettest for at fryse ihjæl. (Sigter maaske til en bestemt Begivenhed.)

Alle saa trygt paa et Gjensyn! Den kommende Nat holdtes der »slukket« ovre hos Hedningene — begrundet i den forargelige Skik de dyrke naar der kommer mandligt Besøg til Pladsen. To Smaadrenge som næste Dag besøgte os, talte ganske ligefremt om Sagen. De Stakler opdrages jo ikke til at see noget paafaldende i nogetsomhelst af det, som vi Kristne henregne til Uskik eller Ublufærdighed.

Vor Roerske *Cecilie* var en af disse her Dage nær frossen ihjæl for os under Vandbæringen. *Samuel* fangede samme Dag en sulten Blaaræv, der ganske roligt stod og spiste af vore Spækposer — med Hænderne; og Knutsen skød en.

sakutôq maaler nu Høiden og Bredden, af hver Grønlænder, der kommer paa Besøg her. — Jeg maa gjentage, at jeg mere end engang har været misfornøiet med vore Roerskers Opførsel under Opholdet her; idet de ofte give Hedningene et slet Exempel. Men mine Irettesættelser er lige spildte.

En underlig Skik hos Østlændingene, er den, at de hvergang de have tilbyttet sig noget hos os — forex: en Kniv, et Pilejern eller lignende andet — ansee det nødvendigt, strax at bytte det videre imellem sig selv — det vil da sige: saafremt at de have givet os Skind ibytte af deres egen Fangst[1]); og senere engang hørte vi af Utuaq

---

[1]) Skal vel sige: at Handelsvaren bør neutraliseres inden ret og virksom Brug kan ventes af den for Hedninger eller at den, med den eskimoiske Talemaade, først »maa berøves sin tôrnârssuqtaq«, det for sin Natur »eiendommelige hvilket, hvis som her, Gjenstanden er europæisk, kan virke som Forhexelse paa Eskimoer, og, omvendt: hvis, Gjenstanden var eskimoisk

at han havde mistet sin angákoq-Evne, blot ved at han engang havde omstøbt noget *Tin* til en Ring omkring sin Fuglepil (vi maa vel da underforstaae: som han havde erhvervet ad europæisk Vei?). Hans tôrnak (Hjælpeaand) skulde have været en Gople af Størrelse som en stor Klapmydse.

Det var fra angákut, at de havde faaet Kjendskab til Livet i *Himlen* — sagde de. Dér var det kun Lavland med ganske flade Bakker, uhyre overbevoxede af Krækebær; og i Himlens Hav var der ingen anden Fisk end Hvaler [1]), og disse Ting udgjøre da Folks eneste Føde deroppe. Under deres Luftreiser besøgte angákut jevnligt Maanen, men Solen var for heed til at naae, heelt. *Maanen* var som en stærkt brændende Lampe, hvis Skin de dog kunde dæmpe ved at holde et Vandskind imellem sig selv og den [2]).

---

maatte kunde virke forhexende paa Europæere. En, mod *Poul Egede* velstemt, og formodentlig *døbt* Grønlænder, som engang paa en Rejse rakte denne Drikkevand, tog dette tilbage igjen, og drak selv først af det, idet han sagde: at han først vilde borttage ham dets tornårssuqtaq (det hedenske? eller skadelige?) der maatte kunne klæbe ved Vandet i hedensk Land. (?)

1) Denne Kostens Ensformighed, der, ifølge Fremstillingsmaaden maaske snarest giver Indtrykket af Fattigdom i de højere Regioner, maa tvertimod forstaaes som en Kompliment baade til Himlens Hav og de Udødelige »dersteds«, der ikke behøve at ty til *simplere* Føde end den, der ydes af Havets fornemste Dyr. Mátak (Hvalens Hud) er Grønlændernes lækkreste Mad — og hertil saa Jordens bedste Frugter: de herlige Krækebær (paormat).

2) »Vandskindet« spiller en vis Rolle i Maanemandens Historie — slet og ret jo, fordi han som Grønlænder, endnu gaaer paa Fangst hvergang han gæster Jorden. I selve Sagnene hænder det dog ofte, at det er Maanens Svend — (der siges stundom Broder) Nelarssik (Stjernen Vega), der gjerne skal være iført Vandskindsdragt, medens Maanen ved de Anledninger, hvor de

15 Jan: var jeg lidt paa Jagt, men saae som sædvanligt, ikke noget at gjøre Jagt paa. Det var Søndenvind med kun to Graders Kulde. Da jeg underveis hjem faldt indom til Hedningene, fandt jeg dem meget tause og modløse. De lide nemlig Nød nu. Dog bade de mig alligevel snart: om at fortælle dem et og andet, hvad jeg saa ogsaa strax gjorde; dog naturligviis ikke noget angaaende Troessager — da de paa En nær vare »lutter Kvinder« (NB). Den eneste hjemmeværende Mand fandt jeg staaende med Ansigtet vendt mod Udgangen og manende Aander ved Hjælp af sin Trommegnidning[1]). Hvad han blandt andet fik at vide paa denne Maade, var at hans Søn Pîlakât ikke befandt sig ved Ingmikêrteq som han troede, men ved Nôrajik. Ved denne Leilighed var det ogsaa at han modtog den vigtige Oplysning: at det havde været *hans* egen Kone, der ifjor havde skadet hele Pladsen ved at spise Sælhundemilt (paa en Tid hvor denne Spise ifølge Forholdene maatte være hende forbudt = agdlerissaraluaminik)[2]). Samtidig med at han gned Trommen imod Gulvet, mumlede han uafladelig hen for sig; og saa raabte en eller flere af Kvinderne: løft Dig — Løft Dig tilveirs — her er kommen En som har Lyst til

---

To optræde sammen, selv er klædt i Bjerneskind. I de østgrønlandske Maanesagn optræde de to gjerne sammen som Kammerater, men for det meste dog i Kamp mod hinanden — (hvad der maaske vil kunne forklares naturlig ad astronomisk Vei.

[1]) Troen kan jo »flytte Bjerge« — sige vi: »faae Borde til at dandse m. m. — Eskimoen sætter »Tromme« istedetfor Bord — det er alt.

[2]) agdlerissaraluaminik vil sige: paa Grund af hendes Afholdenhedstilstand. Saaledes kaldes alt hvad der gaaer ind under Begrebet »religiøse Afholdsregler«. Conf. »Forordet«.

at see dette her. — Han vedblev at gnide og raabe — og saa raabte de andre igjen: »uvánga« = »her fra denne Kant« — og derpaa en anden Stemme — »ja saadan er det — saadan hører det sig til« — og lignende mere. Jeg selv forstod jo ingenting deraf; men naar jeg spurgte om Forklaring saa svarede de altid blot: det er nu engang saadan, og saadan hører det sig til!« Hvor er det dog elendigt og intetsigende, alt dette som disse stakkels Mennesker tro paa, og gjøre! Og hvor kunde man ikke unde dem at faae Adgang til den eneste sande Gud! Men vi maa bare bie paa Guds Time! Thi som Jesus har sagt: Ingen kan komme til mig uden at Faderen som mig udsendte drager ham (Joh. 6,44).

16 Jan: Idag kom Sanimuínaq herover i Slæde; men da han kun havde tre Hunde for den var det kun gaaet smaat i den dybe Sne. Angaaende de Dødes Behandling fortaltes os idag følgende: Saasnart som Aandedrættet begynder at aftage, bringes den Døende ud af Huset, hvor man lader ham henligge aldeles som han er, uden Indsyning i Skind saadan som i Vestgrønland; og hvis det er en Kajakmand trække de blot Hætten over Hovedet paa ham, og bringe ham derpaa hen til Rullestenene i Fjøren, hvorfra de lade næste Høivande tage ham med sig. Dette skeer altsammen under de Tilstedeværendes Graad og Klage. Men til de Tider, hvor der ligger fast Iis langs Land, maa de støde et Hul i denne til at nedsænke den Døde i.

18 Januar. Idag have vi opdaget, at der er blevet stjaalet Brød fra en af de Proviantsække vi have liggende ude under den hvælvede Konebaad. — Min Pleiedatter *Cecilie* og vor Kajakmand *Samuel* ansee sig nu som Ægte-

folk, og mene at Kirkens Velsignelse maa kunne komme bagefter naar vi først er komne hjem til os selv igjen. Dette (Skridt) har dog gjort mig nogen Sorg.

26. Januar. Stille Veir med Solskin og kun 12° Kulde. *Samuel* og jeg have arbeidet med at skovle Sne bort af vort Forraadskammer. Det har nemlig føget slemt flere Dage itræk.

En ny Skik hørte jeg første Gang Tale om idag: Naar Østlændingene ere saa uheldige at miste deres Fangeblære midt under Sælhundefangsten, saa veed de at de ogsaa maa miste selve Sælhunden; hvad der foraarsages af nogle Væsner, som kalde sig Mákakât, der røver begge Dele fra dem. De løbe til fra det høie Næs de boe paa, og snapper Dyret i samme Øieblik som Sælhundefangeren sætter Munden til Søen for at kalde sine Kammerater tilhjælp (êrtarângat)[1]).

Angaaende Menneskets »Sjæle«[2]) forklarede Narssingagtaq: at der var mange af dem — syv tilføiede han. De største boede i Strubehovedet og i Menneskets venstre Nyre. Disse vare Smaamennesker af Størrelse som en qúpangnâq (Snespurv), medens alle de øvrige kun vare som et Fingerled. Snapper nu en angàkoq[3]) (vi bør forudsætte en bedragerisk angákoq — thi samme er jo ellers netop Helbrederen) en af disse Smaasjæle, eller »tarngit« saa sygner den vedkommende Legemsdeel; og først naar (den rette) angákoq faaer denne »Sjæl« indsat igjen, kommer

---

[1]) êrtarneq, er den Methode, hvorved alle Kajakmænd kalder Folk tilhjælp ude tilsøes ved at sætte Munden til Vandfladen og raabe »êh«. Lyden skal kunne række forholdsviis langt.

[2]) see App. under »A«.

[3]) see App. under »T«.

Mennesket i fuld Orden. Men hvis dette ikke lykkes maa han dø. Men naar selve en angákoks »Sjæl« bliver ham røvet, bliver denne en ond Aand eller farligt Spøgelse som kaldes Qardlimaetseq[1]). Jeg spurgte hvordan det kunde være, at en Sjæl som var spiist, dog kunde »gaae igjen?« Men da han hertil ikke kunde finde noget Svar prøvede jeg paa at forklare dem de Kristnes Tanker om *Sjælen*, der intet Legeme har, og som skal leve evigt som Aand, og vente paa sit første Legemes salige Opstandelse.

Idag, Søndag den 25de Januar var der første Gang slet ingen Fremmede tilstede under vor Gudstjeneste. *Knutsen* fik en hvid Ræv. Henad Aften fik vi Besøg af et Par Grønlændere, der rimeligviis haabede paa lidt at putte i Munden. Ved Umîvik skulde der ogsaa være stor Mangel paa Føde, og det blev nu mere og mere almindeligt, at de forsøgte at rapse fra os, hvorfor vi i denne Tid bortjagede visse af dem, som kom under Paaskud af, at de havde noget at sælge. Ved Sermilik inde i Fjorden var man aldeles omsluttet af Iis, og tre Mænd som kom gaaende over Isen fortalte, at de leed megen Nød derinde. —

1. Februar havde vi det deiligste Veir, og vi fik nu Alle Lyst til at tage lidt bort med Bøsse paa Nakken. Jeg selv gik efter Ryper til Sarfakasik[2]). Vi mødte tre Sermilikkere underveis. Den ene havde været i Vand

---

[1]) qardlimaetseq (gives andetsteds som »qardlimaertaq« (see Meddel. X). Da det efter Ordets ligefremme Analyse fremkommende Resultat neppe er fyldestgjørende — udelades Oversættelsen.

[2]) Sarfakasik = det stygge Strømsted. sarfaq = Strøm; kasik = styg, daarlig.

under Isen. Dette var grusomt, for det frøs 24°, dog med stille Veir. Jeg skød 4 Sælhunde, men desværre uden, at det var muligt at faae fat i dem.

Da vi næste Morgen kom udenfor Huset, fandt vi al Isen borte af Angmagssalik Bugten, hvilket forskrækkede mig meget da nemlig 3 af vore Roersker: Debora, Haldora og Severine vare gaaet paa Besøg over den til Kangârssuk[1]), og nu maaske drevne bort med den. Jeg advarede dem som sædvanlig tilstrækkeligt; men hvad brøde de sig derom! —

Vi skrive nu den 7de, og Haifangsten er gudskelov i fuld Gang flere Steder heromkring! —

Det forlyder, at Sanimuínaq, som igaar reiste paa Besøg til Kangârssuk, idag har hjembragt sig en ny Medhustru. Men dette syntes hans rigtige Kone slet ikke om, og hun blev saa vred, at det endte med Slagsmaal, og med at Manden tilsidst kastede sin Kniv efter sin gamle Kone. Herover blev et Par af vore Folk, som netop vare paa Besøg derovre saa forskrækkede, at de løb deres Vei herhjem og fortalte det. — Det er for at faae Børn nok til Hjælp ved Erhvervet, at Hedningene tage sig flere Koner eller ogsaa naar den første føder bare Pigebørn. Men nu havde Sanimuínaq rigtignok allerede to Sønner med sin!

Da jeg en Aften var paa Besøg henne hos vore Hedninge saae jeg en ny Skik. Utuaq havde fanget en Sælhund, og strax som han bragte den indenfor, dyppede han sine Fingre i Urinballien og smurte Sælhundens Hoved dermed, førend Flensningen begyndte.

---

[1]) Kangârssuk af kangâq er et, for Brændinger og Kastevinde særlig udsat Forbjerg.

Den 9de gik *Johan* og jeg ud for at fiske fra Isen. Jeg naaede Bund med 5 Snører (knyttede til hverandre). Det var Rødfisk vi egentlig kigede efter, men dem fik vi ingen af. Vinden var fralands, og om Eftermiddagen gik vi over Isen, paa Besøg til Umîvik. Underveis mødte vi mange Grønlændere fra de forskjællige Nabopladser som ogsaa gik omkring til hverandre — baade Mænd og Koner, og mange med deres Spædbørn i Skindposen (amaut)[1]) paa Ryggen.

Den 13de, da Veiret ligeledes var godt og mildt, fik jeg atter Lyst til at tage paa Besøg og gik dennegang til Kangârssuk med den Hensigt at overnatte der. Underveis mødte jeg en Slæde med sex Hunde for, og belæsset med en uhyre stor Fjordsæl. Desuagtet blev der gjort Plads til mig med, og nu strøg det rask afsted. Ved Kangârssuk steg jeg dog bare et Øieblik ud, men lovede at komme igjen saasnart som jeg havde kigget ind om til Folk ved Norssît. De bleve meget glade over, at jeg vilde komme igjen. Her kom ogsaa Husets ítoq (Patriark) hjem med en god Fjordsæl. Og da jeg kom tilbage fra Norssît, hvor der dog ogsaa nu var en Smule Fangst, sade vi oppe til langt ud paa Natten; og jeg talte meget med dem om Troessager; og de priste som sædvanlig os Kristne lykkelige. Jeg sov næsten ikke noget hele Natten da de slet ingenting havde givet mig under Hovedet. De slukkede alle Lamperne; maaske til Ære for mig? — Næste Morgen var Vinden voxet til en Storm, og de spurgte da, om jeg ikke besad Midler til at stille den med? Mændene gik dog allesammen ud paa Fangst, medens jeg selv blev siddende endnu en Stund tilbage for at snakke med

[1]) see App: under A.

Kvindfolket. Blandt andet fortalte de mig saa, at der hér tidligere havde været meget folkerigt og at man dengang aldrig led nogen Nød. Men saa kom der endelig engang en frygtelig Sultevinter, hvor Folk døde i Hobetal, og de mente at dette maaske var som Straf for at man »i sin Uforstandighed« ikke havde sat tilstrækkelig Priis paa sine Medmennesker, og var begyndt at blive Manddrabere«. (silaqangipatdlaleramik inoqatinguatik toqútarmatigik).

Da jeg endelig skulde afsted bad en gammel Kone, som havde ondt over Lænden, mig om at klø sig lidt udenpaa Pelsen med en Bjørneknoge; og da jeg leende strax føiede hende deri, fik jeg Knogen i Foræring[1]). Ved Afreisen forsynede de mig ellers ogsaa baade med frisk og tørret Kjød; og en gammel Mand var saa venlig at han endelig vilde følge mig et godt Stykke paa Vei hjem — »fordi han var bekymret for min Skæbne« — sagde han[2]). Det var Tikajak. Under min Fraværelse havde *Samuel* fanget en meget stor Remsæl. Nu havde han ialt fanget Fyrretyve.

19de Februar. Idag have vi havt en Mængde Gæster rundt omkring fra; og jeg følte mig fra først af overor-

---

[1]) Et lignende pudsigt Tilfælde forefaldt senere ved selve Angmagssalik, hvor en Mand der leed af en Byld, bad en af Expeditionens Europæere, hvem han engang traf skrivende, om samme ikke nok vilde »skrive lidt med Pennen paa det emme Sted — for saa vilde dette nok komme sig«.

[2]) Hansêrak har et Par Steder i sin (her forkortede) Dagbog, omtalt, at der fra en vis Kant herskede nogen Animositet imod ham — nemlig fra *den* ældre Mands Parti, hvem han ved Begyndelsen af Vinteropholdet ved Angmagssalik, havde irettesat paa Grund af sammes Forslag om: at lokke Drabsmanden Maratsuk til sig for at *skyde* ham (see Pag. 39).

dentlig vel oplagt til at tale for Hedningene, men jeg nødsagedes til at afholde mig derfra idet vore Kvindfolk nemlig ogsaa var særlig oplagte til at tale — dog kun om høist ubetydelige og intetsigende Ting, saa Østlændingene, om jeg var vedbleven at tale, let maatte kunne have faaet den Tanke, at Guds Navn var at sætte i Klasse med det »ligegyldige«; og det vilde jeg ikke have at de maatte tro, og taug derfor hellere selv. Paussuaq[1]) fra Nôrajik havde været paa Besøg ved Sermilik, fortalte han, og sagde, at de nu dér ikke længer vare heelt forlegne for Fødemidler.

Samuel faldt igjennem Isen idag idet han vilde bjerge sin anskudte Sælhund. Jeg fik ham heldigviis hjulpen op, og bad ham nu blot at løbe hjem saa hurtigt som muligt og lade mig om Sælhunden. Vi skrev den Dag 22de Febr. Det blev fortalt, at Avgo med to af sine Medhustruer var gaaet over Isen til Ingmikêrteq, hvor han havde maattet lade den ene af dem blive liggende da hun for Frost i Lemmerne ikke kunde følge med længer. Men de andre To havde da naaet Qumarmiut, hvorfor saa Pîsâq[2]), strax var reist ud for at hente den næsten Ihjelfrosne hjem, og det endskjøndt han var fattig og kun havde en eneste Hund for sin Slæde. —

En Mand som heed Qiainaq[3]) sagde, at han troede fuldt og fast paa angákut; og saasnart som han synes at han savner en af sine »Sjæle« skynder han sig at meddele dette til en eller anden af dem; og saa faaer han dem

---

[1]) Paussuaq = Slagsbroder (i V. Grønl.: pâssoq).
[2]) Pîsâq = den meget fattige.
[3]) Qiáinaq = Taareperse.

strax tilbage igjen. Men hvordan det gaaer til med Indsættelsen, det forstaar han selv ikke. Kun saa meget veed han at det gjerne sker om Natten eller naar der er slukket i Huset. Saa lader angákoq ham sætte sig ned medens han bringer alting i Orden for ham.

Den Medhustru som (vor) angákoq Sanimuínâq engang bragte hjem med sig, er nu gaaet tilbage til sin egen forrige Boplads. Det hedder sig, at det var fordi hans andre Koner ikke havde fundet hende »smuk eller behagelig« (noksagt fundet hende overflødig). — Nogle Smaadrenge ovre fra vore Naboer underholdt os idag paa det morsomste med Kappesange idet de løb imod hinanden som rasende Dyr baade rettende Beskyldninger imod hinanden og alt andet, som hørte hertil. De vare overordentlig morsomme og søde at see paa.

Forleden holdtes der stort »Syngeselskab« af samme Art ved Nôrajik, med Undtagelse af, at det dér var for ramme Alvor. Det var mellem Qunîtse og Akernilik[1]). Efter hvad der fortaltes fremførte A. den Beskyldning mod Q's Svigermoder: at hun iforfjor skulde have gjort sig skyldig i at spise Liigkjød. Maratsuk, som havde været tilstede ved Syngefesten, og som fortalte os dette her, sagde at Qunítses Kone var bleven ordentlig vred (paa sin Moders Vegne), men at selve denne havde været lige glad og blot vrænget Næse og rakt Tunge ad Beskylderne.

Utuaqs Kone fødte en Søn.

Med Avgo, som vi havde paa Besøg her den 8de

---

[1]) Akernilik = (Hule i et Iisfjeld) eller bedre: selve den fremspringende Overrand af et almindeligt Haviisstykke, der ved selve sit Fremspring, der er opstaaet ved Havets Skvulpen imod det, kommer til at danne Hulning under sig.

Marts talte jeg længe baade om *hans* Tro og de Kristnes. Han er jo angákoq og har til Hjælpeaand en Dverg-Alk.

Om Stedet Qîalineq nordpaa (Stedet hvorfra de før omtalte Fangstmænd aldrig vendte tilbage) fortalte han, at der dér skulde være godt baade med Bjørne og Narvaler, samt, at Solen deroppe aldrig gaaer ned, men altid bare holder sig i Vandkanten (idet den gaaer rundt fra Vest til Øst.

Hans Fader, sagde han, hed Maya[1]); og han havde engang været omme at handle i Boutikken, omme paa Vestkysten.

Idag — udmærket Veir — ikke en Sky eller nogen Luftning, og kun 10 Graders Kulde. Vi havde lidt Tyndiis paa Vandet herinde omkring, medens der længere ude ikke stod saa lidt Søgang idet Storisen (for Øieblikket) har trukken sig bort fra Kysten.

Angutínguaq fortalte under sit Besøg her, hvorledes han engang i sin Ungdom havde været oppe at slaaes med en Hun-Bjørn. Dengang Bjørnen kom imod ham for at angribe, var han bleven staaende ganske stille foran den og havde slaaet den i Ansigtet med sine bare Næver; men saa rev Bjørnen ham en Flænge i hans Hage, hvor Arrene endnu vare ganske tydelige. Desuden rev den baade Over- og Underpelsen heelt istykker paa ham. »Og dengang havde jeg dog saa gode Kræfter, at jeg mageligt kunde løfte temmelig store Klippestykker som ingenting«

---

[1]) Maya er ogsaa en, i Vestgrønland kjendt Betegnelse, hvor den gives som Øgenavn til gnavne forkjælede Børn forex. saadanne, som ikke taale at man rører ved dem uden at de strax vrisse derover.

sagde han[1]). »Bjørnen fik længe ingen Magt over mig. Den kastede mig først til Jorden saa jeg laae paa Ryggen, og da jeg omsider med Besvær fik mig vendt, satte den sine Hjørnetænder i min Bagdeel. Men nu fik jeg mig endelig med stor Kraftanstrengelse reist paa Benene, og gjennemborede den saa, i et eneste Stød, med min »tôq« (lang Stang med Been — eller Jernspids), saa den døde paa Stedet; og da jeg havde min Slæde med, med gode raske Hunde for, naaede jeg ret snart hjem men i en skrækkelig ophovnet Tilstand, og maatte nu længe holde mig hjemme.»

En Mærkelighed til, ved Angitíngivaq var den, at han havde besteget Fjeldet Napariak i Bunden af Angmagssalikfjorden, fra hvis Høide man havde Udsigt baade til Havet og til Lande, som man ikke seer, nede fra.

Vor Roerske Haldora er ikke frisk i denne Tid. Veiret er ogsaa daarligt og Dønningen staaer stærkt ind østerfra; og vi seer heller ikke mange fremmede Hedninger for Tiden.

12te Marts levede jeg atter høit og spiste baade Frokost og Aftensmad inde hos mine Foresatte — dennegang i Anledning af min Søstersøn Johans Fødselsdag. To Grønlændere som længe ikke havde været herinden om, gav os forskjellige Oplysninger om Skikkene iblandt deres Landsmænd, og opholdt sig særligt ved Hedningenes indbyrdes store Kjærlighed, især i Trangstiden, hvor de da pleie at dele alt imellem sig — sagde han.

---

[1]) Denne Sport udgjorde fordum en bestemt Green i Eskimo-Ynglingens Opdragelse. Man ser den ofte illustreret i Tegninger.

[2]) Napariaq = det lodrette (om et Fjeld); hvis det er om et Menneske saa: Den der holder sig rank.

13de Marts vare vi igjen bekymrede for vor *Samuels* Udebliven i Kajakken, men igjen gik det som sidst: at han kom velbeholden hjem med en stor Sælhund; og der blev stor Glæde; thi vi havde nu længe maattet undvære rigtig grønlandsk Kost.

16de Marts. I den Tanke at den ventede Solformørkelse skulde være heel, (total) gik jeg over til vore Naboer, som jeg tænkte, maaske, vilde udvise nogle særlige Skikke ved saadan Lejlighed. Men jeg blev heri skuffet; men Solformørkelsen blev jo rigtignok ogsaa kun halv. Dog fortalte de at Maratssuks Fader — (den ovennævnede Maya), engang under en Formørkelse havde tiltalt Solen[1]). Ellers havde de ikke noget særdeles at fortælle. Heller ikke frygtede de Maaneformørkelser, sagde de. Solen formørkedes indtil Halvdelen, men da det var skyet, var Formørkelsen idetheletaget ikke let at skælne. Nogle af dem røbede dog Angst i det de spurgte mig: Hvorledes det vilde ende, hvis den blev heel mørk? De beundrede i høi Grad Europæerne, der kunne forudsige hvornaar sligt vil indtræffe.

Den 17de Marts. Vi hørte ovre fra Hedningene af, at Sanimuínâq havde manet Aander fordi hans Søn var bleven syg. — Ligeledes fortaltes der at En nu havde seet 2 Snespurve. Dette kan dog neppe være Trækfugle fra iaar, men maa være et overvintret Par. Jeg fik i Foræring af Atdliartortôq[2]), som kom fra Nôrajik, et Stykke mátak[2]) af den Hvidfisk, de dér fangede tidligere i Vinter. De lide ingen Nød derovre. —

[1]) »tiltalt« skal muligvis nærmest sige, at han har henvendt en Bønneformular (serraq) imod Solformørkelse — til selve det mægtige Himmellegeme for at afværge den Fare, den truede Verden med. — —

[2]) Atdliartortôq (den, der voxer stærkt).

Den 20 Marts var det nydeligt Veir med mild Luft og kun 4° Kulde. Samme Dag, som vi allerbedst sidder hver med sit, melder vore Fruentimmer, raabende alt hvad de kan, at en Sælhund ligger og plasker i Vandet lige udfor vore Vinduer. *Johan* og jeg var ikke sene og løb lige ned i Fjøren — jeg med *Knutsens* Bagladegevær, som jeg ladede alt medens jeg løb. Et Par Patroner havde jeg grebet i Flugten, men idet jeg tilsidst vilde rense en Traadende bort fra Hanen, gik Skuddet af, ɔ: jeg hørte bare et Knald og troede, at det var Johan, der skød, men saa, efter et Stik i min Finger og et Ryk i Bøssen forstod jeg snart at det var mit (eget Skud), og at jeg var kommen tilskade. Min ene Pegefinger hang blot ved lidt Hud og var kulsort. Jeg ilede lige op til sákutoq som sad ved Bordet og tegnede Kaart. Jeg viste ham Fingeren, som jeg mente at det var bedst at skære heelt bort medens der endnu ingen Følelse var i Haanden, og saa klippede jeg den selv af med en Sax, hvorefter *Holm* fjernede de knuste Beenstumper, og forbandt den. Desværre kunde jeg jo nu ikke glæde mig ved vor deilige Sælhund som *Samuel* (nu var bleven alene om at fange), for vor Anfører forbød mig Sælhundekjød for Fingerens Skyld. Ellers pleie netop Hedningene, naar de komme til (udvortes) Skade, at spise dem en Portion »qapiaq«[1]) for at faae Saaret til at gro hurtigst muligt sammen. — Min gode gamle Pegefinger vil jeg forresten have med mig hjem til Vestkysten, og jeg har derfor lagt den i Spiritus.

Sanimuinâqs Frille, der havde forladt ham fordi hans

---

[1]) qapiaq — det fede Afskrab af nys afflaaede Skinds Vrangside — baade af Fugle og Pattedyr.

andre Hustruer ikke havde fundet hende »tiltalende«, havde senere tilhørt Mitsuarnianga[1]), men var nu allersidst bleven kaldt tilbage af sin første Mand Nâqortôq (den Mand, som tidligere havde skilt sig ved hende for det dødfødte Barns Skyld).

27de Marts. Imorges klart stille Veir, 17° Kulde. Aldeles intet aabent Vand. Storisen var sat stærkt ind. *Samuel* fik to Fjordsæle. Pîlakat kom ind til os og ménte, at han havde hørt en Lyd som om nogen af os havde kaldt paa ham. Vi troede ham ikke rigtigt; han kom vistnok blot for at prøve om her ikke skulde være lidt Sælhundemad at faae! Han blev idetmindste hængende her til langt ud paa Natten. Min Finger bliver daglig tilseet paa det omhyggeligste og forbunden af sákutôq, og jeg beklagede ham meget for at han skulde have at gjøre med noget saa ubehageligt. —

1ste April, som var Skærtorsdag holdt jeg for min Tilstands Skyld, ikke Gudstjeneste. Det blæste frygteligt.

Den 3die kom Autlâgdlâq hertil for at overnatte hos vore Naboer; og Dagen efter døde Ukutsiaqs[2]) Kone. Hun havde havt voldsomme Smerter, indvortes. Ulingneqs[3]) Mand er omkommen i Kajak. Han var kæntret lige nede

---

[1]) Mitsuarnianga. Dette Ord, som vil bringe enhver Vestgrønlænder til at tænke paa det Ord, der betegner at dyppe noget i Vand eller i hvilkensomhelst Vædske - saaledes ogsaa i Farvestof — er af Pastor Ryttel ved Angmagssalik oversat ved »Slik mig«. Om det skal svare forex. til »kys mig« maa henstaae.

[2]) Ukutssiaq = Hjertekule.

[3]) Ulingneq = den substantiviske Form af det verbale: ulingavoq som betyder: det er Høivande: ulingneq = den Tilstand hvorunder Stranden befinder sig høiest overdækket af Havet.

foran sit eget Huus: men da Iiskanten var høi, og man derfor ikke gesvindt nok kunde komme ham tilhjælp, maatte han dø. — Den Kone som Avgo engang maatte lade ligge halvdød tilbage paa Isen ved Ingmikêrteq er endnu meget ophovnet, og kommer sig næppe nogensinde. Qunîtses Kone havde født en Datter i et Veir, hvor det næsten havde været umuligt at faae sine Sager bragte ud af Huset. Sanimnínâqs Kone havde helbredet Uikiaqs Medhustru, der havde været syg i længere Tid. Herfor havde hun faaet et Drillebor i Betaling, tilligemed lidt Senetraad og nogle Skindstumper. — Blandt forskjælligt andet hørte vi, at Sanimuínâq, (de herværende Hedninges angákoq) engang i en Storm som han havde havt ondt ved at klare, havde udsendt en af sine Skydsaander, der strax skulde have stillet Stormen, som var en haard Norden. Agdlagdlaq troede (som sædvanlig fuldt og fast) paa Rigtigheden af dette.

Idag, Langfredag, var vor Anfører ikke fornøiet med min Finger; men da han ikke gjorde noget *Forbud* mod, at holde Gudstjeneste, udlagde jeg vort »Evangelium« saa godt jeg kunde, for de Tilstedeværende. Af Østlændingene var her dennegang kun et eneste mindre Barn tilstede.

Vi ere i denne Tid ofte i Forlegenhed med de mange Østlændinge, som komme snusende efter Mad, og vi ere mangengang nær ved ikke at faae nok selv, da vi i denne magre Tid ikke have andet at holde os til, end vor slet og ret bestemte Dagstildeling (Rationen) af dansk Kost; og saasnart som Hedningene veed at vi have noget over Ilden vige de ikke af Pletten. Man kan naturligviis beklage dem, men trods deres Fattigdom og Mangel, umage de sig

dog ikke ud paa Fangst; og de ere idetheletaget ikke nær saa modige som vore vestgrønlandske Kajakmænd.

Hvor jeg dog har faaet foreget Aarsag til at elske vore Europæere siden jeg mistede min Finger! Dette formedelst den store Venlighed de udvise ved Pasningen af denne!

Idag hørte jeg Nyt: Naqitsilik fortalte om sin Søster — hende der endnu laae syg efter sin slemme Iistur i Vinter — at hun havde fortrængt sin egen Datter hos Avgo, hvorover Datteren (af Sorg og Skam) havde styrtet sig i Søen; men derfor vilde nu hun selv, Naqitsilik, heller ikke tage sig det synderlig nær om hendes »foragtelige« Søster skulde dø. Hun selv var Enke, og levede (for den Sags Skyld) heller ingenlunde agtværdigt. Hun havde nu sidst forladt Sánerssaq[1]) fordi dennes rigtige Kone altid var fornærmet og vred paa hende. Hvor beklageligt at høre de stakkels Mennesker sidde og fortælle saadant i Alles Paahør og aldeles som om der ingen Synd eller Skam var deri. De synes ikke engang at det er urigtigt at lade deres Børn høre hvad det skal være. Paa en Maade er de jo ogsaa noget undskyldte, da de jo alle leve i et eneste Rum og intetsted have at sende Børnene bort til, selv om de vilde. Dog er det samtidig ogsaa deres Villie at opdrage deres Børn til deres egne Fremtidsskikke ved at lade dem være nærværende ved alt. Kun forlange de at de skulle være deres Forældre og de Voxne lydige, og holde sig fra at gjøre hvad disse forbyde dem, saasom f. Ex. at røre ved Trommen eller forsøge paa at gjøre Trolddom. —

Hedningene have den forargelige Skik at de ved Ny-

---

[1]) Sanerssåq = med stærk sidelænds Holdning.

maane reise omkring til Konebytning. Saaledes har det alletider været Skik hos deres Forfædre sige de, og de ansee det somsagt for tilladeligt; men hvis en Mand derimod holder en Medhustru i Hemmelighed for sin rigtige Hustru, saa bliver denne frygtelig »ningartoq« (skinsyg).

5te April — Paaskemorgen. Da jeg ikke kunde sove stod jeg meget tidligt op. Det var skyet Luft og ikke synderlig koldt. Det var yndigt, og jeg følte mig saa glad tilmode! Vel lignede Tilstanden i Naturen ikke vort eget Hjemlands Foraarsbebudelse med Solvarmen og de opmuntrende Fugleskrig; men her var ialfald Haabet om, at man snart kunde vente at see Maagerne vende tilbage hertil. Dette havde Hedningene sagt mig. Ja — Paasken var kommen uden at vi endnu havde seet en Flue røre sig; men Guds Godhed havde dog intet Øieblik ladet mig i Tvivl om Opstandelsens Glæde — og jeg feirede med Tak til ham — en herlig Paaskemorgen!

Til vort timelige Velvære bidrog vor *Samuel* i høi Grad ved at han, i Dagens Løb, fangede to store Remmesæler.

Den 6te. Idag kom Avâq[1]). Han kom fra vore landfaste Naboer, hvor han skulde undersøge angákoq Sanimuínaq, ved Trommegnidning. Denne sagde nemlig med Bestemthed, at han havde *mistet sin Sjæl;* og om Aftenen kom selve den Syges Broder herover til os, for at bede vor Anfører om Medicin, som kunde skaffe ham hans Sjæl tilbage igjen.

8de April. *Samuel* fangede atter en stor Sæl, og dette var jo godt nok, men desværre havde han ogsaa straffet sin Kone, min Pleiedatter *Cecilie,* der baade græd og blødte

---

[1]) Avâq = Baghovedet.

noget; men det kan heller ikke nægtes, at vore Kvindfolk ideligt give os Anledning til Ærgelse idet de som vrange Kristne mangengang give Hedningene et slet Exempel. — Vi havde Besøg af en Mand fra Sermilik, som vi først ikke kunde gjenkjende. —

Det var Marnêrak. Han havde blandt andet adskillige Dødsfald at meddele derindefra: Qâkajiks[1]) Medhustru Akumarpâjik var pludselig død, uden Sygdom, og Enken Suitsek[2]), der havde Smerter i Hofterne, havde kastet sig i Havet[3]).

Jeg var lige kommen hjem fra et Besøg hos vore »Naboer«, hvor det hed sig at Sanimuinâq nu kom sig godt. (Han sov da jeg var der). Men strax efter kom der dog Bud, som sagde, at han nu var ved at dø. Vor Anfører og nogle af vore Folk gik strax derover.

Man mente efter hans Tale at dømme, at han maatte være fra Forstanden. Siden hørte vi fra andre at han holdt sig selv for en ilisîtsok (»Hex og Sjæleudtager« [4]).

13de April kom Maratsuk og fortalte, at hans yngre Broder var syg af Hævelse i Halsen, samt at hans Moder — (hende der var syg i Benene og hvem han tidligere

---

[1]) Qâkajik = det daarlige slidte Brixeskind.

[2]) Suitseq = som ingenting eier.

[3]) Selvmord stode i visse Tilfælde (see Forordet) snarere i Anseelse end modsat. I det kristnede Grønland frygtes de derimod; og da de desuden, her, sjeldent eller aldrig forekomme aabenlyst — falde de nærmest sammen med Ideen »Fjeldgængeri« eller »qivineq« — (see App: under »q«).

[4]) Det er paafaldende, at saavel angâkuts som ogsaa almindelige Menneskers Samvittigheds Skrupler, hvilke gjerne fremkomme under Feberfantasier — altid mere eller mindre gaae ud paa Selvanklager over at de mene sig at være blevne »Hexe og Sjælerøvere«. Dette er en Omstændighed som grønl. Ethnographer bør mærke sig.

havde hentet hjem i Slæde) endnu var lige daarlig, og havde besluttet sig til, snart at kaste sig i Søen.

Da min Finger blev forbunden i Morges, blev en Beenstump, der havde skudt sig op, taget fat med en Tang og klippet af med en Sax. —

Akorninaq[1]) er den eneste af de beboede Pladser i Amagssalikfjorden, hvor der findes Muslinger. — Der bragtes os en Pose fuld. Der fulgte mange Mennesker med denne Aarets første Konebaad; men det var næsten umuligt at faae talt med nogen bestemt af dem, idet de løb omkring uden Rist eller Ro, kun lystne efter at see og føle paa alle vore Sager og Eiendele. Ved Akorninaq havde En fanget en Narval, hvis Stødtand var saa lang som en Kajakaare.

22de April. Idag fik vi vor Konebaad ned af Stilladset for at jeg kunde begynde at eftersee den til Hjemreisen. —

Sanimuínâk kom sig da endelig af sin Sygdom, og har idag fanget en Klapmydse, og éndda været alene om den. Men Skrotten har man gjemt bort for ham ude under Sneen; thi, hedder det, man maa ikke bringe en Klapmydse ind i Vinterhuset. Boer man i Telt er det en anden Sag; saa har man Lov. Det maa i Sandhed dog kaldes beundringsværdigt, at disse Mennesker, saa forsultne de end kunne være, blot for deres store Overtros Skyld kunde modstaae saa stor en Fristelse som den: at spise

---

[1]) Akorninaq = det Mellemste. Det er ligesom Akutdlinguaq og flere lignende dannet af Ordroden »ako« og er et ofte tilbagevendende Stednavn, og gjælder da gjerne, trods alle Modificationer, et mellem to nogenledes ensartede Lokaliteter, fremskudt Punkt.

det eneste styrkende for deres udmattede Legeme, som de ere komne i Besiddelse af! —

Nápardlukoq[1]) havde forsaavidt været heldigere som han kun havde fanget en Fjordsæl; en saadan turde de nemlig fortære med det samme. Fjordsælen er nemlig ellers i Henseende til Kjødmængden en meget mindre værdifuld Sæl end ugssuk eller Remmesælen.

Den 24de. Arbeidede jeg lidt ude, paa vor Konebaad skjøndt vor *Anfører* egentlig ikke var rigtig for det, formedelst Fingeren.

Den 25de. Kom der 10 fremmede Kajakker for at tage Deel i Maaltidet paa Sanimuinâqs Klapmydse, som *nu* nok turde spises. Nogle af disse berettede at Kangârssuk'erne nu vare flyttede ud fra deres Vinterplads i tre Konebaade; nogle til Ikerasarssuaq og andre til Qeqertarssuaq. — Idag lagde vi Skindene til vort ny Konebaadsbetræk iblød. Quaraq og Maqe[2]) kom gaaende overland fra Sermilik.

1ste Maj. Imorges regnede det, men blev op ad Dagen pænt Veir med 8 Graders Varme. Det var Store-Bededag, og vi havde fire fremmede Grønlændere med ved vor Gudstjeneste, og senere paa Dagen en heel Mængde andre til, og deriblandt Kisime[3]) og Qiaínaq — den sidste, Søn af Qaratsserfik[4]).

Vi have nu nedrevet den yderste Deel af vor Huusgang for at tjene Tømmeret til Brændsel.

---

[1]) Nápardlukoq = et Vrag efter sin Sygdom — eller en Skrantning.
[2]) Maqe = Materie.
[3]) Kisime = alene.
[4]) Qaratserfik = den nederste Deel af Baghovedet.

2den Maj havde vi Besøg af Anginûq[1]), Avâq, Upernâq[2]) og Tamnejûq[3]) fra Qeqertatssiaq, Idag have vi revet endeel af Panelingen ned i vor Stue, for at faae Brædder til Konebaadstofter; og det var første Gang at jeg selv dristede mig til at tage lidt ordentlig fat med, siden min Finger blev daarlig. — Vore Europæere havde hørt om Ukutssiaq, der var bleven Enkemand, at han nu i hele tre Maaneder (efter Skik og Brug) ikke maatte ligge ned paa Brixen (saaledes at han altsaa kun kunde sove i siddende Stilling), og ligesaa lang Tid havde han ikke maattet slaae Hætten ned om Ørene.

6te Juni. Vore Europæere vendte idag tilbage fra en Udflugt til den varme Kilde, hvortil de havde benyttet (samme) Ukutssiaqs Konebaad. De vare temmelig gjennemblødte efter at være falden igjennem Isen et Sted, hvor de havde maattet stige ud af Baaden. *Kildens* varme var høist ubetydelig, sagde de; kun ½ Grad.

Østlændingene hjalp os med at spænde Skindene over vor Konebaad. Naar en Kone mister sin Mand iører hun ham selv hans Kajakpels og giver ham Vanter paa Hænderne ganske som naar han før gik i Kajak og skulde beskytte sig mod Frost og Bølger. Hun stikker en Pind i Ærmebaandene som hun snører rigtig stærkt sammen. Pinden er for at Bindingen ikke skal gaae op; og saa lægger hun ham tilrette ved Havet tilligemed hans Kajak og øvrige Tilbehør; eller hvis Havet er frossent, da ved en Vaage i Isen.

---

[1]) Anginûq = den overordentlig store Mand. (?)
[2]) Upernâq = Foraar.
[3]) Tamneûq (Ubekjendt); maaske dog stammende fra »táneq« den »længste«, see videre App: under »tomne«.

Alusakât som fortiden er flyttet hertil, sagde idag til mig, at da jeg ikke havde min Kone her, til at lave Mad for mig, skulde jeg bare komme og spise hos dem saa ofte som jeg vidste at de havde noget at koge. Men selve denne her Aften var jeg bedt ind til »vore Europæere«. — Idag saae vi en Flok Gæs trække ind over Landet.

11te Maj. Da Alusakâts vilde paa Tur for at samle Quperdlûssat (en anden spiselig Rod end den tidligere omtalte tugdlerungnaq) fulgte jeg selv med for at tilsee Behandlingen af en, af *Samuel* et Sted underveis, oplagt Sælhund, — men jeg var virkelig ikke fri for at være lidt bange i en saa utrolig lille Konebaad som disse Folks. Ved vor Tilbagekomst erfarede jeg med Glæde at *Johan* havde skudt sin første Fjordsæl. Idag Fralandsvind med klart og stille.

Den 13. Gik Debora og Severine med Qutsuluks Konebaad ind i Fjorden for at samle Muslinger medens vi selv havde Besøg af Amatsineqs Konebaad.

Kajakmændene reise i denne Tid hvor det er Nymaane, ifølge deres underlige Skik med Konebytning, alle sammen, fra Plads til Plads paa Besøg hos hverandre.

Den 20de. Iforgaars har jeg kittet Sømmene paa vor Konebaadsbetræk og fidtet dem godt ind i Spæk; og ligeledes lavet Aarer; og igaar syede jeg Teltesnore og Baduner til Teltet, kittede Sømmene 2den Gang og lavede forskjællige andre Smaating til vor Afreise og fangede

---

[1]) Amitsuârssuk (det underligt smalle Løb).

[2]) Quperdloq betyder Orm eller Maddike, ûssaq »som ligner«. De omtalte »Jordnødder«, der ellers have en pikant Aroma, ligne ogsaa netop buttede Maddiker.

[3]) Qasigiarmiut = Beboere af Steder hvor der findes »qasigigssat« eller »Spraglede Sælhunde«.

tillige en lille Fugl, hvis Hale var længere end dens Krop. Den var mindre end en almindelig Sisserønnik, og vore Europæere sagde at den egentlig hørte hjemme i Ægypten.

29de, Morgen, havde Taagen lettet og det blæste noget fralands, men Isen har længe ligget tæt pakket under Land. Uggunârqusimassok[1]) var her idag. Han sørgede endnu over, at hans Søn var omkommen i Kajak i Vinter. Han var kommen for at adsprede sin Sorg ved ydre Ting, sagde han, hvorfor jeg viste ham alt hvad jeg kunde finde paa. Men saa sagde jeg tilsidst: Nu har Du seet de Ting, som jeg har havt til Raadighed, og glædet Dig ved, hvad jeg har fortalt Dig; men heraf vil Du dog ikke faae nogen varig Trøst for Din Sorg; for dette vil snart alt sammen blive borte for Dig igjen. Har jeg ikke Ret? Han sagde: Jo; hvorefter jeg talte til ham om sorgfulde Kristnes Trøst, og om hvorledes han efter Døden engang skulde gjensee den Søn han nu sørgede saa dybt over. Jeg viste ham ogsaa Bibelske Billeder, som jeg forklarede det bedste jeg kunde. Han syntes ogsaa taknemmelig, men ærgrede sig, sagde han, over, at han vist nok vilde komme til at glemme det alt sammen igjen.

30te Maj. Idag gjorde jeg nogle Tilberedelser til Opsætningen af den Varde, som vor *Anfører* ogsaa vil lade opføre her til Minde om vort Ophold, og for det Tilfælde at vi ikke selv naaede hjem, andre dog engang maatte

---

[1]) Uggunârqusimassoq = Ham der siger: Her — ad denne Vei! — en Oversættelse, hvorom jeg dog, noget, tvivler — Accenten er ialfald feil sat. Min egen Mening gaaer i Retning af Verbet »ugguarpok« at harmes, være fortrydelig særlig over noget man selv forfeiler eller forskærtser sig.

kunne erfare: at vi vare naaede frem til vor Reises yderste Bestemmelsessted.

Trinitatissøndag, 31te Maj, kom jeg ikke til at holde Gudstjeneste da der var formegen Uro over os alle, deels med at bygge Varden her, men især dog med at faae Baadene iorden til at gjøre et lille Besøg med, inde ved Sildepladsen i Fjordbunden, hvor der nu staaer 225 Mennesker i Telt paa ét Sted. Egentlig havde det været sákutôqs Hensigt at reise herfra for godt med det samme vi blev færdige med vore Tilberedelser; men saa ligger nu netop Driv-Isen saa ualmindelig tætpakket herind paa os. Vor Varde byggede vi 4 Alen høi, hvorefter vi Allesammen paa Cecilie nær, der var syg af en Byld, blev opstillede omkring den og photograferede.

Vi skrev 1ste Juni den Dag vi gik i Baad ind til Sildepladsen. Underveis mødtes vi af 25 Kajakker, der viste stor Glæde over at see os. Deroppe stod 20 Telte med tilsammen 12 Konebaade; men Silden som de var dragne derop efter, var hidtil kun indfruffen i ringe Mængde. Vi gik jo hele Tiden rundt paa Besøg og fik, (for vort Vedkommende), Sild nok. Her var ogsaa lidt Morskab af den vinterlige Slags, med Dandse-Viser og Puf, og en af Kvinderne, gamle Palasêq, dandsede Narredands med Tromme. Om Aftenen baade holdt jeg Gudstjeneste og talte endeel med dem (om Religionssager), og da jeg tilsidst sagde dem »Farvel« udtalte de igjen Ønsket om at faae sendt kristne Lærere til dem, og flere af dem var rørte da jeg nævnede, at vi nu neppe nogensinde vilde sees mere.

9de Juni. Natten til den 8de sov jeg for første Gang

---

[1]) Qaqssimiut (see Appendix.)

efter Vinterens Forløb i Telt, og nu havde vi rigtig travlt med det allersidste! Samuel fik endnu to Fjordsæler.

21de Juni. Og saa forlode vi da omsider vor Vinterplads Tassiussårssuk! Veiret var skyet og varmt med nogen Blaf af nigek. Ligesom vi skulde sætte af, kom Uggunârqussimassoq for at samle de Smaatterier som vi havde ladet ligge efter os. Underveis udefter traf vi Kisimé i Kajak. Han havde ogsaa fanget to Fjordsæle. Vi tog dem ind i Baaden, hvorpaa han vendte om og fulgte os et Stykke paa Vei; og snart fangede saa han og *Samuel* en Remsæl i Forening.

Det var stille, med lidt overtrukken Luft. Og den Dag tabte vi (for Alvor) vort **Angmagssaliks** Fjelde af syne!

For ikke at forlænge herværende Uddrag ud over Hovedhensigten, slippe vi her Ordlyden af Hansêraks velførte Dagbog, for nu blot at afslutte Reisen i et Par meget lange Spring, idet Expeditionens Nedreise omtrent forløb i de selvsamme Spor som Opreisen, og betegnedes af ganske lignende Begivenheder, kun i modsat Orden; De mødtes med de samme Hedningeselskaber af Østkystens sydligere Gruppe, stoppede deelviis ved de samme Pladser, reiste i den samme Iis og mødte blandt andre atter Expeditionens indfødte Depotforvalter den »*prægtige Navfalik*« som jeg gjentagende husker ham nævnet i Kommandør Holms eget Værk over Østkystexpeditionen. Den 16de Juli havde de den Glæde at træffe sammen med den, af daværende Lieutenant *Garde* anførte Undsætnings- eller Baggage Afdeling.

Af samme erfarede de da hvorledes Vinteren var forløben i Vestgrønland, hvorfra Hansêrak særligt kunde glæde sig ved Efterretningen om, at hans Kone havde født ham en Datter. — Man passerede derpaa atter Puissortoq-Bræen med Karrit-Akornat; senere Aluk, Pamiagdluk, Nanortalik og Agdluitsup-Pâ (Hansêraks eget Hjemsted), indtil man sluttelig velbeholden kunde anløbe selve Hovedkolonien **Julianehaab**. Her blev dog intet større Ophold, idet man strax erfarede, at Handlens Skib »*Constance*« (Kaptain Bonde), ventede dem i Udhavnen, Qagssimiut.

Hansêrak slutter sin Dagbog med følgende Ord:

»Ængstelser og Farer gaaer man i, overalt; men Guds Varetægt er ogsaa altid den samme overalt —

Ham Skee Tak!

APPENDIX.

A 1.

Agluitsûp-pâ betyder sandsynligviis: Indløbet til de Velhavende. Man har villet udlede det fra agdluaq = »Sælhundens Aandehul gjennem Vinterisen«, men dette er i flere Tilfælde bleven forkastet af selve de Indfødte uden at vedkommende dog selv gav nogen bedre eller bestemtere Løsning istedetfor. (Rodstavelsen synes da at være gaaet af glemme). Jeg har selv forsøgt at aflede Ordet ud fra Labrador-Dialekten, hvor Missionærerne Erdman & Warmows Lexikon have Ordet agdluíneq = »Reichthum« — dette dannet af agdluneq = »Armuth;« nemlig ved Tilføielsen af det almindelig — eskimoiske, privative Affix: ípoq. Agdluitsoq bliver efter dette, korrekt den »Ikke-Fattige«. Omdannelsen af sidste Stavelses »t-soq« til »t-sûp« er Genitiv. Tilføielsen »pâ« betyder Munding eller Indløb til. Hele Navne Agdluitsup-Pâ bliver saaledes: Indløbet til de Ikke Fattige: altsaa de *Velhavende.*

Denne Tydning slaaer for saavidt ogsaa rigtigt til som vedkommende Udsted til Kolonien, er et af dennes mest indbringende, og har fra allerlængst tilbage i Vestgrønlands Historie, blandt selve de Indfødte altid været udpeget som et Velstandssted.

Allersenest har jeg udspurgt en Grønlænderinde om:

hvad man nu fortiden ménte om Ordets Oprindelse: Svaret lød: Nogle sige, at det er efter en lille Hedningegrav, der ligger et Sted indad Indlandet til. Dette siger nu intet som helst, hvis der da ikke stikker noget der bagved som Konen lod uberørt. Andre — sagde hun — ménte, at det kom af »agdluaq« det allerede ovennævnede Aandehul i Isen, hvorom alle oprindelige Gisninger dreie sig, men somsagt, alligevel aldrig helt godkjendes. Jeg spurgte om der da var mange saadanne dersteds. »taimâsimarvoq« (det forholder sig formodentlig saaledes) — svarede hun. »Men — sagde saa jeg —« naar det skal svare til Navnet »Agdluitsoq« saa skal der jo netop ingen saadanne være! »itsoq« af »ipoq« betyder jo nemlig, netop: det som er sit Kjendemærke berøvet. — Jeg mener altsaa: at disse Udlægninger vare for haltende til at tillægge noget Værd — hvad der saa end maa kunde være at indvende til Rigtigheden af min egen, der ogsaa kun her er fremsat som et Fingerpeg.

A II.

Akilineq er det, ved den forstærkende Affix »neq«, forlængede Ord »Akia«, og betyder som saa: det, vis á vis Ens eget Bosted — *fjernest* beliggende Land (NB. skilt fra dette ved et Vand) medens »Akia« alene, blot betyder ethvert modsat beliggende Land, tvers over et Vand. Akilineq bliver da, f. Ex. *Amerika* (i Forhold til Asiaten) ligesom *Asien* bliver det i Forhold til Amerikaneren, *Grønland* til Labrador, og omvendt. Hos Vestgrønlænderne, der have sagnlige Erindringer om Baadsfarter over større Havstrækninger, har da ogsaa *Labrador*, tilligemed Amerikas Østkyst videre nord efter, faaet Hævd som dette deres

halvt historiske, halvt mythiske »Akilineq«, hvortil, hos alle Eskimoer, Mindet om Forfædrene knytter sig i dunkle Billeder, baade om fabelagtige Dyr og ditto Mennesker, hvilke nu tildags formenes kun at kunne overvindes af Samfundets »nakuarssuit ɔ: Stærke Mænd«; eller af overnaturligt begavede Mennesker. Under Fastholden af Akilineqs mere concrete eller stednavnlige Betydning som vort *virkelige Labrador* — gjør Hansêrak (see Texten Pg. 15) den kritiske Bemærkning: at siden Østlændingene ogsaa have Kjendskab til Akilineq, maa deres Forfædre sikkert engang tilbage i Tiden, have beboet Vestkysten, og først senere være dragne rundt til Østkysten. Og Konclusionen er vist rigtig nok, især vel, hvis man specielt lader den gælde Østgrønlands Søndre Folkegruppe. Der synes nemlig at foreligge visse vægtige Grunde for at Angmagssalik'erne oprindelig maa kunne have udgjort ganske særegne Eskimo-Stammer, som da sandsynligviis maa være indvandrede til deres nuværende Bosteder direkte nordfra, ɔ: fra *Smithsundets* Amerikaside, først tvers- og saa, sydover, ned rundt Grønlands Nordspids. Hvorledes skulde ellers disse Folk kunne have bevaret deres høist aparte Stammenavn »tât« (= Mennesker) saa uantastet eller ubekjendt for hele Vestgrønlands Befolkning som det i Sandhed var, lige indtil det for første Gang tilførtes os af *Holms* Konebaadsexpedition efter dennes Overvintring ved Angmagssalik.

Akia — det ovenomtalte Rodord til Akilineq, der som sagt betyder: det som er »*meest* Akia« ɔ: os fjernest af alt omgivende Land bag det Vand eller Hav der skiller os — findes hos et Par N. Amerikanske Indianerstammer opgivet som »Jord« (formentlig i Førstand af »Verden«);

og endvidere har jeg, hos visse Polynesiere, mærket mig det som Betegnelse for »Underverdenen«, hvilket bliver meget betydende i Sammenlignings-Forholdet med det grønlandske eller eskimoiske »Akia«, da jo nemlig »*Underverdenen*« hos alle disse *Naturfolk* netop tænktes som det, vis á vis den synlige Verden beliggende og, just, ved det mellemliggende Hav *fraskilte Land* — aldeles som, hos os, den ene Verdensdeels Beliggenhedsforhold til den anden. Der er neppe Tvivl om, at det grønlandsk-eskimoiske, til Akilineq udvidede Akias Anvendelse paa vor Verdens adskilte Hoved-Landmasser — kun kan have hiin interessante, Oprindelse.

A III.

Angákut (plur: af angákoq) vare Folkets Viismænd, Aandemanere og Sandsigere — kortsagt dets Trøstermænd i al baade legemlig og aandelig Nød. At de senere gradeviis ere sunkne ned til blot bedrageriske Jonglører, maa vel ligefrem kunne tilskrives den gamle Tidsaands Forfald. Hvordan nu end dette forholder sig, viser dog Hansêraks Dagbog ligesom Østkystberetningerne overhovedet, — med hvilken vidunderlig Troesstyrke Østgrønlands Hedningebefolkning endnu hænger ved sine angákut; og dette blandt andet, og hovedsagelig derfor: at disse formaae at skaffe dem deres, af ilisîtssut eller de »*onde Hexe*« frastjaalne »Sjæle«, tilbage igjen. (om Sjælerov see App. under tarningêrneq).

Det vil saaledes forstaaes hvor magtpaaliggende det bør være, at skælne skarpere imellem Benævnelserne angákut og ilisîtssut end der tidligere er bleven gjort

i Reisebeskrivelser fra Grønland: de To ere jo hinandens afgjorte Modstykker. Muligviis ere angákut engang tilbage i Tiden — maaske som Bærere af mere rensede Religionsbegreber — ligefrem optraadte som en ældre Religions — som ilisîtssuts Bekæmpere[1])? —

Angákoq som *Ord*, har hidtil ikke været forsøgt forklaret ɔ: sprogligt opløst; og kan neppe heller analyseres gjennem selve den grønlandske Dialekt af Eskimosproget. I sin Heelhed er jeg hidtil heller ikke stødt paa Ordet i noget Glossarium fra Eskimoer udenfor Grønland, men Sammenhængen synes mig, efter de Rødder, hvoraf Heelordet bestaaer, dog indlysende nok. Dets første Deel »angá« (dog uden Accent over det andet »a« saaledes som den nuværende grønlandske Udtale af angákok byder), er et over vide Strækninger af *Asien* forekommende Rodord, altid af *noget*, men som oftest af *meget* aandeligt Indhold, selv i de Sammensætninger, hvor det ikke absolut skal udtrykke selve »Aanden« saaledes som Tilfældet f. Ex. er hos *Korrækerne*, i hvis Ordlister man udtrykkelig finder det givet som »Aand«. Fra dette eskimoagtige Kystfolk, vis á vis Aleuterne, mener jeg at Ordet angákoq deelviis maa stamme; og hvad Stavelsen »koq« angaaer, antager jeg, at den er det »kux« (udtales »kuch«), hvilket man i flere af de ældre Ordlister vil finde oversat baade ved »Herre«, »Lærer« og »Tjener«. Jeg er stødt paa dette Ord hos de saakaldte »Tungaser« i Alaska — en Folkestamme, som af nogle Forfattere nævnes som Indianere, men af andre

---

[1]) Dette Spørgsmaal synes ikke at skulle høre til de vanskeligste at løse hvis man kun forstaaer at benytte det endnu, desværre, altfor spredte Materiale.

igjen som afgjorte Eskimoer — altsaa vel et Blandingsfolk. (Fordi nu »kuch« findes her, eller jeg selv kun har truffen det her, er det jo ikke udelukket, at det ogsaa kan findes hos selve Korrækerne — jeg kan kun ikke sige at jeg *veed* det). Hvad nu angaaer dets Dobbeltoversættelse som *Herre* og *Tjener* saa har dette ingen forstyrrende Indvirkning paa Stavelsens Anvendelse i det fulde grønlandske Ord: »angákoq«; thi for det første er der jo i og for sig en vis Sammenhæng imellem Lærer- og Tjenerbegrebet i Almindelighed, og saaledes særligt for angákoqs vedkommende. Denne maa jo nemlig først som Tjener, aareviis underkaste sig sine attraaede Hjælpeaanders strenge Villie inden han sluttelig som udlært, faaer disse i *sin* Magt, og saa omvendt bliver *deres* Herre. Nu træder han samtidigt i Forhold til Folket og belærer dette om Aandernes Væsen og Indflydelse over Verdens Ting og dem selv medens han dog ogsaa selv samtidig behersker det gjennem sit Ry som Aandemaner eller »overlegen Begavelse«!

A VI.

Amo. Den østgl. angákoqs Hjælpeaand »Amô« er en »lille Mand med et spidst, skaldet Hoved« — hedder det oftere i de østgrønlandske Beretninger. Hans Opholdsted er gjerne i hensmuldrende Steenrøse eller Klipper. Amô kaldes ogsaa »Amôq« og ligesaa ofte Amôrtortoq = »Den der siger »amô«, og Navnet betyder maaske saaledes blot en Eftergjøren af et vist Dyrs Stemme«. Det maatte ellers kunne stamme fra de grønlandske Verber »amôrpoq« og amuvâ = »at trække noget til sig — særlig ved gjentagne langtrukne Drag — saaledes som om Snoren gik

gjennem en Løkke (see herom grønl: Ordbog); og i saa Henseende maatte man kunne tillade sig at sætte »amô« af »amuvâ« = »han drager ham til sig« i Forbindelse med den hemmelighedsfulde Signalisering, der ogsaa nok, af og til, foregik imellem angákoq og hans tartoq eller tôrnaq, ved Hjælp af Snoreforbindelser mellem et eller andet skjult Rum under Brixen eller under Gulvets Stenfliser.

Af Dagbogens »Sanimuinaq« (see Pag. 25), der selv var en fortrinlig Bugtaler belæres man jo om at angákut, tildeels, ogsaa selv brugte at klare »Aandens« eller sin »tartoqs« Rolle. *Han* var med andre Ord: extraordinær behændig.

I en alaskisk Eskimodialekt har jeg truffen »amo« som Hunkjønsformen af det, over hele Eskimoverdenen noksom bekjendte »amaroq« (Ulv) — et Væsen i Dyreform, der netop ogsaa spiller en fremragende Rolle i angákut-Verdenen og overhovedet i det hedenske Aandslivs. Af de her givne Antydninger kan dog endnu ingen fastslaaes, og henstilles ogsaa blot som Fingerpeg.

A v.

ârrûssaq, som er ángakuts eller Aandemanernes høit eftertragtede Hjælpeaand betyder som Ord: »Lighed med et Ærme«, — her et Kajakmands Halværme af Vandskind — med Snørebaand baade foroven og forneden, hvormed Manden under sit daglige Sømandsliv befæster Ærmet omkring sin Albue og sit Haandled. Som mythologisk Foreteelse sigter Gjenstanden eller »Dyret« (oprindelig vistnok en »tupilak«) til et Væsen som siges at leve — helst

i »udtørrede Søer«, hvilke Søer nemlig altid spille en væsentlig Rolle i angákuts eller Aandemanernes Træinerings Historie. Der siges saaledes, blandt andet, at Uddannelsen til Aandeseer foregaaer langt hurtigere hér end f. Ex. i Huler eller mellem hensmuldrende Klippeblokke. (Med »Aandeseer« forstaaes i herværende Tilfælde: Sandsens Opladelse for — *den* bestemte Aand, man hèr gaaer ud paa at søge). —

I *Vest*grønlands Hedningetid var et Kajakmands Halværme, særlig naar det var gammelt og kasseret, og allerhelst opsamlet fra Møddingen, et særligt yndet Redskab i Hexenes Tjeneste — særlig naar man vilde lave tupilak — Hævneren. (*Poul Egede* fortæller saaledes et Sted i sine Beretninger følgende:

»En ækel gammel Kvinde stod ved Stranden med et Halværme — fyldt med Haar, Negler, Græs og Mos, hvilket hun mumlede noget over. Da nogle Børn kom derhen og bleve vaer, at Ærmet begyndte at »krybe«, bleve de bange, og flyede af Forskrækkelse, og skjulte sig for Hexen. Strax som hun troede dem borte, sagde hun til Ærmet: »Drag ud tilsøes og bliv en Tupilak; og Spøgelset sprang strax i Vandet — hvor den, efter sigende var heldigt kommen over *den*, hvem den var tiltænkt at skulle ihjelskræmme.« ârrûssaqs Vestgrønlandske Navn synes at have været ârakoq, hvad der har Sandsynligheden stærkt for sig, derved at dette Ords Betydning kun er en Variant paa det østgrønlandske ârrûssaq hvilket, somsagt, slet og ret betyder »Halværme Lighed«, medens ârâkoq betyder: et gammelt »kasseret Halværme«. Et saadan udstoppet, og i begge Ender tilsnøret Halværme, vil ligne en buttet Pølse. Ogsaa et i Havet levende Dyr, som oftere tjener angákut

som Fetisch, og i Oversættelser (jeg kan ikke huske selve det grønl. Ord) nævnes som »Børsteormen« — har samme Form ɔ: gives af indfødte Tegnere, samme Form.

Der finder muligviis en sagnlig Sammensmeltning Sted mellem et virkeligt Hav- eller Sumpdyr (maaske et Amphibium) og det Hævnredskab, som Hexene tildannede sig af de ovenomtalte Uhumskheder, og derpaa stoppede i det skidne Ærme og henlagde til Forraadnelse saa det sluttelig »krøb» af Maddiker. (I denne sidste Omstændighed indeholdes maaske, Phenomenet: en tupilaks Levendegjørelse). (Videre om tupilak see under »T«). ârrussaq var sikkert fra først af en »tupilak«; men en saadan kan ogsaa godt tjene en angákoq som *Hjælpeaand.*

A vi.

Amaut. Saaledes kaldes den Skindpose — eller bedre — »Udvidelsen« bagud, af Kvindernes Skindpels, hvori disse bære deres Spædbørn lige fra Fødslen af, for at lade dem nyde godt af deres egen Krops-Varme; derfor er det ogsaa noget vildledende at kalde Pelsen Pose i almindelig Forstand, thi dette er netop det fine eller karakteristiske for amaut'en: at den ikke skiller Moder og Barn ad. Dette hensigtmæssige Klædningsstykke, i hvilket Bæreren af Barnet kan beskjæftige sig med hvilkesomhelst Sysler uden samtidigt at overlade Barnet til det selv eller til Andres mindre paalidelige Pleie — var oprindeligt en dobbelt Skindpels af Bjørn, Sæl, Ren eller hvad som helst, yderst; og Ren, Ræv, Hare eller Fuglehamme, inderst, med det laadne indad til Bærerens Krop. Nutildags sees amaut'en desværre ofte kun enkeltskinds f. Ex. af Rensdyr med Haarene indad og den hvide Narv udad — undertiden dog med et Betræk af

Bomuldstøi fra Koloniernes Boutik. Dens Form og Ornementering er ofte nok beskrevne — (man kan baade sige tilstrækkeligt og utilstrækkeligt, thi det er ikke saa let gjort). Men vore Museer eie jo ikke faa ægte Modeller. —

Hvad betyder Ordet? Hvorfra kan det stamme? Endnu tør idetmindste, Undertegnede selv, intet fastslaae, men troer at turde henvise til to lige rimelige Kilder: Hos Eskimoerne kaldes Die »amma«. Saaledes har jeg fundet det i Ordlister udenfor Grønland. Forøvrigt findes det ogsaa i selve Grønland, men mest i fordoblet Endestavelse, og ligeledes med endnu andre Tilføielser, saasom f. Ex. »kuluk«, — hvad der alt stammer fra den moderlige Leeg med Barnet i det hun ammer det.

Den i »amaut« forekommende Stavelse »ut«, vide vi, betyder *Redskab* eller *Middel.* Nu — »amma« = Die — »ut« = Redskab! Forstaaelsen ligger nær — særligt dog naar man veed: hvorledes den eskimoiske Diegivning, deelviis, gaaer for sig: Naar Barnet er ganske spædt, kan Moderen, der, da, endnu har Plads nok til at inddrage sine egne Arme i det vide Rum indenfor Pelsen, trække den Smaa fra Ryggen af, under sin Arm, frem foran sit Bryst og lægge den til dèr uden at der kommer den mindste Trækvind til den. Naar Barnet derimod er voxet til, saa den staaer paa egne Been bag hendes Ryg og rækker ud over hendes Skulder, rækker Ekimokvinden, hvis Bryst er langt — det »amâmakuluk« den Vei. (See Meddelelser X Sagnet om »Uiariaq«). Det er altsaa ubetinget korrekt, fra dette Udgangspunkt, at kalde Bæresækken »amma-ut« (sammentrukken: amaut). Men saa møder man et konkurerende Ord i det besynderlige Verbum »amardu« (gives med lidt forskjællige Endelser), hvilket oversættes ved: »at

bære paa Ryg«. Dette Ord findes ikke eller — er jeg idetmindste ikke selv stødt paa i nogen, exprès for eskimoisk given Ordliste, men vel i saadanne, hvor der fandtes absolute Eskimoord optagne blandt de andre vedkommende — altsaa Ordlister, der tydede paa Sprogblanding af indbyrdes Nabostammer, hvilket jo, desværre indtil Forvirring, er umiskjendeligt ved de østasiatiske Havkyster, og ikke mindst omkring *Behringstrædet*. At der nu er en Forbindelse mellem »amma«, »amaut«, og det Ord »armard...?«, der betyder at »bære paa Ryggen«, kan man jo ikke betvivle, selv om man ikke har Maaden klar.

Paa grl. eskimoisk kaldes forøvrigt det — overhovedet at bære Nogen paa Ryggen, selv *udenfor* amaut'en, ogsaa »amarpâ«. Man kunde maaske herfra slutte, at der oprindeligt har kunnet existere, hos forskjællige Omgangsfolk to, af hinanden aldeles uafhængige Ord, saasom paa den ene Side: »amma« = Diegivning, og paa den anden amard... = Bæring paa Ryg, hvilke, paa Grund af deelviis Nærmelse af Indholdsbegrebet — efterhaanden, idet mindste hos det ene af dem (her Eskimoerne) kunne være gaaet over i blot det ene Hovedbegreb: at »bære paa Ryggen«; med Tilsidesættelsen af den anden af de oqrindelige Indholdsdele, nemlig amma = Dien. Thi, ihvorvel Begrebet »Die«, somsagt, i Grønland endnu betegnes ved »amâma«, saa slutter dog i Hverdagsanvendelsen af Udtrykkene »amârpoq« og »amaut«, Tanken sig énsidigt til Forestillingen om: at bære paa Ryggen.

B 1.

Baliere eller »baliare« var fordum de danske Kolonisters enstemmige Udtryk for alle hedenske Festlig-

heder ved Trommen. »Baliere« er et vanskeligt Ord at indlade sig med, endog blot i Henseende til en sikker Afgjørelse om det er europæisk eller grønlandsk. Fra det sidste Sprogs nuværende Niveau at dømme, vil jo Enhver let kunne sige, at det *ikke* er grønlandsk, men det er derfor dog ikke sagt at det ikke, engang, kunde være indført af Eskimoer. Paa Forespørgsel hos forskjællige Autoriteter, hvem denne Mulighed dog ligger ganske fjern, og som saaledes gaae ud fra, at Ordet er indført ved Europæerne i Landet — henvises gjerne til »Bal« — »Balade« — »Balata« osv. Dette *er* jo muligt; jeg troer det dog ikke selv, men anseer paa den anden Side, ikke min egen Forestilling om Ordet moden nok til Fremstilling.

I i.

Iversorneq betegner »Paasyngning« af hverandre i »*Kappeduetter*«, »*Nidviser*«, »*Spottesange*« eller »*Stridssange;*« (jeg nævner med Villie de forskjællige Udtryk, som af europæiske Forfattere bruges iflæng om denne samme Gjenstand da hermed saa engang for alle er sagt: at alle disse Udtryk have en og samme Betydning). Disse *Viser* paastaaes gjerne at være fri Improvisation. Som oftest ere de af saa satirisk og brutal Natur, at de Indfødte ligefrem nævne dem ved et Ord som betyder »ætsende«. Dette lyder kímiklik. Undertiden udgjøre Viserne et Opgjør mellem Individer, men gælde ogsaa ofte Afgjørelsen af Samfundsspørgsmaal, enten blot heelt hjemlige, men undertiden ogsaa mellem skilte Nabopladser. I sidste Tilfælde sendes der da Talsmænd til det Sted, hvor Stridspunktet (eller Stridspunkterne) skal afgjøres, saafremt da ikke hele

Pladsen udvandrer derhen som til kostelige Markedsløier. I Virkeligheden representere disse Sammenkomster da »Eskimoisk Rettergang« — hvad der jo før ofte er bleven forklaret. Ofte afholdtes disse Sammenkomster i selve Husene, men ligesaa ofte — især vel naar de Tilreisendes Antal blev for overvældende — i Pladsens gaqsse, en stor, gjerne aflang Bygning i Lighed med de almindelige Hytter, af opmurede Steen og Græstørv, — kun uden Vinduer, og ofte med en extra Tilgang under Gulvet. — Ordet »iversorneq« er det samme for Østgrønland som »ivngerneq« for Vestgrønland. Det er ialfald samme Ordrod og dannet over Verbet »iverpâ«. (Ordret efter Kleinschmidts grønl: Ordbog betyder dette Verbum: »at gaae noget efter i alle dets Bøininger og Kroge«. Vi omsætte det her blot til: »at gaae En ordentlig efter i Sømmene«, for derpaa, at: »plukke en Høne med ham«, hvilket jo netop er det man tilgavns gjør her under Udøvelsen af de »ætsende «Spotteviser, til Trommens Akkompagnement, hvor det somsagt kommer an paa: videst mulig Latterliggjørelse af den Anklagede. Hans Mund spiles op med store Træpløgge, der anbringes baade paa kryds og tværs saa han, trods al Fristelse til at forsvare sig imod al den Haan, der slynges imod ham, befinder sig aldeles afmægtig dertil. (Men *hans* Gjengældelsens Time kommer saa siden engang). Det var sjeldent at disse Viser, i gamle Dage, løb af uden Tab af Menneskeliv, idet Vildskaben ikke sjældent udartede til Bersærkergang (see selve »Dagbogen«, »Komm: Holms Værker«, samt »Eventyr og Sagn«. H. Rink). —

Medens nu Ordformerne »iversorneq« og »ivngerneq« nærmest maa ansees som Betegnelser for selve Systemet, Methoden og selve Proceduren, vil Ordet ivnge-

rutit, et Ord, som hører ind under herværende Kategori, være Udtrykket for de, under Handlingen anvendte Viser og Gloser. (*Mærk* Endelsen »utit« (plur: af »ut«) som det, under selve Dagbogstextens Ordforekomster, ofte forklarede Affix, hvilket, baade ligefremt og billedligt, betyder »Redskab eller Middel, hvormed man udfører eller foretager noget«.

I II.

Ingnerssuit betyder lige efter Ordet: »de mange eller de store *Ildsluer*« af »ingneq« = Ild, og er efter Bemærkelsen et Fabelfolk, som lever i Kløfterne bag Strandkanten. Navnet af »Ildsluemennesker« sigter dog ingenlunde til disse Underjordiskes Ydre, der skal være almindelig menneskeligt, saalidt som til deres nuværende Bosted indenfor Klipperne, hvilket tvertimod, skildres som selve Grønlændernes eget Land — kun endnu smukkere. Hvad det derimod, ifølge deres egne Sagn sigter til, er deres Tilblivelsesmaade, hvilken ved Angmagssalik fortælles paa følgende Maade: »ingnerssuit« vare først almindelige Jordboere, men som, da Jorden engang gik istykker — faldt ned i de brændende Kløfter som Jorden slog (see nærmere selve Dagbogen). Skulde der mon i herværende fremglimte en Reminiscence om »at begrave Liig i Kratere af saavel slukte som uslukte Vulkaner«, hvilket jo er brugt af mange amerikanske Naturfolk? Ogsaa Tanken om den Bibelske Ildregn over Sodoma og Gomorrha vil paatrænge sig En — ialfald som et Kuriosum — særlig paa Grund af den Omstændighed, at Jordens Børn — for at faae Adgang til »ingnerssuits« Land (der jo tildeels staaer i et forjættet Skær) — ikke tør vise

Nysgjerrighed eller see sig tilbage over Skuldren fra den Tid af, at man begynder at nærme sig Stedet, og Klippen vil til at aabne sig for den Reisende som vil derind; thi er man — som *Loths* Hustru — ulydig mod Buddet — lukker sig strax den aabnede Klippeskrænt, saa det skjønne Land forsvinder, medens Baadstævnen knækker mod Skæret eller Skrænten og tildeels dræber de Nysgjærrige (see Eventyr & Sagn, H. Rink). Men hvorfor ikke blive ved de Indfødtes egen Hentydning til en eller anden Natur Revolution? Her endnu blot et Par Bemærkninger om »ingnerssuits« Betydning for Menneskelivet: Der gives for det første to Slags af dem: menneskevenlige og menneskefjendske, af hvilke de første skulde bo øverst og de Sidste nederst, i Strandkanten, og heraf henholdsviis kaldes Qutdlît og Atdlît. De »Nedre« siges at afskære deres Fanges — den jordiske Kajakmands Næse saasnart som de have faaet ham i deres Vold, medens de ogsaa selv synes at være et Samfund af »Næseløse« — hvad ialfald ogsaa en Grønlændertegning i mit eget Eie tilfulde bekræfter. De »Øvre« eller Qutdlît ere derimod druknende Kajakmænds usynlige Beskyttere og Læger, og eie Trolddom nok til, blandt andet, at kunne skaffe dem deres, af de onde Nisser afskaarne Næse, paasat igjen. (Er nu dette Træk eller Moment om Næsens Afskærelse en blot og bar Erindring om tidligere Nabostammer, i andre Lande, der aabenlyst brugte at behandle deres Fjender, Krigsfanger og Slaver paa denne Maade? (see Silas Rand om Micmac-Indianerne) — eller ogsaa som lovlig hjemlet Straf for visse Forbrydelser indenfor de egne Samfund, saasom forex: *Peruanerne* overfor Landets Skjøger? (see A. Humboldt).

De »Øvre« (Qutdlît) skildres som Elskere af Reenlighed og som særlige Yndere af lyse Kajakbetræk. *De* ere ikke næseløse, men have ganske smaa Næser og — lyse Øine. Det sidste maatte jo — løseligt beseet — kunne smage lidt af en dunkel Erindring om europæisk Blodblanding (de forsvundne Nordboer?) hvis blot ikke Fænomenet: »*lyse* eller *blassede* Øine« ogsaa forekom i Beretninger fra Grønlændernes udenlandske Stammefrænder, og overhovedet hos Folk heelt udenfor Eskimoerne. I Henseende til Størrelse skildres »ingnerssuit« forskjælligt; nemlig snart som Folk af almindelig Størrelse, men oftest dog som Gnomer. Det sidste er vel det rimeligste, idet dette jo ialfald svarer til den almindelige Forestilling om Nisser og Underjordiske. I begge Tilfælde skildres de som *usynlige* for Mennesker — forex: for Kajakmanden paa Havet — saalænge som de ikke ere ham ganske nær, eller selv give sig tilkjende for ham — hvad enten som Skydsaander i Farens Stund — eller som Angribere, hvis de høre til det ondsindede Slags, der drage Manden med sig i Dybet og videre ind bag Skærene til deres lumske Hjem blandt de Næseløse. Paa »Usynligheden« grunder sig vel særlig den indgroede Forestilling: at en Kajakmand, om hvis Forsvinden, der ikke indløber nogen tydelig Beretning — gjerne ansees som *stjaalen* af »ingnerssuit« (NB. Akajînaqs Søn Sauniko) see *Dagbogen* Pg. 48.

I III.

Inugtûmassoq (plur: — ssut) er »Menneskeæder«; og inugtûmaneq: »Menneskeæderi«. Ordbestanddelene

ere: inuk = »Menneske«, torpoq = »at nyde noget«, mavoq = »have Lyst til at« (dette omdannet til massoq og massut = »den eller dem som have Lyst til at«; og endelig neq = Tilstands- eller Handlings-betegnelsen. —

Tvertimod de meest aabenbare Beviser for at Menneskeæderiet, ialfald engang, deelviis, har havt Indpas i Grønland, vedligeholdes der en mærkelig seig Modstand mod Troen herpaa hos de fleste Europæere, som have med Grønland at gjøre. Ikkedestomindre bekræfter, ikke blot baade de øst- og vestgrønlandske Sagn, Phenomenet, men ogsaa visse Tegninger, som ere fuldstændig frie Kompositioner af selve de Indfødte. Sluttelig skal man her erindre om Udtrykkene i selve Hansêraks Dagbog, eller Østlændingen Navfaliks Meddelelse om Angmagssalikbeboerne: »Deroppe — hedder det i Beretningen — fandtes der endnu flere Drabsmænd, som alene havde gjort dette for at faae *Menneskekjød* at spise.« Hvad vil man mere? At Konebaadsexpeditionen ikke selv kom til at see Rygtet bekræftet, viser naturligviis at Tilfældet ikke hører til Dagens Orden, men ikke: at Rygtet derfor skulde være falskt — en Mening, hvortil Expeditionens Chef ogsaa selv sluttede sig. — Imidlertid lader det sig af Maaden, hvorpaa Spørgsmaalet i Reglen er behandlet af selve de Indfødte, lettelig see: at de menneskeædende Stammer maa have været i Minoritet, samt, at de altid have været dybt foragtede af Hovedbefolkningen med de renere Sæder.

I IV.

Ijâkâq kaldes, i de østgrønlandske Beretninger og særligt i selve Sagnene — *Maanen* ɔ:» Maaneaanden« eller

»Maanen« personificeret, medens jeg aldrig veed at være stødt paa dette Tilnavn i noget af de vestgrønlandske Sagn, eller overhovedet paa Prent dér. Derimod husker jeg tydeligt nok hvorledes vi danske Børn i Vestgrønland, under vore Lege med Grønlænderbørnene, pleiede at spotte eller drille Maanen for dens skjæve Ansigt ved at »pege Fingre« ad den, og dertil raabe »Ijâkâq«! Jeg antager derfor, at dette Tilnavn engang kan have været ligesaa kjendt og anvendt i Vestgrønland som paa Østkysten, og vel endnu er det under selve Sagnfortællingen — hvorfra vi Børn formodentlig ogsaa maa have havt det, i hine svundne Tider. At »Ijâkâq«-Betegnelsen ikke er bleven medtaget i de skrevne og siden trykte »Sagn«, kan bero paa den tilfældige Meddeler af Maanesagnene, — paa at denne, enten uvilkaarligt eller forsætligt, kan have udeladt dem — maaske endog for: ikke selv at synes for *hedensk* i den europæiske Nedskrivers Øine. — Hvad vi Børn tænkte ved vore Drillerier og Paakaldelser af »Ijâkâq« har jeg ingen Erindring om. Maaske mene Grønlænderne i Almindelighed med denne Adresse noget saadant som: ljâkâq (Du store »Fæle«, — som engang for længe siden, først forførte Din egen Søster »Solen« — og nu endnu altid søger at forlokke Jordens Kvinder — Dig ville vi sky —). Maanen var jo nemlig Grønlænder førend den blev Himmellegeme; men steg da engang pludseligt tilveirs med sin Søster Malina eller »Solen«. Men som der fortælles derovre — baade i Øst- og Vestgrønland — tager den endnu jevnligt ned til Jorden for her at blande sig i sine fordums Landsmænds Trafik. »Ijâh« — (helst dobbelt) er den Interjection, der udtrykker Mishag med en Bismag af Spot; hvorfra jeg da slutter, at Maaneaands-Øge-Navnet Ijâkâq

maatte kunne stamme herfra. Den naturlige Maane kaldes baade i Øst- og Vestgrønland: Qaumaq = den Lysende; og ved *Behringsstrædet* »igalâq« = Vindue og »iralikataq« — det store (?) Vindue eller Speil — (begge for Grønlands Dialekten, let fattelige Udtryk). (Som Interjection maa »ijâh« ikke forvexles med det spærrede »îh—âh«, hvilket hurtigt udtalt kan lyde ligesaa. Det sidste udtrykker en Blanding af Forundring og Beundring (see Pg. 34 Expeditionens Ankomst til Angmagssalik).

Iv.

Ilisîtsut (plur: af ilisîtsoq gjengives af alle Forfattere over Grønland slet og ret ved »Hexe«. At disse endnu spille en stor Rolle blandt de østgrønlandske Hedninge viser noksom Hansêraks Dagbog. Saavel mandlige som kvindelige Hexe ere endnu fuldt hjemme i Fabrikationen af det værste af alle, ved Trolddom dræbende Midler, nemlig — Skræmselet »tupilak« (see App. under T.) Ilisîtsuts Opgave bestaaer overhovedet i, at udstudere alt hvad som maa kunne frembringe onde Virkninger og Indflydelser, af hvilke de da selvfølgelig betjene sig i onde hævngjerrige Øiemed, medens angákuts Særbegavelse, der faaer sit Udslag gjennem »tôrnineq« eller Paakaldelsen af sine Hjælpeaander vistnok altid — idetmindste oprindeligt — har havt til Hensigt at fremme gode Øiemed; saasom skaffe Fangst, kurere Syge, m. m. —

S. Kleinschmidt udleder ilisîtsoq (Hex) og ilisîpoq (hexer) fra Ordstammen ilivoq, med den underlige Oversættelse: »bærer sig ad med det« — og videre: »gjør ved ham«, hvorunder jo forresten Indbegrebet »Forhexelse« nok lader sig realisere; og i Handlingen ilisîneq ligger aldeles

utvetydigt Forestillingen om Magtstjæling. Det er derfor vistnok korrekt at henvise til det under samme Ordstamme, »ilivoq«, forekommende Substantiv »iluseq«, som betyder Nogens Beskaffenhed, Væsen eller Natur; (selv om Spørgsmaalet, fra et sprogvidenskabeligt Standpunkt, i Øieblikket involverer Vanskeligheder). Af iluseq kan afledes »ilusêrpoq»: mister sit vante Væsen, — sit Humør; og »ilusêrpâ«: faaer en Anden til at miste sit; saaledes som f. Ex. »Hexene (ilisîtsut) faaer det til, ved »Besættelsen« af deres Offre. (Her har man Udtrykkene »bærer sig ad med« og »gjør ved ham«, tydeligt nok illustrerede. — »Ilisîtsoq« i Betydning af »Hex« er at spore idetmindste *saa* langt tilbage i Eskimoernes Verden som hos Stammerne omkring Mackenziefloden i N. V. Amerika, hvor Missionær *Petitot* netop oversætter Verbet »ilisîpoq« ved det til Situationen ubetinget bedst svarende Udtryk: »dompter« just det at magtstjæle En hans Væsen, Personlighed, Viden og Villie. —

Q I.

Qanganitsat — Itsarnitsat — Qavangarnitsat — Qavdlunâtsiait. Qanganitsat = »dem fra Fordum« eller korrekt: »dem fra *Hvornaar;* af »qanga« = hvornaar (NB. tilbage i Tiden). Betegnelsen gælder »Nordboerne« eller den omkring Aar 1000, fra Island indvandrede Vikingebefolkning, der efter at have levet Aarhundreder, i Landet, omsider tilintetgjordes ved de, nordfra nedtrængende, vilde Eskimoer. Den anden Benævnelse af Vikingebefolkningen itsarnitsat af »itsaq« = »for en uendelig Aarrække tilbage«, slutter sig jo af Betydning aldeles til ovenstaaende.

Men saa er der endnu qavángarnitsat = dem dernede i Syd« (af Grønland) eller maaske bedre: »dem, der kom herind i Landet sydfra«, qava er »Syd«, qavánga er »syd fra«; fra Havet i Syd.

En endnu fremragende Benævnelse for »Nordboerne« — vel endog den almindeligste — er »qavdlunâtsiait« eller »dem, der ere liig Europæerne«; maaske oprindeligt »liig *Jer Europæere* — Jer den nu her i Landet indkomne Slægt af Fremmede«. Dette maaske, som Svar paa *Egedernes* og deres Ledsageres Spørgsmaal angaaende den, ved deres Ankomst til Grønland sporløst forsvundne Vikingebefolkning — forexempel angaaende: disses Udseende eller hvad de, Eskimoerne, nu vilde kalde dem? qavdlunâtsiait ɔ: Ligheder med Jer selv« kan saa Svaret have lydt. De her givne forskjællige Benævnelser tør alle gradeviis være fremkomne i Dagbogen, og hvis ikke, sees ialfald hér de samtlige Udtryk givne under et.

Q II.

Qivítut (plur: af qivítoq kaldes: *Mennesker,* som i Hemmelighed forlade Samfundet for at leve som Eremiter i Fjeldensomheden. Heraf: Europæernes almindelige (men feilagtige) Oversættelse af det grønlandske Ord, til »*Fjeldgjængere*«. Disse frygtes af deres Landsmænd som Afsindige, og voxe i disses Indbildning endog senere, jo længere de have været forsvundne, eller jo ældre Sagnet bliver — til ligefremme Spøgelser og overnaturlige Væsner. Det er netop disse Forestillinger, især Tanken om »Sindsforvirring«, der ligger tilgrund for selve de Indfødtes Betegnelse af Tilstanden; idet qivítoq (af »qivípoq«) slet ikke betyder: »En, som

er gaaet tilfjælds«, men »En, som ikke er Herre over sit Sind«; (man finder Ordet, med denne Betydning, baade hos Missionærerne *Erdman* og *Warmow* for Labrador, samt hos *Petitot* for Mackenzie-Distriktets Eskimoer i Nordvest-Amerika). I selve Grønland bruges Udtrykket endnu i daglig Tale om Smaabørns Ustyrlighed eller »Gjøren sig udtilbeens« (see ogsaa herom: Grønl. Ordbog — S. Kl.). Det var Vrede, eller Skam over tilføiede Fornærmelser — ofte af den allerubetydeligste Natur (idetmindste i vore Øine), der drev Folk til Fjeldgængeri: En Pige blev saaledes, engang i gamle Dage, »qivítoq« fordi hun var kommen til at knække sin Søsters kostbare Beensynaal. (*NB.* En saadan Synaal havde jo rigtignok paa Grund af dens uhyre vanskelige Fabrikation med Datidens elendige Steenredskaber, mere Værd end Hundrede af Nutidens — ɔ: vore almindelige Synaale, hvortil de fleste Eskimoer jo nu have Adgang gjennem europæisk Tuskhandel). Vedkommende Flygtning drog langt ind i Landet, hedder det, hvor hun mødte en Indianer, der havde havt en lignende Skæbne, og derfor venligt tog sig af Pigen. — I Samlingen »Esk. Eventyr og Sagn« findes mange Fortællinger om Emnet »qivíneq = det: at forlade sit Samfund i Fortvivlelse. »*Fjeldgængeri*« pletter et Navn. Hertil sigter ogsaa synligt den i Dagbogen, Pg. 13, forekommende Bemærkning af Oqaluartâq eller »Vor ny Fortæller«: at dem af Arten *han* havde hørt Tale om — *ikke* hørte til i hans Kvaterer eller blandt *hans* Folk eller Frænder.

Q III.

Qilarigssarneq. Disse »Midler« eller »Forudsigelse ved Hjælp af Hovedsnerring« kalder Hansêrak paa østgrønlandsk

»qilarigssarneq« medens det samme, i Vestgrønland, hvor det herværende Udtryk ogsaa nok er kjendt, dog som oftest nævnes ved »nerfalaneq« (efter den liggende Stilling, hvor under denne Art Sandsigere virke): »nerfalavoq betyder nemlig: han ligger udstrakt paa Ryggen, medens »qilavoq« blot slet og ret betegner Handlingen: at fremmane Syner. I Ordbogen findes »qilarigssarneq« oversat ved det altid parate, elastiske, Udtryk: »hexer«. Modsætningen til Methoden: »Clairvoyance«, er at spaae ved Tilkaldelse af »Aander«, hvilket kaldes »tôrnineq« efter »tôrnaq = Hjælpeaand.

Q VI.

Qagsse betyder ligesaameget: en af høiere Fjelde indrammet Dal eller Bugt — som det betyder det grønlandske og overhovedet eskimoiske, »Offentlige Forsamlingshus«, — hvilken sidste Bemærkelse netop er opstaaet paa Grund af dette Huus's Lighed med den førstnævnede; thi i Forsamlingshuset sad Folk nemlig gjerne Række bag Række, halvt amptitheatralsk, og saa tæt stuvede paa hverandre, men regelmæssigt (hvad en Tegning i mit Eie tydeligt beviser), og hvorved Forsamlingen da, ligerviis Bjergene omkring Dalen, kom til at danne en Muur eller Indhegning omkring Gulvets Centrum eller den Deel, hvor de Scener foregik, for hvis Skyld man var kommen sammen — hvad enten til Trommedands eller Trommesang (tivfaserneq eller iverssorneq), hvilke Forlystelses-Arter forresten jo fordetmeste hørte sammen. (Qagsse har i plur: qaqssit). Disses Tilstedeværelse og Størrelse var jo afhængig af en Eskimoplads's Størrelse ɔ: Folkemængde og dette kan

muligviis være Grunden til, at man slet ikke hører tale om dem hos Hansêrak: thi »Tassiussârssuk« i Angmagssalik Fjorden, eller den, med den overvintrende Konebaadsexpedition direkte forbundne Huusplads, var jo kun svagt befolket. Alligevel kan det ikke andet end forbause, at Spørgsmaalet i sin Abstraction, og for de mange andre Nabopladsers Vedkommende, aldrig er kommen paa Tale hos Hansêrak. Hvad angaaer det i Grønland saa ofte hørte Stednavn Qagssimiut (blandt hvilke det i Texten nævnede store Handelssted under *Julianehaab*) saa kan dette ligesaa gjerne udledes fra den ene som den anden af Stammeordets Betydninger; — i Tilfælde af »Forsamlingshuset« bliver Qagssimiut, altsaa: »Beboerne af Stedet, hvor der staaer eller engang stod et »Forsamlingshuus«, hvoraf der maaske endnu spores Ruiner. Den Ene af de 2 Kirkeruiner, fra Vikingetiden, i *Julianehaabs* Distrikt, kaldes siden umindelige Tider »Qagssiârssuk«. Hvem har givet den dette Navn? Jeg antager, at de indvandrende, vilde Eskimoer ved det første Kig paa Egnen, og ved at mærke sig *Kirkers* og *Klostres* afvigende Udseende og Størrelse, fra Nordboernes almindelige Huse — strax, i Undren, have sammenlignet disse med deres egne Forsamlingshuse (qaqssit), der ligeledes togo sig store og mægtige ud ved Siden af deres meget mindre Beboelseshuse. Men un var jo desforuden Europæernes qaqssit meget forskjællige fra disse deres egne, og altsaa: »ârssuk« eller »besynderlige«. Hele Ordet Qaqssiârssuk bliver da: det »aparte Forsamlingshuus« = saadan et som var høist forskjælligt fra Eskimoernes. — Saaledes vil ialfald Ordet *kunne* analyseres.

Imidlertid skyldes det at tilføie: at neppe nogen nu-

levende Indfødt selv vilde give, eller vilde kunne give, denne Fortolkning. Han vilde udentvivl altid udlede Stednavnet Qaqssiârssuk saavel som det meget mere almindelige Qagssimiut slet og ret fra Ordet »qaqsse's« Betydning af: indelukket indsølignende Bugt — altsaa efter Lokaliteten, hvorved Beboelsesstedet er beliggende; hvad der, som Regel, vel ogsaa vil være det antageligste.

K I.

Katíssutaínait kímiaqangitsut. Den, til vedkommende Sted i Texten (Pg. 66) svarende Selskabelighed af herværende Benævnelse, representerer, i Modsætning til den i App: under »iversornerit« eller »Rettergangs-Ceremonier« behandlede — kun: »Blot hvad der skal være til Lyst«; (ordret betyder Titlen nemlig »Forsamlinger uden Braad eller Bitterhed uden kímik«). Her gaaer det da særligt ud paa at parodiere alt, hvad der kan være Spasmagere paafaldende ved Personer ogInstitutioner — hvis man da vil bruge saa stort et Ord; endog selve de ovennævnede Rettergangsscener, der jo oprindeligt vakte en heel anden Slags Opsigt — maa holde for, under disse Løier. Texten viser udtrykkeligt hvorledes Aktøren havde smykket sig med de Træplægge, der bruges under de virkelige eller alvorlige Paasyngnings- eller Rettergangs-Sammenkomster. »mitârneq« betyder alslags »Aben« og gjøren Grimacer (hvortil kommer den bizarre Udklædning). »uvâjarneq« er sikkert ikke andet end det: »at raabe« »uâh« eller »uvâh«, hvilket som Omqvæd til en Text, kan slutte sig saavel til Alvor som til Spøg idet dets Indhold hovedsagelig indeholder nogen *Spot.*

I et Værk over en af Sydhavets østligere Øer »Te

Pito te Whenua — Robert Thompson — gjenfinder man disse Selskabsløier og Dandse lige fra Overbindingen af det sværtede Ansigt til en anden Selskabs Formalitet, som findes omtalt et andet Sted i Hansêraks Dagbog, nemlig den: at det gjerne er en »Gammel Kvinde«; og en »Lille Pige«, der træde ud paa Gulvet sammen for at figurere i Dandsen. —

At finde saadanne Skikke, (hvilke dog kun kan regnes til senere udviklede, eller *uoprindelige*) — fælleds for Sydhavs- og Nordpolsfolk, maa vel kunne vække egne Tanker med Hensyn til Eskimoens Urhjem. —

N I.

»Nigeq« betegner en Vind hvis Hovedretning er saadan, at man har den *imod* sig naar man reiser med Landets Kyst paa sin venstre Haand, hvadenten man reiser paa Øst- eller Vestkysten. »(Avangnaq« hedder derimod den Vind, man under samme Forhold har *med* sig). Nigeq vil da paa Reisen til Østkysten og langs denne, mod Nord, væsentligst være Modvind, og Avangnaq væsentligst Medvind. Man mærke sig dog: at her kun er talt om Vindens Hovedretninger i Forhold til Landets Kyst; paa Nuancerne i de øvrige forskjællige Udtryk for Vindene vil det være ørkesløst at indlade sig«. (Saavidt Pastor *Skaarup* — en fordums grønlandsk Missionær, hvis Fremstilling ikke kan udtrykkes bedre og derfor benyttes her).

Selv skal jeg blot her tilføie det interessante Faktum at »nigeq« som Vindbetegnelse, ogsaa er at finde baade hos de østasiatiske og vestamerikanske eller alaskiske Eski-

moer, i Former som »nighak«, »nigach« og lignende. Hemmeligheden ved »a« istedetfor »e« i sidste Stavelse, er jo snart opdaget: Ordets Nedskriver har simpelthen været Engelskmand; og hans »nighak« er det samme som vort eller rettere sagt, Eskimoernes »nigeq« *idet* det her er det engelske »a«s smalle Lyd, der skal gjøres gældende. —

Her skal endnu med det samme nævnes flere Vindbenævnelser som fælleds for Østasien og Østgrønland og som saaledes ogsaa tør ansees mer eller mindre bekjendte af alle, imellem disse to Yderpunkter levende Eskimoer. Den første er en Vind, der »giver stærk Sne« og som, omkring *Behringsstrædet*, kaldes »pitoraq«. Det synes som at Sne i samme Egn kaldes »pito«. Om imidlertid Sneen har Navn efter Vinden, eller Vinden efter Sneen lader man foreløbigt henstaae). Det i Grønland forekommende, tilsvarende Ord, forekommer egentlig kun i Form af Verbet pitorarpoq, som altid betegner: Pludseligheden hvormed noget kommer farende — saaledes ogsaa netop Vinden: nigeq pitoraupâtigut vil sige: Sydvesten kom pludseligt og hæftigt farende over os«. — En anden om muligt endnu interessantere Vindbetegnelse fra de samme Egne, fjernt fra Grønland, er dog, synes mig, den, der slutter sig til det Pg. 106 omhandlede mærkelige, og i Eskimo-Sagaen saa betydningsfulde Ord: Akilineq. Denne Vind hedder nemlig »Akilinersarneq«. Saameget interessantere bliver denne Vindbetegnelse derved, at den endog lyder selve den grønlandsk-eskimoiske Methode at danne lokale Vindnavne paa, nemlig ved Tilføielsen af Stavelserne »sarneq« til den Ordlyd, som iforveien har angivet Retningen, *hvorfra* Blæsten kommer (conf. assarneq og isersarneq henholdsviis = Udad- og Indad-

Fjords Vinde). Akilinersarneq nævnes altsaa paa lignende Maade den Vind, der enten kommer blæsende fra Asien mod Amerika, eller omvendt, fra Amerika mod Asien. (Begge Verdensdele danne jo et reciproct »Akilineq). De her givne Overensstemmelser mellem saa vigtige Lokalbetegnelser, i saa adskilte Egne som Østasien og Østgrønland, stadfæster, synes mig, paa det interessanteste: *Hvilke* Veie de grønlandske Eskimoers Forfædre, eller ialfald visse Stammer af disse, maa have betraadt inden deres videre Vandringer mod Nord og Øst, og giver hermed tilstrækkelig tydelige Vink om: *Hvor* langt tilbage i Rummet man, *idetmindste,* tør søge Kilderne til de grønl. Eskimoers Oprindelse, medens det dog ved Siden heraf, ogsaa er sikkret, at man kan vove sig langt sydligere i samme Hensigt.

N II.

Nordbosagnet Pg. 14 Det, Expeditionen, underveis til Angmagssalik, meddelte ubetydelige Nordbosagn om Vikingens og Østgrønlænderens Væddemaal eller Kappefærd — faaer ikke Interesse derved, at det vidner om, at der er paatruffen et Par enkelte *Nordboere* paa Østkysten, hvorom man jo forlængst har været forsikkret; men derved, at det, gjennem Omtalen af Overfartsmethoden, peger udad mod Eskimoverdenen udenfor Grønland, og endnu videre; idet Befordringsmaaden ved Hjælp af et Toug eller en Rem af stærke Dyrehuder (i Grønland den saakaldte Kobbe-Rem) nemlig ligeledes paatræffes i Beretninger om *Indianerne.* Om Zapotec-Indianerne hedder det saaledes et Sted i »Native Races of the Northern Pacific: »A stout cord of Aloe fibres is passed over the stream and fixed to

the banks at a sufficient height from the surface of the water. To this ropebridge is attached a running strap which the travellor runs round his body ctr. ctr.«. Endog i et af de Vestgrønlandske Sagn (»Aqiqssiaq« eller »Rypekyllingen«), see vi dette Udsagn illustreret; og nu var den populære Aqiqssiaq netop Halv-Indianer idet han stammede fra disse gjennem Faderen medens hans Moder var Kystpige eller Eskimo (see Esk. E. & S., H. Rink). I den østgrl. Sagnsamling (G. Holm) see Sagnet om Natateq.

S I.

Serraneq og serratit. Det første er Handlingen at »serravoq« ɔ: det at fremmumle Trylleviser til eget Gavn eller andres Skade. Det oversættes i almindelig Tale (som ogsaa i den Grl. Ordbog) ved det ikke absolut forkastelige men dog altid noget vel godtkjøbs Udtryk: »hexe«. Det andet Ord er selve Midlet, hvormed der virkes, altsaa: som »ivngerutit« forholder sig til »ivngerneq« eller »iversorneq». (App. under »I«).

»serratit« turde nærmest oversættes ved »Bønner«, Hedenske Bønner. Det ses i Dagbogen, at Hansêrak selv foreslaaer det samme, uden dog at lade forstaae hvad han nærmere tænker sig derunder. — »Bønner« kunne de kaldes, og *ere* de, forsaavidt som de tyes til i al Nød, Fare og Forlegenhed: »Eier Du ikke en lille Vise imod »Havskum«? — hedder det saaledes i et af de vestgl. Sagn? Kammeraten eiede just en saadan, og fra det Øieblik han bragte denne i Anvendelse, ophørte »Havskummet« ɔ: Bølgeslagene, at udhule og mindske den

Iisskosse, hvorpaa de skibbrudne Kajakmænd havde søgt at redde sig mod Land (see Sagnet om »Tiggaq«, Esk. E. & S., H. Rink). serraneq er forstaaeligt nok, altsaa ikke Bøn i vor Forstand — ikke som dem, der umiddelbart opsendes fra det betrængte Bryst til en bestemt fælleds Gud — og ofte blot i et Suk. De ere *Bønneformularer* (»Trylleviser«, har man, som sagt, vænnet sig til at kalde dem); men, for det første, gælde de kun for hver sin Eiermand, og raade de kun hver sin Gjenstand, ɔ: hver sit bestemte Indhold; thi eier, forex: En en »serraq« eller Tryllevise til at afværge Søgang med, som er sat af en Nordenstorm, er det derfor ikke sagt, at han kan benytte den samme mod Søgang efter en Søndenvind; og eier han forex: en mod Sneskred, kan han dog ikke bruge denne mod en piinlig Byld; og den, der eiede den ene af dem, eiede saa ialfald ikke den anden eller de andre. Det var da altsaa noget temmelig ufuldkommet — fjernt fra de Kristnes guddommelige Formular, der er tilgængelig for Alle og indeholdende alt hvad Mennesket længes og trænger for at være lykkelig.

Som Regel veed Hedningen ikke hvorfra han har sin serraq; for det meste er den et, gjennem Tradition nedarvet Familieklenod; men undertiden erindres den dog, at være Eieren personligt tilhvisket af en Stemme i Luften eller fra Havet, hvilken da formenes at have været en eller anden af de afdøde Slægtninges — helst hans Bedsteforældres. Undertiden er det et eller andet Dyr, der afhænder Tryllevisen. Saaledes viser en Indfødts Tegning i Undertegnedes Eie, paa det yndigste, hvorledes Maagen daler ned paa det oprørte Hav og lærer Kajakmanden en »Vise« til at stille Stormen med; — den selv hvilende

ligesom paa en stille Indsø medens Manden endnu kæmpende med Søerne, lyttende bøier sig henimod Fuglen.

»Man veed ikke til hvem Tryllevisen henvendes« hedder det gjentagende, og uforanderlig dybt hemmelighedsfuldt, gjennem alle Citater af denne Omstændighed; og særlig trættende blive disse, naar Sentencen følges af den Frase at: »Kraften ligger i selve Ordene«. Sagen er dog heel simpel og aabenlys, og det første Punkt jo *saa* selvfølgeligt, at det knapt er Omtale værd: Naar man nemlig ikke veed: hvem der har skænket En Gaven, kan man jo heller ikke vide til hvem man skal henvende Takken for den«. Hvad nu det andet Punkt angaaer: at »Kraften ligger i selve Ordene« saa menes jo med dette Udtryk ikke, at den ligger i selve Bogstavlyden fremfor i Ordenes Aand — hvad den almindelige Fremstilling ligesom gaaer ud paa at indpode Læseren eller »imponere« ham med, men mener ganske simpelt blot at Kraften ligger i: Ordets *Indhold* som Modsætning til Ordets eller Indholdets Giver. Naar man nu engang ikke har nogen Fællesgud eller — Afgud at samles om eller at henvende sig til, og enhver Bøn eller Formular (serraq) for hvert separat Tilfælde havde sin særegne Kilde, og som i de fleste Tilfælde var Eiermanden ubekjendt, saa ligger det nær: at Bønnens Virkning maatte søges i Bønnens Ord — Hvor ellers?

Saa siges der videre, og dette: rigtigt nok — »at der vaages med den største Ærefrygt over serratit eller Trylleformularerne«; kun bør man supplere »Ærefrygten« med »Egenytten«. Ingen vilde jo kunne staae sig ved: *ikke* at vaage over sine dyrebare Skatte« — sine »Trylleviser«: (at »vaage« over den, vil her sige: at holde dens

Indhold hemmeligt for andre). Røbes dette, taber Visen sin »Kraft« hedder det ogsaa som om der skjulte sig en uudgrundeligere Hemmelighed der bagved, end den, der jo ogsaa lader sig forklare ad naturlig Vei: Har jeg røbet min Hemmelighed for en anden, eier jeg den jo nemlig herefter selv, kun halvt. Det være som det vil — Kjendsgjerning er det imidlertid, at *intet* i Eskimoernes Troesliv er saa gjennemført hemmeligholdt som Ordlydene af »serratit« medens der om alt andet, hvorom de Indfødte ellers ogsaa gjøre sig kostbare nok overfor Europæerne — dog altid siver en heel Deel ud; af serratit eller Trylleviserne, derimod omtrent intet — intet udenfor det uundgaaelig trivielle »âh-jâh«, over hvis absolute Betydning og vexelvise Betoning under Udførelsen, man endda knapt har nogen klar Forestilling.

At Bladet just nu er ifærd med at vende sig idet det, i vore nye Østkystberetninger oftere anføres, at Hedningene, nu, ikke blot »udlaane« men endog ligefrem »drive Handel« med deres »Trylleviser« — siger jo ikke andet end at angákuts og ilisîsuts Religion er ved at synke i Forfald.

Mærkelig var de østgrønlandske Hedninges Udtalelse til Kommandør Holm om serrats Udseende: »De see ud som »udpustede Sælhundetarme« — heed det. Man seer heri atter de Indfødtes Hang og Trang til at give alting legemlig Form. Hvortil herværende Lignelse mon sigter, lader sig jo endnu kun meget dunkelt ane.

Indholdet af den »serraq« som Vestgrønlænder Samuel havde hørt Hedningekonen mumle over det Sælhundeskind, hun var ifærd med at berede (see Pg. 33) maa vistnok uden Betænkelighed kunne henføres under Kategorien *Und-*

skyldninger over for dræbte Dyr, hvortil der træffes Magen over hele Hedningeverdenen, og som særlig ofte og tydeligt findes beskrevne for *Ainoernes* og *Kamchadalernes* Vedkommende, i Forhold til *Bjørnen* (see Steller, v. Siebold og andre) see ligeledes for selve Grønlands vedkommende »Bjørnefortælling af »J. H.« i »*Kajakmænd*« S. Rink). Den af *Samuel* opfattede »serraq« over ugssuk'ens Skind er en ethnologisk Skat, da man eier saa saare faa af disse »Texter«.

S II.

Sungula. For østgrønlandske Sol- og Maanesagn henvises til Sagnsamlingen i Meddel: X. Solnavnet »Sungula« som er nævnet her hos Hansêrak er ubekjendt i Vestgrønland. Derimod ligner det jo meget visse Indianeres Sangara. Dette Navn er jeg dog kun stødt paa i en Ord-Forbindelse, der udtrykte »Solens Hjerte«, men hvor jeg (skjøndt Uindviet) dog ménte, at sangara var det af Ordene der betød »Sol«. Hvad angaaer Bogstavforbytningen mellem Sangara og det østgrønlandske »Sungula« volder dette ingen Vanskelighed: »a« gaaer i Opskrifter ideligt over i »u« og »r« i »l«. Imidlertid er det jo ikke sagt at denne Omstændighed derfor gælder her — eller at min Hentydning har Sandheden for sig. (Kun et Fingerpeg).

I Vestgrønland kaldes Solen »seqineq« og er det samme Ord som de sibiriske Eskimoers og Kyst-Tchnktchers »tschirkir« med endnu mange andre Omskrivninger af samme. Grønl. eskimoiske Personificationer af Solen ere ellers Ayût og Malîna. De saa høist forskjællige Sol- og Maane-Navne lige som overhovedet andre Dobbelt- og

mangedobbelte Benævnelser for andre Gjenstande og Begreber — alene inden for Grønlands Grændser — troer jeg bekræfte den Anskuelse som man ogsaa paa Grund af Tilslutninger i saa mange andre Henseender, vist nok tør hævde: At ikke alle de Stammer, som i sin Tid samlede sig til Indvandringen i *Grønland* vare aldeles støbte i samme Form. Den nuværende Eskimorace dannedes af mere end *et* Folkefærd.

T I.

Tarneq og Tarningêrneq. For at forstaae det sidste af de to Ord, hvilke, gjennem Grønlænder Ilisimârteqs Beretning (Pg. 39) om den slemme Maratsuk, foranledige den herværende Anmærkning — maa man først vide Besked med det første, — med tarneq.

I det kristnede Vestgrønland har »tarneq« ingen anden Betydning end »Sjæl« i almindelig Forstand, nemlig som Modsætning til Legemet. Det samme gælder selvfølgeligt ogsaa for Østkystens Hedninge, men hvor »tarneq« dog, ved Siden heraf, tillige vil udtrykke noget andet, nemlig: Sjælens Enhed som Modsætning til de enkelte Elementer, hvoraf man her tænker sig Hovedsjælen — om man da tør bruge dette Udtryk — sammensat. Disse Enkeltheder eller Enkelt-Sjæle bestaae i: anernera = Aanden, tarrâ = Skyggen og ateqatâ = »Navnen« [1]).

---

[1]) Alle tre Benævnelser høres som oftest saaledes som hér givne, nemlig *med* Eiendomssufixet: »dens« eller »dets« (her Menneskets) Aand, Skygge eller Navne. Uden dette ville alle tre Ord ende paa »q« istedetfor som nu paa »a« og »â«.

Er man nu engang kommen paa det rene med, at der virkelig existerer tre »Sjæle« med hver sit, til deres Sær-Function afpassede Navn og hvorved altsaa ingen Anvendelse bliver tilovers for tarneq, saa stadfæster dette, synes mig, at *denne* maa være den samlende Tanke eller Udtrykket for *Sjælen* som »Enhed« — hvortil endvidere træder den Omstændighed, at det eneste Udtryk for et saa indgribende Moment i Folkets Liv som *Sjæleroveriet* (»tarningêrneq«) just afledes herfra, og ikke fra nogen af de andre tre Benævnelser.

Af de tre Special-Sjæle — anernera, tarrâ og ateqatâ, svarer den første (anernera) ikke blot nærmest til vort Begreb »Aand«, men er ogsaa Benævnelsen paa selve »Aandedrættet«, med hvis Standsning hiint luftige Væsen, den Aandige Sjæl, ogsaa samtidig tænkes at udtræde af Mennesket, hvorved da Livet standser, og »toqo« (Døden) indtræder. Naar Livet nærmer sig sin Ende — hvad enten hos den *Gamle* eller den *Syge,* og Eskimoerne vente sig »Sjælens« (sikkerligt »synlige«) Udtræden gjennem Munden, holde de en Fjær eller et Duun hen foran samme, for, fra dettes Bevægelighed eller Ubevægelighed at kunne bedømme den Døendes Stadie. Rørte nu Dunet sig ikke længer flyttedes den Døende snarest muligt ned fra Leiet paa den fælleds store Familiebænk eller *Brixen* — særligt vel for at skaane denne for Berøringen med et virkeligt Liig. (mere herom under ateqatâ »Navnen«.

Den næste »Sjæl« — tarrâ eller Skyggen- maa man vel nærmest tænke sig som sluttende sig ligemeget til Menneskets Legeme og dets Aand, idet den, med det samme som den representerer det førstes synlige Omrids (Skyggen)

baade paa Jorden og paa Vandfladen, ligeledes ogsaa udgjør Aandens Speil ɔ: Tanken og Fantasien, der om Dagen kan overfare og omfatte Alverden, og selv om Natten gæster Mennesket, gjennem Drømmene, der gaae ud og ind hos ham medens timâ (hans Legeme), forbliver liggende der, hvor han, om Aftenen — endnu vaagen, lagde sig tilhvile for Natten.

Den tredie Sjæl ateqatâ knytter sig udelukkende til Menneskets Legeme og slutter sig, somsaa, umiddelbart til samme som dets Vogter eller Herre, og har intet at gjøre med Menneskets »*Aand*« eller aandelige »*Sjæl*«. »Menneskets Sjæl er af Udseende liig selve det ydre Menneske men kun af et lettere Stof« — er en Anmærkning man ideligt støder paa i Beskrivelser fra Grønland. Denne Lignelse gælder da vel gjerne »Sjælen« som Hovedbegreb; men en Mulighed kunde der være for, at de Indfødte her med ogsaa kunne sigte til Legemets Specialsjæl som den, der i Egenskab af dettes Iboer, antager Legemets absolute Form idet den ligesom gjennemudfylder det — NB. ikke at forstaae som Legemsfunktionernes Besjæler eller disses Drivkraft — thi dette er igjen noget særskilt (see her 143 inue) — men blot i Forstand af det, af tarneq eller den aandige Menneskehalvdeel, uafhængige Menneskelegemes Herre eller »Sjæl«[1]). Trofast hænger »Legemsjælen (ate-

---

[1]) Fra mine egne Barneaar i Grønland har jeg Undertegnede bevaret et mærkelig tydeligt Billede af, hvorledes mine indfødte Legekammerater udmalede mig »Sjælen«: nemlig som en skævtrukken udspændt Hud af let taageblaa Kuler samt af lignende let Stof som Taagen. Denne Figur svævede frit i Rummet i en skraat opadstræbende Stilling som i Flugt; og af det, der maatte kunne svare til Arme, faldt den heire længere end den venstre.

qatâ) ved sit Legeme og følger endog Liget i Graven saasnart som Livs-Sjælen eller anerneq har forladt Mennesket gjennem dettes sidste Aandepust eller *Dødsukket*. Paa Grund heraf er det ogsaa denne Sjæl, hvem man tilskriver »Gjengangeriet«; thi ligesom den før var Legemets Aand, er den nu Ligets og Gravens! Indenfor visse Tidsgrændser formaaer den at vise sig som Spøgelse for Menneskene — saavel i Kjød og Blod — som ogsaa — som Skelet; — disse forskjællige Forestillinger maaske afhængende af Ligets henholdsvise Opløsningsgrad. Grunden til, at den søger omkring ved Menneskenes Huse, er Haabet om at skaffe sig en ny Navnefælle — ɔ: et nyt Legeme at slippe ind i for at kunne leve videre; og heraf følger denne Sjæls Navn: »ateqatâ«, hvilket just betyder: »Navne« eller »Navnefælle«. Førend Lig-Aanden faaer sig erhvervet en saadan, hvilket kun skeer ved at en *Nyfødt* bliver opkaldt med dens Navn, faaer den ingen Fred, men driver om som Spøgelse. For denne »Sjæl« nære Eskimoerne en ubeskrivelig Angst, og sætte derfor blandt andet Mad ud til den ved Graven, deels vel for overhovedet at holde sig gode Venner med den, men ogsaa for at hindre den i, af denne Grund, at søge tilbage til sin gamle Tærskel; og visse Esk. Stammer (see Boas, Hall og Andre) rive endog Hytten heelt ned efter et Dødsfald, for at »Gjengangeren« — for det Tilfælde at den aflagde Besøg, ikke maatte kunne kjende sig hjemme, paa Stedet. Og det er for at ruste sig imod det forfærdelige Syn af Ligets Aand, at en døende Eskimo vel mangengang er bleven for tidligt indsyet i sit Ligskind. Og herfra skriver sig ligeledes den omstaaende Omsorg for at fjerne den Døende

fra Brixen endog førend Livet er aldeles udslukt eller Legemet aldeles gaaet over til Liig, hvorved ellers Sovepladsen, som herefter en Anden jo skal indtage, maatte kunne inficeres af Ligets Aand[1]). Det er sagt: at først naar den Afdøde har faaet Opkaldelse, ophører Liget at søge; først da. har »Gjengangeren« for bestandig forladt den gamle Grav.

Under sit fredløst omflakkende Livsstadie, for at søge sig en ny »Navne«, benævnedes denne Sjæl — (beviisligt hos nogle Eskimo Stammer (see Boas for Baffinlandene), men sandsynlig hos dem alle) — »tupilak«, et Ord, der endnu er velkjendt ogsaa i Vestgrønland, men af anden Betydning. (conf. App. under Hævner-Skræmselet »tupilak«). Paa dette Stadium som tupilak var ateqatâ'en frygtelig, berettes der. (Om denne »Sjæls« Benævnelse «Navne« nærmest skal tænkes som sluttende sig til dens ældre eller dens nyere Forhold, maa vel paa Grund af den regelmæssigt fortsatte Sjælevandring, komme ud paa et. Afbrydelser foraarsagedes jo kun naar der ikke indtraf beleilige Fødsler nok til Optagelse af den længselsfuldt ventende »Sjæl« [2]).)

---

[1]) Hos enkelte Forfattere hedder det nok, at Nedløftningen fandt Sted som Symbol paa den Dødes Nedfart til det gode Land under Jorden. Men nu dem der vare bestemte til at fare opad? Saadanne gaves jo ogsaa veed man. Desuden har Eskimoen ikke synderligt — vel slet intet at gjøre med Symbolik. De ere Animismens Dyrkere, til det yderste.

[2]) *Den* Nyfødte som saaledes umiddelbart opkaldtes efter en Afdød blev en akisartoq. En Overlevelse heraf, er endnu, i det kristnede Vestgrønland, det til Akisaq forkortede Personnavn. Ordroden er det bekjendte »akê«, hvis Grundbetydning saavel ligefremt som figurligt betyder det »modsatte« eller »modstaaende« til det oprindeligere; — saaledes som f. Ex. *Betalingen* forholder sig til det *Erhvervede*, *Svaret* til *Spørgsmaalet*, det andet Lands

Et Sted i Hansêraks Dagbog meddeler en Indfødt, at Angmagssalik'erne mene, at Mennesket har syv »Sjæle«, der sidde fordeelte rundt omkring i de forskjællige Legemsdele, saasom i Hjertet, Hjernen, Strubehovedet, ctr., men med disse sigtes, forstaaeligt nok, til selve Drivkraften i de enkelte Organer, Lemmer og Ledemod. Disse »Smaasjæle« maatte kunne svare til hvad Grønlænderne ellers — ogsaa for reent livløse Tings vedkommende — kalde »inue;« Tingens »inua« er ordret: dens lille Menneske inden i sig«. Nu fremstilles disse »Organsjæle« — som man maatte kunne kalde de omtalte »Syv« — netop som Miniaturmennesker — nogle af Størrelse som »Spurve« hedder det, andre dog blot som et »Fingerled«. (Røber forresten ikke vi Civiliserede, i vort Udtryk »*Livsaander:*«) at vore egne Forfædres Forestillinger paa det samme Omraade ikke have været Eskimoernes saa ganske ulige? (Som her, saaledes ogsaa ved en Mængde andre Anledninger). —

Tarningêrneq. Vi gaa nu fra tarninge (plur: af »tarneq»), over til: tarningêrneq eller den Handling, at »berøve En hans Sjæl eller Sjæle«.

At præsisere dette Begreb i dets mangfoldige Detailler kræver for megen Tid og Rum til at man ikke hér kun skal lade sig nøie med, i Korthed at fremsætte Hovedideen, der vel da bliver den: at Østkysthedningene altid tænke sig Sygdom som en »Besættelse« af onde Aander, der rive og slide i dem, ɔ: onde Menneskers Indgreb i

---

Beliggenhedsforhold til det første (see App. under »Akilineq«). For det herværende Akisartoq og Akisaq vilde jeg udvælge mig Betydningen: »Besvarelse:« Den Nyfødte har jo her besvaret den ventende Aands Længsel og Kalden. —

deres Liv — i deres Sundhed og Livslykke. Heller ikke dette er *os* selv, idetmindste billedligt taget, fremmed: han »ærgrer mig en Sygdom paa Halsen« — »piner Sjælen ud af Livet paa mig« — »bliver en Pind til min Ligkiste« ctr. — ere alle, gode Sidestykker til den hedenske Tankegang — kun med den Forskjæl: at medens vi andre nok ret bogstaveligt kunde ærgre eller sørge os Sygdomme til over Naboers Ondskab eller Plagerier — mene Eskimoerne ved Angmagssalik og alle Østkyst Hedningene: at en ond Aand — hans Fjendes egen »Sjæl«, eller en endnu mægtigere Udsendings — i Legems Skikkelse gaaer over i ham selv — og virker ondt ved at beskadige *hans* »Sjæle« (eller »Sjæl«), hvilket de yderligere anskueliggjøre sig i Form af ligefrem Bortførelse af en Sjæl eller Livsaand. Herved bliver da Organismen lidende — i høiere eller mindre Grad efter den »Sjæls« Vigtighed, der er bleven Eiermanden berøvet. Men ikke alene dette: Lidelsen synes efter forskjællige Forekomster, ogsaa at kunne afhænge af den røvede »Sjæls« Tilstand i dens ny Forhold (see herom: den østgrl: Exp: Holm. Meddel: X. Pg. 113). Værst bliver det jo naar en Sjælerøver som f. Ex. den i Hansêraks Dagbog omtalte ondskabsfulde eller drillesyge Maratsuk — faaer fat i de *ædlere* »Sjæle« — lad os f. Ex. sætte »tarrâ'en« (eller Forstandens); for saa taber Mennesket sin Bevidsthed, snakker over sig, bliver vild, rasende, saa han tilsidst kaldes »forhexet« og maa stødes i Søen.

»Sjælene« ere »legemlige«, have vi hørt — (mærk ovenfor de syv Sjæle, der ere »Smaamennesker af Spurves og Fingerleds Størrelse«). Hvad Under da: at de *foruden* at røves ogsaa kunde spises — opspises af de onde, blodtørstige Aander — blandt hvilke selve tôrnârssuk, er

den allergraadigste (for tôrnârssuk see næstfølgende Anm.). At tjene saadanne Aander eller Væsener var nu — vel at mærke — netop Aarsagen til *Sjæleroveriet*; — det gjaldt for Røverne: at holde sig gode Venner med de onde Magter og Uhyrer, som ellers maatte kunde kaste sig over dem naar de vare paa Fangst enten tillands eller, særligt, vel paa Havet. (Østgrønlændernes tôrnârssuk og meest frygtede Fetish, tænkes just som et kolossalt Havdyr.)

Hvad selve den Sjæleberøvede angaaer — saa kunde han dog som Regel nok gjøre Regning paa at faae sin Sjæl tilbage igjen, hvis han knn i rette Tid betroede sig til en god angákoq; saa denne enten ved »qilarigssarneq« eller »tôrnineq« (see App. under q) betids kunde skaffe sig Underretning om, hvorhen Røveren var paavei med »Sjælen«[1]). Kommer han forseent til at indfange denne saa er det gjerne, fordi den allerede er opspiist. Dette er liigt Døden.

De mange interessante Enkeltheder af angákuts eller Aandemanernes Virksomhed og Indflydelse blot i denne ene, her omtalte Livsfase, ere imidlertid for betydningsfulde til at kunne lade sig behandle saa underhaandsmæssigt som i en Anmærkning med et andet Emnes Overskrift hvorfor der, ligesaagodt maa standses, her.

---

[1]) I min ofte nævnede Samling af Indfødtes Tegninger findes de fortrinligste Illustrationer af tarningerneq Naturalismen. Her vises forex. i et Tilfælde »Sjælen« i Menneskeskikkelse; først nøgen (thi saaledes fandt Røveren, Poseuhyret »Amársiniôq«, dens menneskelige Iklædning — sovende paa Brixen ved Siden af Forældrene). Siden ses det — (det revede Barn som »Sjæl«) paaklædt, underveis fra Uhyrets Bopæl — baaret i angákoqs Arme underveis ned fra Indlandet. Et andet Billede viser: hvorledes en lille »Sjæl« (cynisk anskueligt) bogstaveligt indskydes paa Plads, gjennem en vis Legemsaabning.

Endnu kun dette: at som Ord er »tarningêrneq (Sjælerov) dannet ved at tilføie »tarneq« (Sjæl) en Form af Affixet »erupâ« = at »berøve Nogen Noget«. Strengt taget burde Ordet vel, derfor, hedde tarningêrúneq; men Sprogbrugen siger blot »tarningêrneq«.

T II.

Tôrnârssuk betyder ikke som flere Reisende ville forklare: den Store Tôrnaq, — dannet som de mene: af tôrnak = Aand og »ssuaq« stor; Ordet er snarere dannet af »tôrnaq« og »ârssuk«, hvad der tilsammen udgjør — den aparte, underlige, maaske her, deforme »tôrnaq« eller »Hjælpeaand«[1]). I Vestgrønland, hvorfra vor første Missionsvirksomhed i sin Tid (1721) udgik, ved *Hans Egede* og hans Sønner, fremstilledes Tôrnârssuk som en Enarmet Kæmpe, som ogsaa havde mange andre Lyder og Besynderligheder — stærkt mindende om de uhyggeligt gebrækkelige Mandskikkelser, man saa ofte træffer paa baade hos Eskimoerne udenfor Grønland, men ogsaa hos Indianerne og andre; (for Sydhavet see *Gills*); og som overalt paa en eller anden Maade bringes i Forhold til den »Fæle Kvinde i Underverdenen« — hvad der forresten ligeledes er Tilfældet for den grøndlandskes vedkommende. Her hedder Kvinden Arnarquaqssârssuaq ɔ: den fæle, klodsede gamle Kvinde«. Til hende fremstilles Tôrnârssuk i Lyset baade af hendes Fader, Broder og Boler. (»Aviliakoq« som hun kaldes hos Baffins-Stammerne omkring Cumberlands-Inlet er just Ordet, der sigter paa det sidste

---

[1]) see App. under »T.«

Forhold (see »Central Eskimo« Dr. *Boas*). — I Østgrønland hersker der imidlertid, en, fra den »Enarmede Kæmpe« vidt forskjællig Forestilling om Hjælpeaanden Tornârssuk. Her er han det blodtørstige Monster-Havdyr, hvis Sugeredskaber, liig Sydhavets *Octopus* drager sit Bytte til sig ved at kryste det ihjæl for derpaa at fortære det. Denne Tôrnârssuk var ogsaa den Hoved-Afgud, for hvem bedrageriske eller falske angákut fangede Menneskesjæle, saa de selv maatte staae sig godt med den »Blodtørstige«. Der tillægges altid: at Tôrnarssuk var »blodig i Mundvigene« af alle de lækkre Maaltider, der saaledes kom ham tilgode ved angákuts Offringer — ligeledes ligt med hvad der fortaltes om Sydhavets *Rongo*, der ogsaa, skjøndt levende paa Havets Bund, modtog Menneskeoffringer af *sine* Altarers »Pia-atua«'er eller Præster (see *Bastian* og *Gills*). — Ifølge den Løshed, hvormed man mangengang er tilbøielig til at overfare det, der allerede paa Forhaand synes En uforstaaeligt eller uvedkommende, troer jeg allerede at have seet Citater efter Holm, der beskrive den østgrønlandske Tôrnârssuk som en slet og ret stor *Sælhund* medens dette Dyr saavidt jeg selv har forstaaet Beskrivelsen, dog kun er nævnet for at angive tôrnârssuks Dimensioner. Holm selv karakteriserer denne tôrnaq, siden, nærmest som en Blæksprutte — hvad der vistnok har meget for sig, hvorom jeg skulde ønske at tale tydeligere, hvis det kun ikke vilde føre for vidt, her. (I Oversættelse af en Bemærkning af Hansêrak hedder det om Tornârssuk: at han er: En *Gople* af Størrelse som en Vandkalv).

Den paafaldende Afvigelse mellem de to Skildringer af Tôrnârssuks Ydre, den som »Enarmet Kæmpe« og

den som »Sødyr« maa kunne forklares ud fra de Stammers oprindelige Uensartethed, der i sin Tid — under Navn af Eskimoer — droge ind i Grønland. Hvordan nu end alt dette forholder sig, saa *er* Tôrnârssuk, angákuts mægtigste tôrnaq eller Hjælpeaand, et uafhængigt Væsen, og ikke blot en Tingenes inua eller Besjæler, saaledes som forex: *Aanden* i den store Iisbræ Puissortôq eller hvad andet man ellers vil nævne.

Gaaer man nu ud fra, at Tôrnârssuk var den Indflydelse som i sin Tid, ved *Egedernes* Ankomst til Vestgrønland, stod Kristendommens Indførelse mest imod, derved at hans Navn var paa Alles, og særligt paa angákuts Læber — er det dog neppe saa urimeligt som saa mange »Liberale Danske i Grønland«, have villet fremholde — at nemlig hine, vore første kristne Missionærer, simpelthen valgte at overføre Afgudens Navn paa *Bibelens* »Djævel«, saameget mere som Tôrnârssuks Opholdssted ogsaa henlagdes til Underverdenen henholdsviis til selve Havets Bund og den Verden, der atter tænkes nedenfor samme.

T III.

Tôrnaq (det mere specielt vestgrønlandske Udtryk ihvorvel ogsaa kjendt og benyttet paa Østkysten), er jo, af Betydning, en Persons Skyds- eller Hjælpeaand — hvem han under Eventualiteter kan kalde til sig. Det er jo hér særligt angákoqs tôrnaq, man har havt Lejlighed til at komme i Berøring med — den, for hvis Tilsynekomst han i aareviis hengav sig til sit Eremitliv i Fjeld-Ensomheden samt til alskens andre Forsagelser — indtil hans tôrnaq endelig viste sig for ham i al sin Rædsel; eller rettere vel:

at hans endelig tilstrækkeligt enerverede Sandser endelig indbildte ham: at den gjorde det. Disse tôrnat (plur. af tôrnâq kunne sees i mange forskjællige Skikkelser, baade som naturlige, men som oftest dog som fabelagtige Dyr eller Mennesker; endog Dyrs og Menneskers »tarninge« eller »Sjæle« kunde tages i Tjeneste som Hjælpeaander. Undertiden kæmpede angákoq vistnok for Opnaaelsen af bestemte populære Hjælpeaander, men det synes, ved nøiere Iagtagelse, af de foreliggende spredte Beretninger, dog, at, som oftest, en uventet, ubekjendt Aand meldte sig for den Søgende. Til de, paa Østkysten af Grønland meest attraaede, hører en »ârrûssaq«, en »amô« (see under »A«) m. Fl.; men størst af alle er Tôrnârssuk. Den, der har seet *ham,* har seet Alt, og vil opnaae Alt. —

Men hvad betyder selve Ordet tôrnaq – Bæreordet i tôrnârssuk. I den grønl: Ordbog er det givet som et Stammeord, hvoraf saadanne verbale Afledninger som »tôrnivoq« og tôrnápâ« m. fl. deriveres. De to nævnede Ords Betydning er henholdsviis: at øve Troldom ved umiddelbar Paakaldelse og Tilkomst af »tôrnaq« og — at ihjelskræmme ved Hjælp af sin tôrnaq.

Etymologisk, staaer man dog endnu lige utilfredsstillet i Henseende til Stammeordets »tôrnaqs« Oprindelse.

Jeg skal nævne et mærkværdigt Slægtskabsforhold som Ordet staaer i, baade sprogligt og af Betydning, til en Mellemamerikansk Indianerstamme. Jeg har ikke mine Udskrifter vedhaanden og kan saaledes ikke for Øieblikket præcist opgive: hvilken. Min Kilde er imidlertid, »Native Races«-Bancroft., og Forholdet er følgende:

Naar en Kvinde skal til at føde: sætter en af Stammens eller Familiens Ældste sig hen i en Krog, og giver sig

til, med en Stok at opridse, i Sand eller Gruus, alle mulige kjendte Dyr: Fugle, Tigre, Jaguarer, Schakaler eller hvilketsomhelst Dyr, der er kjendt indenfor vedkommende Stammes Omraade. Han tegner uafladeligt, det ene Dyr efter det andet; men først det, som er under Arbeide i det Øieblik Forløsningen skeer — bliver det nyfødte Barns Skydsaand: »tona« kaldes det i Stammens Sprog, og det findes oversat ved Barnets »Andet Jeg«. Dette er meget interessant, og maa kunne blive en vigtig Ledetraad under videre sammenlignende Undersøgelser angaaende: Eskimoernes Herkomst og Paavirkning af Nabostammer.

At »tona« er tôrnaq kan vel neppe betvivles. Endnu kun følgende!

Det grønlandske tôrnaq bør altid udelukkende opfattes i Forstand af privat Skydsaand, og aldrig: som »Aand« i Forstand af »Luftigt Væsen«, eller lignende. Ethvert »Væsen« — luftigt eller ikke — kan derimod, somsagt, godt blive Ens Skydsaand eller tôrnaq. Det er saaledes fremfor alt »Forholdet til en Eiermand« som karakteriserer dette Ord. Ogsaa denne Specialitet nærmer det yderligere til Indianerbegrebet: »its second self« som B's Oversættelse af »tona« er givet.

T VI.

Tartoq (Taortoq?) Ordet, efter første Stavemaade, er det almindelig Østgrønlandske Udtryk for det vestgrønlandske »tôrnaq« = »Hjælpeaand«, tillige med alt hvad der, under denne Rubrik, findes forklaret om en Hjælpeaands Væsen og Egenskaber (conf. Anm. T III.), derfor skal der hér ogsaa kun tales om Ordet som »Ord«. Selv-

følgeligt maa »tartoq«, tiltrods for den manglende Accent over »a« strax lede Tanken hen paa Ordroden »tâq« = »Mørke« og »Skygge« m. m. lignende, saameget mere som jo disse Begreber correspondere vel med angákoq-Mystiken. Desuagtet har jeg tænkt mig, at der hér muligviis kunne foreligge nogen Misforstaaelse — uden, at jeg dog i mindste Maade tør staae paa min Paastand, hvilken jeg blot vil anføre som et Fingerpeg. Deels paa Grund af, at tôrnaq slet ikke er ubekjendt eller ubenyttet i Østgrønland, er den Tanke opstaaet hos mig: om ikke det som tartoq skrevne Ord, egentlig burde være skrevet »taortoq«, og isaafald ikke at aflede fra Substantivet tâq = Mørke, men fra Verbet taorpâ eller dettes videre Udvidelse »taortauvoq« som betyder: den, der bytter med en Anden ɔ: gaaer i hans Sted, overtager sammes Rolle medens han var borte, for at hvile sig, eller hvad andet. Og kan nu noget være mere overénstemmende med en angákoq-Hjælpeaands Pligter end dette her? I de Mellemrum, hvor angákoq selv hviler og tier efter al sin Støi og Raaben under Paakaldelsen af »Hjælpeaanden», træder »tartoq« — isaafald taortoq — til som Stedfortræder, (taortâ? = *hans* Byttesvend eller Makker; — i Indbildningen en »Bjørn«, »Ræv«, eller »skaldet Mand med et lille spidst Hoved« — men i Virkeligheden; en menneskelig Kammerat og Behændighedskunstner.

Tv.

Tarrajarssuit (plur. af tarrajarssuaq ere usynlige Smaatrolde, der kun give sig tilkjende ved deres Skygge. Ordet stammer direkte fra det tarraq, som betegner Menneskets »Skygge«, Speilbillede ctr., hvilket Ord atter

er deriveret fra »tâq« = Mørke. Tarrajarssuit varieres som: tarrajuatsât og som tarssarajuit. (S. Kl. siger i Ordbogen, om disse Ord: at de egentlig udtrykke: »Mørke Pletter paa noget Lyst« saaledes som naar forex. Solpletter spille hen over et Gulv).

T VI.

Skrevet som »tomne« (formodentlig en ubehjælpsom Nedskrift) er der et Ord at finde hos Labrador-Eskimoerne og dem ved Mackenzifloden — hvilket forklares som: den »Streg« der tatoveres en Mand, fra den ene Tinding til den anden, for hvert Drab han har begaaet (see le R. P. Petitot). Det var gjerne Moderen, der satte Sønnen disse Mærker, hvad der ogsaa kan træffes Magen til i vor Vestgrønlandske Sagnsamling: »Eventyr og Sagn«, H. Rink — see »Singajûq« eller den »Nidkjære«. Hvis nu den, Pg. 96 hos Hansêrak nævnede Mand Tamneûq havde været særlig begavet med saadanne »Pandemærker« (hvad der dog slet ikke omtales) maatte man have Lov til at tro, at Navnet »Tamneûq« kunde være en Feilskrift af Tomneûq. (Dette er imidlertid jo et Spørgsmaal af mindre Vigtighed). Derimod skal her bemærkes: at de ovennævnede Dialekters tomne for »tatovering«, utvivlsomt kun er det samme som man i Vestgrønland skriver tuvne, med samme Betydning nemlig af »Tatouage«. (»tuvne« see Grl. Ordbog).

T VII.

Tupilak. Først er at bemærke, at dette Ord hverken hedder »tupilek« eller »tupilik« saaledes som det, især

hvad første Form angaaer — som oftest sees skrevet af alle, ikke eskimoiske, Skribenter, begrundet i at enhver Ikke-Eskimo, mærkeligt nok ufravigeligt hører »a« nærmest som »e« i enhver kort Stavelse, hvor »a« følges direkte af en Konsonant, og altid foran det haarde »k«. Selv hos Danske, der have lært sig grønlandsk til Fuldkommenhed hersker denne Eiendommelighed. Det er allerede bemærket under Rubrikken »tarneq«, at tupilak var Navnet paa Gravens Aand eller med andre Ord: paa »Gjengangeren« under sammes fredløse Omflakken efter et nyt Menneske til at tage Bolig i. Intet Under; thi tupilak indeholder, under hvilkesomhelst Udtydninger eller Opløsninger, man end vil give Ordet altid kun det »rædselsfulde«. Og som Gjenfærdet var rædselsfuldt fra Tidernes Begyndelse, saaledes blev det, ved Troldom opstaaede tupilak-Skræmsel det, senere i Tiden. De kunne derfor begge to fuldt vel fortjene sit gyselige Navn. I Henseende hertil, til Navnet, har »Gjengangeren« sandsynligt nok været Originalen, og det »haandlavede Skræmsel« Laantageren.

Den nyere tupilak, som er den vi her have at gjøre med, tildannes (conf: ârrûssaq under A) helst af alle slags Uhumskheder saasom afredt Haar, smudsige Skindstumper m. m., men fremfor alt af et eller andet som har været i Berøring med den Persons Legeme, man gaaer ud paa at skade med den, naar den først er bleven færdig, levendegjort, og moden til Angreb. Fabrikationen siges gjerne at skulle foregaae ved Søkanten — forklarligt nok, alene af den Grund, at de Individer, der særligt angribes, vare selve Kajakmændene — dem der jo nemlig altid, vare Samfundets Hovedstøtter — dem, der altsaa blandt andet, formedelst deres Dygtighed, særligt stode i Ry — og saa-

ledes særligt vare udsatte for Misundelsens Rænkespil; og Kajakmænd vare jo lettest at overmande paa Søen. Der findes interessante tupilak-Fortællinger nok baade i den Øst- og Vestgrønlandske Sagnsamling til her at overflødiggjøre særlig detaillerede Beskrivelser over Skræmselets Ydre samt dets Tilblivelsesmaade, ligesom ogsaa Exempler nok paa dets Virksomhed samt Andres Behandling af det. Særlig omstændelig og interessant er den af Østgrønlænder Qutuluk fortalte Historie i *Holms* Sagn-Samling (see »Medd. X Pg. 303«).

Efter mit Skjøn maa tupilak, i sproglig Henseende, være at aflede fra Verbet tupípoq = han kvæles — (hvadenten ligefrem eller ved at lamslaaes af Skræk). Ogsaa, mener jeg, at det af de Indfødte saa meget anvendte — og af alle os Europæere i Grønland saa hurtigt opfattede Ord »tupinaqâq« = »det er i høi Grad — ja næsten skræksomt forbausende«, hænger sammen med Ordet tupilak, uagtet det rigtignok ikke findes saaledes ordnet i S. Kl.'s Grønl. Ordbog. Endestavelsen »lak« (ikke »laq«) findes besynderligt nok slet ikke i det, denne Ordbog vedhængte Tilhæng af Affixer, hvilket senere er bleven kompletteret med et værdifuldt Supplement af særlig Nordgrønlandske Ord-Endelser ved Pastor *Chr. Rasmussen* forhen Missionær og Seminarieforstander i Nordgrønland. Saavidt som jeg selv har havt Anledning til at iagtage Ordendelsen »lak« — og jeg har været meget opmærksom paa den — vil den altid antyde noget »ondt«, »feilfuldt« eller »forvrænget« ved den Gjenstand eller det Begreb, hvortil den er knyttet som Egenskab — saaledes som f. Ex. her i »tupilak«, hvilket Ord jeg somsagt vover at oversætte ved

den »Fæle som skræmmer Folk saaledes at de af Skræk hindres i at trække Veiret;« (»kvæles deraf«)[1]).

Da tupilak aldrig før nu har været omtalt i nogen Grønlandbeskrivelse, i Betydning af »Gjenfærd«, men altid kun som det »lavede Skræmsel«, hvortil somsagt hiint rimeligviis dog har været den oprindelige Model (særligt i Henseende til Benævnelsen) — er det indlysende nok, at man i Sagnsamlingernes »tupilak-*Fortællinger* altid uvilkaarligt har villet see det »Uhyre«, som representerer tupilak i sidste Bemærkelse, eller som den »haandlavede«. Men veed man først engang Besked med Ordets Dobbeltbetydning, og overhovedet har faaet lidt Hold i »Sagnenes«, ofte uredede Traade, fremlyser det dog jevnligt nok, at tupilak, ogsaa hér, oftere sigter til selve »Gjenfærdet« eller Gravens *Aand.*

Endnu maa omtales en Anvendelse af »tupilak«-Ordet! tupilak kaldes nemlig ogsaa den ondskabsfuldt udtænkte og i Nordgrønland benyttede attrappe, hvormed Fjender søgte

---

[1]) I en Ordliste fra Alaska har jeg fundet det mærkelige Ord »tuppi« for at »gaae«. Mit Instinkt kunde kun strax forbinde det med »tupi-lak«, i Betydning af at »gaae igjen«. Hvis man fastholder den Betydning som jeg selv tillægger Affixet eller Ordtilhænget »lak« saa vil Fuldordet »tupilak« (med Udgang fra den alaskiske Betydning af tupi eller »tuppi«) være at oversætte ved det meget træffende: den »Stygge« eller »Fæle« som »gaaer igjen«.

Det er imidlertid ikke godt, endnu, at fatte nogen bestemt Afgjørelse i tupilak-Ordets Etymologi; thi allerede her — i Henhold til det klassiske Verbum »tuppi« veed man forexempel jo ikke: hvorvidt dette (Verbet) er Begyndelsen eller Enden — »: om Verbet opstod senest som et »slang«-Ord af Substantivet tupilak, eller omvendt, Substantivet er bleven dannet efter Verbet? Det sidste er den regulære Basis for grønlandsk eskimoisk Orddannelse.

at berøve hinanden deres uvurderlige Slædehunde. tupilak bliver da her utvetydigt den »onde eller stygge Ting, der kvæler legemligt«. Attrapen bestaaer i et sammenlukket Stykke Hvalbarde, foreløbig sammenholdt ved Indbinding i en Strimmel frossent Spæk, eller Spæk, hvorom-kring man har ladet danne sig en Isskorpe efter at Gjenstanden først har været dyppet i Vand. Saa indfidtes denne i Tran for at pirre Dyrets Gane. Ikke længe efter Nedsvælgningen tøer Isskorpen, Spækket løsner sig fra det sammentvungne Fiskebeen, der saa springer og dræber Dyret ved at sprænge dets Indvolde. (Fortalt mig af Pastor Christian Rasmussen).

NB. Den selvsamme Beskrivelse gives (hos Wrangel) af Tchuktchernes Ulvefælle.

U I.

Uigordlerssât — dannet af det, ogsaa i Vestgrønland kjendte »uiguvâ«, der betyder at »øge noget sammen« — Tøi, Skind eller andet. — Her (Pg. 40 i Texten) som Subst. og Stednavn gælder det den Hals, der tiløger det egentlige *Fastland* en endnu yderligere beliggende Landsdeel eller blot en Humpel eller Klippeknold — paa samme Maade som Menneskehalsen forener det egentlige Legeme med Hovedet. Derfor findes ogsaa, endog selve denne Legemsdeel (Halsen), hos diverse Eskimoer udenfor Grønland, nævnet med et, af ovenstaaende Verbum dannet Ord, hvis Slutningsstavelse hér ikke tydeligt erindres — Det maatte dog netop godt kunne lyde »uigordlerssâ. (See Chamberlaines og Andres Vocab.).

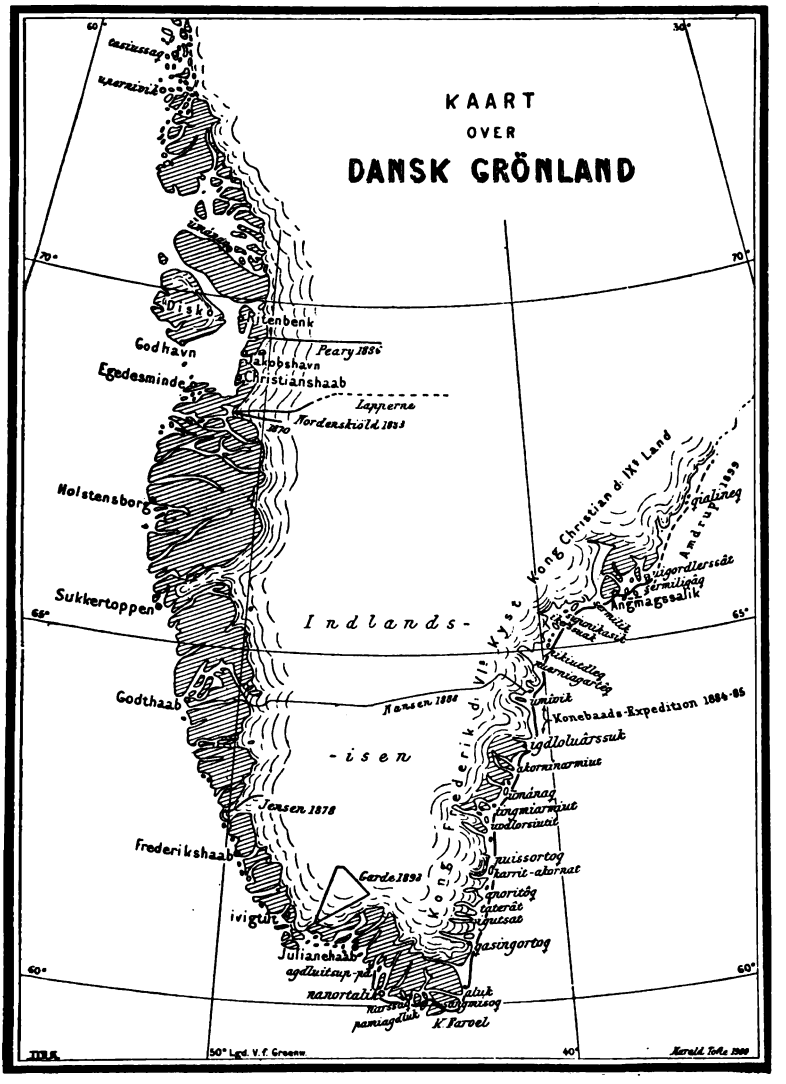
KAART
OVER
DANSK GRÖNLAND
Disko
Godhavn
Egedesminde
Holstensborg
Sukkertoppen
Godthaab
Frederikshaab
Ivigut
Julianehaab
Lenbenk
Jakobshavn
Christianshaab
Peary 1886
Lapperne
Nordenskiold 1883
Indlands-
-isen
Nansen 1888
Jensen 1878
Garde 1892
Konebaads-Expedition 1884-85
Kong Christian d. IX's Land
Amdrup 1899
Kong Frederik d. VIII's Kyst
Angmagssalik
Nuissortoq
Karrit-akornat
Tasingortoq
Nanortalik
Alik
K. Farvel
50° Lgd. V. f. Greenw.
40°
Harald Tofte 1900

Murat og hans Hustru.

Historisk Fortælling

efter ældre og nyere Kilder

af

Arnold Lobedanz.

Pris 3 Kr. 50 Øre, indbunden 5 Kr.

— — — Det er lykkedes Kaptain Lobedanz at skabe en Bog om »Murat og hans Hustru«, der fortjener Opmærksomhed. Stoffet i og for sig er tiltrækkende nok. Hvad kan man forlange mere end at høre om en Mand, der begynder som Abbed, bliver Soldat, gennemgaar alle militære Grader i Løbet af fem Aar, bliver Marskal, Storadmiral, »Prince«, Storhertug og Konge, og som dør som en Æventyrhelt; og om en Kvinde, en beskeden lille Korsikanerpige med det dejligste Ydre, men som er fuld af Forfængelighed.

Joachim og Caroline Murats Liv er et Æventyr af den Slags, som kun det virkelige Liv kan skabe, men som det kun skaber en Gang, maaske hvert tusinde Aar — — —

(Militærtidende.)

Fra gamle Dage.

Tidsbilleder fra Livet i Danmark

efter trykte og utrykte Kilder

ved

H. C. Bering Liisberg.

Pris 2 Kr. 50 Øre.

— — — Hr. Liisberg er alsidig. Han genfortæller en Natmandshistorie med samme Stilsikkerhed som den, hvormed han gengiver en gammel Jurists Optegnelser. Han skildrer svundne Tiders Svineri som han genfremstiller svundne Tiders Overtro. Han er altid frisk og djærv, sund og dansk i sin Opfattelse af Mennesker og Forhold, og hans gode Humør og sikre, folkelige Fremstilling gør disse Kulturbilleder saa underholdende som nogen Roman.

(Sorø Amtstidende.)

AABY APOTHEK.

FORTÆLLING

AF

VILHELM HØM.

Pris 3 Kr. 50 Øre, indbunden 5 Kr.

Forf. Zakarias Nielsen skriver om AABY APOTHEK:

— — Der er her kædet en Række friske Historier sammen, Smaatræk fra Livet, Kærlighedshistorier med Alvorens og Skæmtens Vekselspil.

Det er en Bog, hvori der banker et mildt Hjærte, en god hyggelig Bog, der vil anslaa sunde Stemninger i de Hjem hvor den læses. —

I flere Bladanmeldelser sammenlignes AABY APOTHEK med Bøger som »I Nøddebo Præstegaard« og »Historier fra Skovridergaarden«, og alle ere de enige om at fremhæve den friske, elskværdige og fornøjelige Maade hvorpaa denne Fortælling er skrevet. Bogen egner sig udmærket til Højtlæsning i Familiekredse.

Af samme Forfatter udkommer om kort Tid en ny Bog med Titel

JUL PAA LANDET.

Pris ca. 4 Kr.

FRA GADEN.

ROMAN

AF

POUL CHIEVITZ.

4. UDGAVE.

MED ET FORORD AF KAMMERHERRE, AMTMAND C. ST. A. BILLE.

Pris 3 Kr., indb. 4,25.

Poul Chievitz Navn hører ikke til de mindst fremragende i den danske Litteraturhistorie; han døde i en ung Alder, saa hans Produktion er ikke af stort Omfang, men, hvad han har skrevet, vidner om et Lune, et Vid, der gav Ret til at nære store Forventninger. Hans Roman FRA GADEN, der giver et livligt og noget pikant Billede af den Tids Liv og Færden i Kjøbenhavn, har da ogsaa naaet en betydelig Udbredelse, idet den nu er udkommet i 4. Oplag.

Forordet til denne ny Udgave af Poul Chievitz FRA GADEN er afdøde Kammerherre, Amtmand Billes sidste litterære Bidrag.

15